

RAPORTTI

19.12.2014

VANHANKAUPUNGINLAHDEN LINTUVESI –NATURA 2000 –ALUEEN HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA 2015-2024

Rauno Yrjölä, Paula Salomäki, Teemu Virtanen, Paula Tuurnala, Miikka Friman

Ympäristötutkimus

Yrjölä

Oy

ja

Sisällysluettelo

1	Tiivistelmä	5
2	Johdanto.....	7
2.1	Alueen sijainti ja suojelutilanne	8
2.2	Natura 2000 -alueen yleiskuvaus	10
2.3	Maakunnallisesti arvokas lintualue	11
2.4	Alueen hoidon historiaa	11
2.5	Maanomistus vaikuttaa alueen hoitoon	14
3	Tehdyt selvitykset ja suunnittelun kulku	17
3.1	Aiemmat tietolähteet.....	17
3.2	Suunnitelmaa varten tehdyt luontoselvitykset	17
3.3	Osallistava suunnittelu	18
3.4	Työryhmien kokoukset ja maastokatselmukset	20
3.4.1	Palautepyynnöt ja lausunnot.....	21
4	Alueen nykytila	22
4.1	Maisema	22
4.2	Vedenlaatu ja kuormitus	27
4.3	Kasvillisuus	30
4.3.1	Kasvillisuuden kartoitusmenetelmät.....	30
4.3.2	Kasvillisuuskuviot	32
4.3.3	Kasvilajisto.....	35
4.3.4	Luontodirektiivin luontotyypit	36
4.3.5	Kasvillisuuden muutokset.....	39
4.4	Linnusto	39
4.4.1	Uhanalaiset ja lintudirektiivin I-liitteen pesivät lintulajit	41
4.4.2	Pesimälinnuston muutokset vuosina 1941–2012	43
4.5	Muu eläimistö.....	47
4.5.1	Sudenkorennot.....	47
4.5.2	Lepakot	49
4.5.3	Muut nisäkkäät	51
4.5.4	Matelijat ja sammakkoeläimet.....	54
4.5.5	Kalasto	56
4.5.6	Pohjaeläimet	56
4.6	Alueen käyttö	57
4.6.1	Kaavatilanne.....	57
5	Hoidon ja käytön tarve ja tavoitteet	61
5.1	Alueen uhkatekijät.....	61
5.1.1	Umpeenkasvu	64
5.1.2	Pienpedot.....	68
5.1.3	Vieraslajit	70
5.1.4	Ihmistoiminnan vaikutus.....	75
6	Toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutus.....	77
6.1	Niitot, laidunnus ja ruoppaukset.....	78
6.2	Pienpetojen torjunta	91
6.3	Hoitokalastus.....	91
6.4	Haitallisten vieraslajien poisto	92
6.5	Puusto ja pensasto.....	94
6.6	Reitit ja alueella liikkuminen	95
6.7	Lintutornit ja muut rakenteet.....	96

6.8	Muita mahdollisia toimia	105
6.8.1	Keinosaaret.....	105
6.8.2	Sähkölínjan poisto	105
6.9	Opasteet, esitteet ja muu viestintámateriaali.....	106
6.10	Seuranta	108
6.10.1	Vedenlaatu.....	108
6.10.2	Pohjan sedimentti ja pohjaeláimet	108
6.10.3	Kasvillisuus	108
6.10.4	Linnusto	110
6.10.5	Kalat.....	110
6.10.6	Sammakkoeláimet.....	110
6.11	Toimenpiteiden aikataulu ja kustannukset.....	111
7	Ehdotettujen hoito- ja käyttötoimien vaikutukset	121
7.1	Yhteenveto kunnostustoimien vaikutuksesta Natura-arvoihin	126
8	Vanhankaupunginlahden tulevaisuus	127
8.1	Tulevaisuuden organisaatio	127
8.2	Vanhankaupunginlahden visio	127
9	Láhteet.....	129
	Liitteet.....	134

Kansi:

Näkymä Hakalan lintutornista kohti Klobbenia.

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy
 Järvihaantie 4
 01800 Klaukkala

Raportin valokuvat: Miikka Friman kuvat 4.37 ja 4.38, Paula Salomáki kuvat 3.2, 3.3, 5.10 ja 5.11, Rauno Yrjölá muut kuvat.

1 TIIVISTELMÄ

Vanhankaupunginlahden lintuvesi on kansainvälisestäikin mitattuna arvokas koskeikkoalue Helsinginniemen itäpuolella. Alueella on ”Vanhankaupunginlahden lintuvesi” –niminen Natura 2000 –alue, jonka suojeluarvoista pääosa on linnustoarvoja. EU:n jäsenmaat ovat sitoutuneet Natura 2000 -alueiden hoitoon sekä lajiston ja luontotyyppien suojeluun.

Natura 2000 –alueille tehdään säännöllisin väliajoin hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa esitetään ne toimet ja suunnitelmat, joilla alueiden luontoarvot saadaan säilymään tai jopa paranemaan. Tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetään toimenpide-ehdotukset Vanhankaupunginlahden lintuvedelle vuosiksi 2015-2024.

Käyttö- ja hoitosuunnitelmaa varten koottiin tietoa alueen luonnosta ja alueella tehdyistä tutkimuksista. Lisäksi vuonna 2014 selvitettiin kasvillisuutta Pornaistenniemen tervaleppälehdon, Bäcksin rinneriityn ja Mölylän metsän osalta. Kalastosta saatiin uutta tietoa Pornaistenniemen lampareiden osalta.

Tärkeä osa suunnitelman aineistoa on yleisöltä saatu palaute. Työtä tehtiin osallistavan suunnittelun periaatteella, yleisölle järjestettiin tilaisuuksia ja heidän mielipiteitään kartoitettiin myös kyselyn avulla. Kyselyyn saatiin yhteensä 408 vastausta. Vastaajista suuri osa oli lintu- tai luontoretkeilijöitä tai ulkoilijoita, jotka käyttivät aluetta monipuolisesti. Alueen nykyisistä palveluista lintutornit ja polut koettiin hyväksi ja toimiviksi, mutta tiedottamisessa ja viestinnässä koettiin puutteita. Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahden alue halutaan kyselyn mukaan säilyttää luonnontilaisena ja rauhallisena, liikaa toimintaa alueelle ei kaivattu. Kahvilaa, vesipistettä ja lisää WC:tä toivottiin.

Vanhankaupunginlahden luonnonhoidossa perustoimia ovat niitot ja laidunnus, ja myös yleisöpalautteen mukaan niitä toivottiin jatkettavan. Suunnitelmassa on esitetty laidunalueen huomattavaa laajentamista, ja laidunnuksen ja niittojen avulla pyritään parantamaan erityisesti kahlaajien ja avomaan varpuslintujen elinolosuhteita. Rantaniittyjen avaaminen on eduksi myös monelle alkuperäiselle rantaniityn kasvilajille, kuten merisaralle.

Ruovikkoalueen umpeenkasvun hillitsemiseksi tarvitaan kuitenkin myös järeämpiä toimia, ja suunnitelmassa esitetään Säynäslahden ja Saunalahden ruovikkoalueiden lampareiden ruoppaamista. Tästä toimesta hyötyisivät todennäköisesti mm. mustakurkku-uikku, puna- ja tukkasotka sekä puolikuskelajasorsat. Säynäslahden lampareissa on todettu olevan runsaasti hopearuutanaa, joka kilpailukyisenä vieraslajina täyttää alueen lammikot ja samalla kilpailee vesilintujen kanssa samasta ravinnosta. Hopearuutanoita ja muita särkikaloja ehdotetaan säännöllisesti poistettavaksi lampareista ja lahdelta.

Vanhankaupunginlahden linnustoarvot ovat viime vuosina hieman laskeneet, ja syiksi on arveltu mm. umpeenkasvua, veden huonoa laatua sekä pienpetoja ja varikseja, jotka heikentävät lintujen pesimätulosta. Pienpetojen poisto häkkipyyntillä suojelualueen sisältä tulee jatkumaan, ja pienpetojen kantojen kehitystä on seurattava. Varisten määrää pyritään vähentämään estämällä ylimääräisen ra-

vinnon saanti suojelualueen rajalla olevalta biojätealueelta. Tarvittaessa varisten kantaa on vähennettävä muilla keinoilla.

Alueen luonnonvaraista kasvillisuutta uhkaavat monet vieraslajit, jotka ovat levi-täytyneet alueelle ja syrjäyttävät helposti alkuperäisiä lajeja. Jättipalsami ja rehu-vuohenherne kasvavat alueella jo laajoina kasvustoina. Vieraslajeja pitää alueelta poistaa, ja suunnitelmassa on esitetty vieraslajien esiintymäalueille säännöllistä lajien kitkentää, jotta lajit eivät leviä laajemmin alueelle. Jättipalsami uhkaa jo nyt harvinaisen ojakurjenpolven esiintymää.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen metsät saavat kehittyä pääsääntöi- sesti luonnontilaisina, kuten myös yleisön vastauksissa toivotaan. Puustoa pois- tetaan lintutornien ja –lavojen edustalta näkyvyyden parantamiseksi. Lisäksi Ruohokarin eli Lemmenlehdon metsä palautetaan hakamaiseksi. Muualla alueel- la poistetaan lähinnä vain vaaralliset puut polkujen varsilta.

Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahden kävijämäärä tulee todennäköisesti yhä kasvamaan ja siksi ihmisten kulkua alueella on syytä myös ohjata. Tässä suunni- telmassa ehdotetaan muutamia uusia polkuja sekä muutaman vanhan polun kunnostamista. Polkujen ei tarvitse olla leveitä, mutta lastenvaunujen tai pyörä- tuolin kanssa kuljettavissa. Muita ehdotettuja palvelurakenteita ovat muutamat uudet lintutornit ja piilokojut. Piilokoihin voidaan asentaa kamerat, joiden avulla kojujen edessä olevia lintuja voisi katsella myös internetin välityksellä. Lisäksi ehdotetaan Pornaistenniemen luontopolun opastaulujen uusimista, uusia pää- opasteita Fastholmaan ja Pornaistenniemelle sekä luontopolkua Möylän metsän nykyiselle polkureitille.

Yhteensä suunnitelmassa esitetään yli 70 toimenpidettä, joilla alueen luontoarvot saadaan säilymään ja käyttö vastaamaan kysyntää. Toimenpiteet esitetään jaet- tavaksi kahdelle 5-vuotisjaksolle. Kiireisimpiä ovat alueen luontotyyppien paran- tamiseksi tehtävät työt, niitot ja laidunnus. Hankkeiden kustannus on kokonai- suudessaan suuri, eikä kaikkia hankkeita todennäköisesti pystytä tekemään suunnitelman kaudella 2015–2024.

Ehdotettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta on seurattava. Suunnitelmassa esite- tään lyhyesti seurantaan sisällytettävät osat, mm. kasvillisuuden ja linnuston seu- ranta sekä muiden eliöryhmien seurannat. Seurannan avulla tiedetään toimien vaikutus ja toisaalta osataan nopeasti arvioida, mikäli toimenpiteitä on muutetta- va. Tai uusia toimia on otettava käyttöön alueen luontoarvojen säilyttämiseksi. Seurannasta vastaa Helsingin kaupungin ympäristökeskus yhdessä Viikin tutki- mustyöryhmän kanssa.

Helsingin kaupunki hyväksyy omalta osaltaan alueen hoito- ja käyttösuunnitel- man, ja Uudenmaan elinkeino- ja ympäristökeskus hyväksyy lopullisesti suunni- telman. Sen jälkeen suunnitelmassa esitetyjä toimia voidaan toteuttaa alueella.

2 JOHDANTO

Vanhankaupunginlahden lintuvesi sijaitsee lähes keskellä Helsinkiä, Helsingin niemen itäpuolella. Lahti on Vantaanjoen suistoa, ja alueella on luontoarvojen lisäksi huomattava historiallinen merkitys. Jokisuu on ollut aikoinaan merkittävä kalastuspaikka ja myös Helsingin ensimmäinen asutus keskittyi suualueen tuntumaan.

Kalastuksen lisäksi elantoa ovat antaneet myös lahden laajat ranta-alueet, joita on käytetty karjan laitumena ja viljelysmaana. Sittemmin vanhat rantaniityt ja laitumet ovat kasvaneet umpeen, mutta Helsingin Yliopiston koetila toimii edelleen lahden pohjoispuolella.

Asuinalueet ovat vuosikymmenten saatossa rakentuneet lahden ympärille. Rantojen rakentamisen on kuitenkin estänyt alueen aktiivisesti toimineet suojelijat sekä luonnonsuojelualueen perustaminen. Vanhankaupunginlahden suojelualue perustettiin 1959. Sen jälkeen suojelualueita on laajennettu muutamaan otteeseen. Suomen liityttyä Euroopan Unioniin perustettiin maahan myös Natura 2000 -alueita, ja Vanhankaupunginlahden alue on nimeltään ”Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alue”, perustettu vuonna 2005. Pääosin Natura 2000 -alue ja suojelualue ovat rajoiltaan samanlaisia, mutta erojakin on. Natura 2000 -alue on hieman nykyistä suojelualueita laajempi.

Natura 2000 -alueille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmia alueiden suojeluarvojen turvaamiseksi. EU:n valtiot ovat sitoutuneet alueiden hoitoon sekä lajiston ja luontotyyppien suojeluun alueilla. Ilman aktiivista hoitoa suojelualueen luontoarvot eivät välttämättä säily, sillä luontoarvoja uhkaavat ympäristön muuttuminen, alueen lisääntyvä käyttö sekä alueen ulkopuolella tehtävät toimet. Osa muutoksesta on luontaista, sillä merenlahti muuttuu hiljalleen Vantaanjoen tuodessa siihen uutta kiintoainesta, ja ruokoluhtien levittäytyessä yhä laajemmin rannoille. Ruokoluhtien turvekerros paksunee vähitellen maatuovasta ruo'osta ja luhta-alueet kuivuvat.

Suojeluarvojen säilymiseksi alueella tehdään hoitotoimia, jotka suunnitellaan aina tietyksi ajanjaksoksi kerrallaan. Suunniteltavat toimet kootaan hoito- ja käyttösuunnitelmaan, joka on alueen hoitoa ja käyttöä ohjaava raportti. Osa toimista vaatii erillisen toteutussuunnitelman, mm. ruoppausten toteuttamisessa pitää kaivumassat laskea tarkemmin aluekohtaisesti ja lisäksi on arvioitava tarvitseeko työ esimerkiksi vesiluvan.

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueella on voimassa hoito- ja käyttösuunnitelma vuosiksi 2005–2014 (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006). Vuoden 2014 työ laajeni hieman edellisestä hoito- ja käyttösuunnitelmasta, sillä Helsingin kaupungin luonnonsuojeluohjelman (2008) mukaan Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualueita laajennetaan kahdella kohteella, jotka ovat Pornainen niemen tervaleppälehto sekä Mölylän metsä ja Bäcksin rinneniitty. Laajennusalueet sijaitsevat Natura 2000 -alueen ulkopuolella, mutta rajautuvat siihen, joten

Natura 2000 -alueelle ja laajennusosien alueille laaditaan yhteinen hoito- ja käyttösuunnitelma.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen tavoitteeksi asetettiin:

- Alueen suojeluarvojen kehittäminen ja niiden sovittaminen yhteen alueelle kohdistuvien käyttöpaineiden kanssa.
- Natura 2000 -alueen osalta päivitetään luontoa ja käyttöä koskevat tiedot, verrataan niitä aiempaan tietoon, ja laaditaan työn pohjalta uusi hoito- ja käyttösuunnitelma.
- Luonnonsuojelualan laajennusosilla kerätään tietoa alueiden luonnosta ja käytöstä rauhoitusesitysten sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista varten.

Tässä raportissa selostetaan Vanhankaupunginlahden alueen luonnon nykytilaa ja annetaan käyttö- ja hoitosuosituksia suunnittelualan hoidolle. Lisäksi tarkastellaan hieman myös alueiden ulkopuolella tapahtuvia mahdollisia toimia, lähinnä vesiensuojelun sekä virkistyskäytön kannalta.

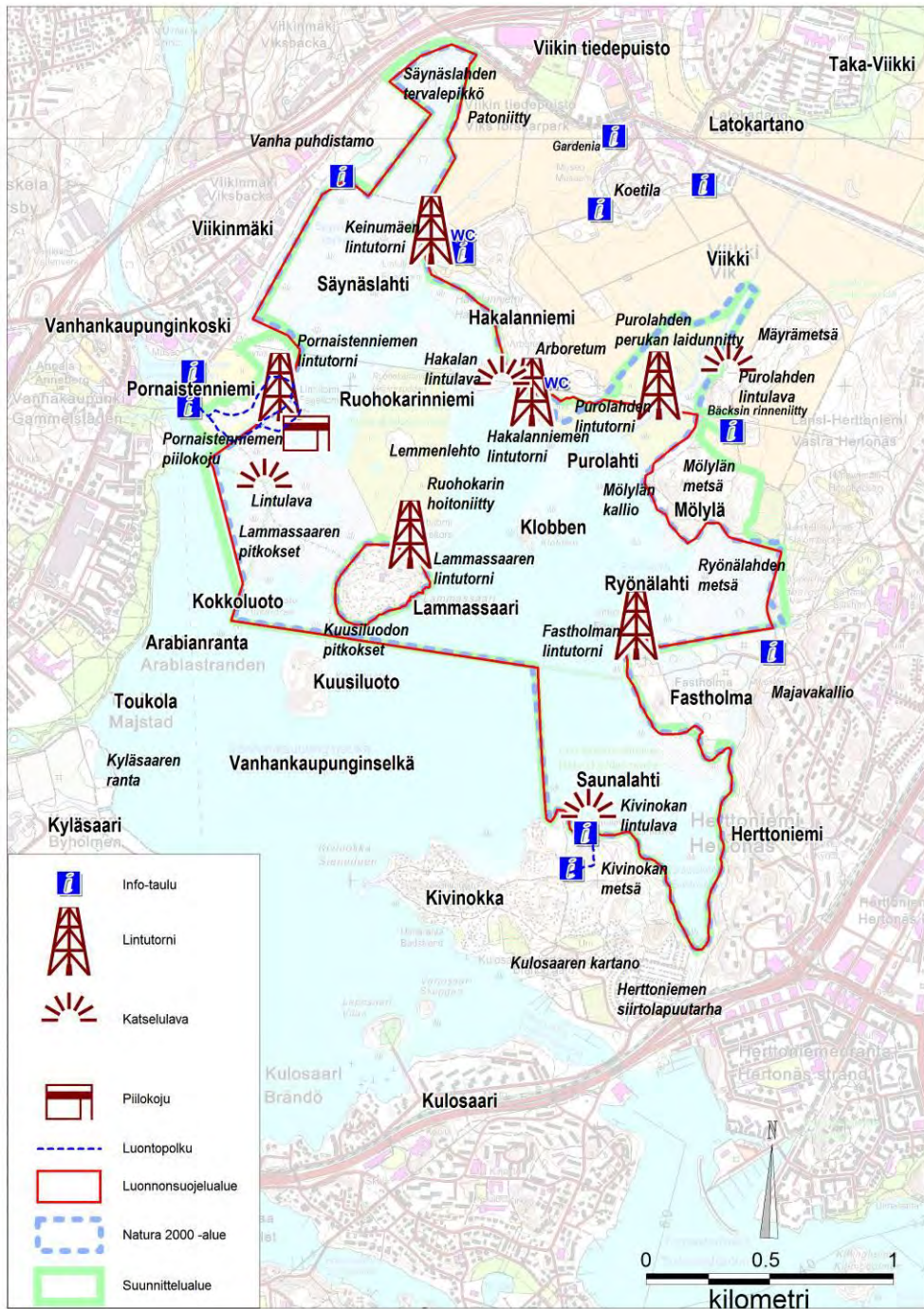
2.1 ALUEEN SIJAINTI JA SUOJELUTILANNE

Vanhankaupunginlahti sijaitsee Helsingin niemen itäpuolella. Laajin vesialue on nimeltään Vanhankaupunginselkä ja sen pohjoispäähän laskee Vantaanjoki. Länsirannalla ovat Kalasataman, Kyläsaaren ja Arabianrannan alueet, pohjoispuolella Pornaistenniemi, Viikinmäki ja Viikki. Itäreunalla on Herttoniemen alue, ja etelässä Kivinokka ja Kulosaari. Vanhankaupunginlahden vedet virtaavat kohti Kruunuvuorenselkää ja merta Kulosaaren länsi- ja itäpuolelta.

Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualan pinta-ala on noin 306 ha ja Natura 2000 -alueen pinta-ala on 316 ha. Suurin osa Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueesta on jo rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Myös vähäiset vielä suojelemattomat osat alueesta kuuluvat Helsingin kaupungin luonnonsuojeluohjelmaan vuosille 2008-2017 ja ne tullaan perustamaan suojelualueiksi. Alueet on myös kaavoituksessa varattu suojeltaviksi.

Kun Natura 2000 -alue perustettiin, 18 % siitä ei ollut suojeltu. Valtion luonnonsuojelualuetta oli 11 % ja yksityistä suojelualuetta 71 %. Suurin osa alueesta on Helsingin kaupungin omistamaa luonnonsuojelualuetta. Pieni osa on asetuksella rauhoitettua valtionmaata. Natura 2000 -alue ei muuta näiden rauhoitusmääräyksiä. Tällä hetkellä Natura 2000 -alueesta on suojeltu noin 95 %. Suojelematta on Purolahden perukan laidunniitty.

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman suunnittelualueeseen sisältyi koko Natura 2000 -alue sekä tutkittavina laajennusalueina Pornaistenniemen tervaleppälehto, Mölylän metsä ja Bäcksin rinneniitty (kuva 2.1).

Kuva 2.1. Vanhankaupunginlahden suunnittelualue vuonna 2014. Huomaa, että Lammasaari ei kuulu luonnonsuojelualueeseen eikä Natura 2000 -alueeseen. Pohjakartta: Maanmittauslaitos avoimet aineistot 2014.

2.2 NATURA 2000 -ALUEEN YLEISKUVAUS

Seuraava kuvaus perustuu ympäristöhallinnon tietolomakkeeseen, jonka tiivistelmä on raportin liitteenä. Tietolomakkeella on esitetty ne suojeluarvot, joiden perusteella alue on aikanaan liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Vanhankaupunginlahti on laaja ruovikkoinen merenlahti Vantaanjoen suistossa. Vesikasvillisuusalueet, luhdet ja rantaniityt muodostavat laajoja vyöhykkeitä. Reunametsät ovat reheviä tervaleppäluhtia. Yhdessä läheisten peltojen kanssa alue muodostaa luonnoltaan monimuotoisen ja etenkin linnustolle erittäin tärkeän alueen. Suurin osa Natura 2000 -alueesta on jo perustettua luonnonsuojelualuetta.

Alueella seurataan linnustoa, veden laatua, pohjaeläimistöä ja lampareiden kasvillisuutta, joten se on merkittävä myös tieteellisen tutkimuksen kannalta. Linnustonseuranta nyky muodossaan alkoi vuonna 1986, mutta alueelta on julkaistu tutkimuksia jo aiemmilta vuosikymmeniltä. Alue on erittäin tärkeä virkistys- ja luontoharrastuskohde pääkaupunkiseudulla. Rannoilla on luontopolkuja ja lintutorneja.

Luontotyyppiltään suurin osa alueesta kuuluu jokisuistoihin, sillä Vantaanjoki tuo lahteen makeaa vettä. Rannoilla on myös edustavia metsäluhtia, joilla kasvaa tervaleppää. Osaa rantaniityistä hoidetaan laiduntamalla, joten ne ovat perinnebiotooppeina merkittäviä. Purolahden pohjukan rantaniitty on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi, jossa kasvaa mm. hernesaraa ja hirsisaraa. Sieltä on aiemmin löydetty myös harvinaisehkoja jouhiluikkaa (*Eleocharis quinqueflora*), merisaraa (*Carex mackenziei*) ja Uudellamaalla erittäin uhanalaista ojakurjenpolvea (*Geranium palustre*).

Alue on kansainvälisesti merkittävä kosteikkolinnuston suojelualue, jonka arvo on hoitotoimenpiteiden ansiosta edelleen kasvamassa. Suurin osa alueesta kuuluu kansainväliseen kosteikkojen suojelusopimukseen eli ns. Ramsar-kohteisiin. Linnustollisesti tärkeä alue on kokonaisuus, johon kuuluvat kosteikko, rantaniitty, lähiseudun pellot sekä rantametsät, eli hieman laajempi alue, kuin pelkkä Natura 2000 -alue.

Vanhankaupunginlahden pesimälinnusto on runsas ja monipuolinen, ja alue on erittäin merkittävä linnuston muutonaikainen levähdyspaikka. Koko Natura 2000 -alueen kattavat pesimälinnuston kartoitukset on tehty muutaman vuoden välein, viimeksi vuosina 2004, 2007 ja 2012. Alueella pesii ja levähtää useita uhanalaisia ja harvinaisia lintulajeja; levähtävistä esimerkkeinä arosuohaukka (*Circus macrourus*), niittysuohaukka (*Circus pygargus*), pussitiainen (*Remiz pendulinus*), viiriäinen (*Coturnix coturnix*) ja lampiviklo (*Tringa stagnatilis*).

Lahdella on viimeisen vuosikymmenen aikana pesinyt useita lajeja, jotka ovat vasta kotiutumassa Suomeen. Pesinnässään ovat 2000-luvulla onnistuneet mm. sitruunavästäräkki (*Motacilla citreola*) ja viiksitimali (*Panurus biarmicus*). Uhanalainen valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotus*) pesi alueella onnistuneesti

vuonna 2011. Vanhankaupunginlahden kosteikkolinnustossa on useita lajeja, joiden parimäärä ja tiheys ovat Suomen korkeimpia.

Natura 2000 -alueen tietolomakkeella on mainittu suojeluperusteina pesimälajeina pikkulepinkäinen (*Lanius collurio*) 4 paria, ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*) 0-1 paria, ruisräikkä (*Crex crex*) 0-2 paria, peltosirkku (*Emberiza hortulana*) 1 pari ja harmaasorsa (*Anas strepera*) 15 paria. Levähtäjien suojeluperusteina on mainittu mm. lapinsirri (*Calidris temminckii*) 20 yksilöä, mustaviklo (*Tringa erythropus*) 30 yksilöä, jouhisorsa (*Anas acuta*) 50 yksilöä, suokukko (*Philomachus pugnax*) 100-500 yksilöä, pikkusirri (*Calidris minuta*) 50 yksilöä, vesipääsky (*Phalaropus lobatus*) 1-50 yksilöä, mustakurkku-uikku (*Podiceps auritus*) 6-10 yksilöä ja ruskosuohaukka 10 yksilöä.

2.3 MAAKUNNALLISESTI ARVOKAS LINTUALUE

Alue kuuluu myös maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuihin lintupaikkoihin (MAALI), ja sen arvo perustuu tärkeyteen sekä muutonaikaisena levähdysalueena että pesimäalueena. Ellermaan (2011) esittämän arvion mukaan linnustoarvo muodostuu erityisesti seuraavista lintumääristä:

Muutonaikainen levähdysalue

Kevät: haapana (*Anas penelope*, 100–140 yksilöä), tavi (*Anas crecca*, 300–400 yksilöä), jouhisorsa (30–35 yksilöä), heinätavi (*Anas querquedula*, 9–11 yksilöä), silkkiuikku (*Podiceps cristatus*, 100 yksilöä), suokukko (150–160 yksilöä)

Syksy: valkoposkihanhi (*Branta leucopsis*, 5200–8500 yksilöä), harmaasorsa (24–40 yksilöä), tavi (540–620 yksilöä), heinätavi (6–10 yksilöä), lapasorsa (*Anas clypeata*, 36–48 yksilöä), punasotka (*Aythya ferina*, 24–27 yksilöä), töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*, 400–700 yksilöä), lapinsirri (10–20 yksilöä), suokukko (200–215 yksilöä), liro (*Tringa glareola*, 155–215 yksilöä).

Pesimäalue

Haapana (14–17 paria), sinisorsa (*Anas platyrhynchos*, 94–123 paria), silkkiuikku (46–63 paria), luhtakana (*Rallus aquaticus*, 13–14 paria), töyhtöhyppä (30 paria), pikkutikka (*Dendrocopos minor*, 5–6 paria), keltävästäräkki (28–29 paria), rastaskerttunen (*Acrocephalus arundinaceus*, 6–8 paria), viiksitimali (16–19 paria).

Pesimälinnuston parimäärät, muuttolintujen levähtäjämäärät sekä linnuston muutokset on tarkemmin kuvattu erillisessä raportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

2.4 ALUEEN HOIDON HISTORIAA

Vanhankaupunginlahden alueen luonto on eri tavoin hoidettu jo kymmeniä vuosia. Hoidon historiaa on laajemmin kerrottu Viikki-kirjassa (Mikkola-Roos & Yrjölä 2000) sekä edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006).

Keskeisiä hoitotoimia ovat olleet ruovikoiden niitot ja ruoppaukset, laidunten perustaminen sekä alueen palveluvarustuksen parantaminen (polut, lintutornit ja -lavat ym.). Hoitotoimia on tehty lähes koko lahden alueella. Ruovikkoalueiden kunnostukset ovat keskittyneet Säynäslahdelle ja Purolahdelle.

Edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettiin suuri joukko tarvittavia hoitotoimia. Seuraavassa taulukossa on koottuna alueella tehdyt ja vielä tekemättömät toimet.

Taulukko 2.1. Vanhankaupunginlahden lintuvesi –Natura -alueen hoitotoimet 2005–2013. Hoitotoimenpiteiden lähde: Ympäristösuunnittelu Enviro 2006.

	Toteutunut	Tekeillä	Ei aloitettu	
Vuosi	Hoitotoimenpide		Tilanne	Lisätietoja
Vuosittain	Hoitoniittyjen laiduntaminen.			Jatketaan.
	Pönttöverkoston ylläpito.			Jatketaan.
	Linnuston seuranta.			Jatketaan.
	Pesivien vesilintujen, poikueiden ja huomionarvoisten lintulajien laskennat.			Jatketaan.
	Vedenlaadun seuranta.			Jatketaan.
	Valvonta.			Jatketaan.
	Tiedotus.			Jatketaan.
Tarvittaessa	Hoitoniittyjen ja Säynäslahden lamparealueen niittäminen.			
	Pienpetopyynti v. 2007 jälkeen.			Jatketaan.
	Pitkospuiden, reittien, opasteiden ja lintutornien ylläpito.			Jatketaan.
	Kävijälaskennat.			
2005–2007	Säynäslahden lamparealueen niitto.			
	Lampareiden ruoppauksen I vaihe.			
	Säynäslahden puuston raivaus.			
	Ruohokarin laidunniityn lisäraivaukset.			
	Purolahden hoitoniityn perustaminen ja laidunnuksen aloittaminen.			Tehty vuoteen 2010 saakka.
	Pornaistenniemen lampareen penkereen poisto.			Kertaluonteinen työ.
	Viikinojan kunnostus.			Kertaluonteinen työ.
	Lintutornien jätehuollon järjestäminen.			Vakiintunut käytäntö.
	Näköesteenä olevien puiden poisto lintutorneilta.			Vuosittain toistuva.
	Opasteiden lisääminen ja penkki-ryhmien pystyttäminen.			Jatketaan.
	Pääopastaulun uusiminen.			
	Luonnonsuojelualueen laajentaminen.			Saunalahti rauhoitettu, muita alueita ei.
	Pornaistenniemen lampareiden veden laatu 2005.			
	Pienpetopyynti.			Tehdään vuosittain.

Taulukko 2.1 jatkuu...

	Toteutunut	Tekeillä	Ei aloitettu	
Vuosi	Hoitotoimenpide		Tilanne	Lisätietoja
2008–2010	Säynäslahden lampareiden ruoppauksen II vaihe.			
	Purolahden hoitoniityn ylläpito, esim. laidunnusta tukevat niitot.			
	Pornaistenniemen luontopolun kunnostus ja uuden reitin rakentaminen.			
	Koko alueen kasvillisuusseuranta 2009.			
2011–2014	Lopin kannaksen avaaminen.			
	Jatkotoimenpiteiden valmistelu.			
	Linnustoseuranta: kevätmuutto, pesimälinnusto, poikuelaskennat ja syysmuutto 2012.			
	Koko alueen kasvillisuusseuranta 2014.			
	Kävijätutkimus 2013–2014.			

Laidunnus on ollut olennainen toimi rantaniittyjen kunnostamisessa. Lammassaaren laidunalueen kunnostus aloitettiin vuonna 1991, jolloin murskattiin ruovikkoa noin 5 hehtaarin alalta. Seuraava laajennus tapahtui vuonna 2003, ja viimeinen laajennus vuonna 2004 jolloin Lammassaaren laitumen pinta-ala laajeni noin 25 hehtaariin.

Purolahden osalta laidunalueen kunnostus aloitettiin v. 2004, jolloin alueen puus-
toa vähennettiin ja ruovikko niitettiin koko alueelta. Tämän jälkeen ruovikon niitto-
ja on tehty vain ranta-alueilla. Purolahden laidunalueen pinta-ala on noin 13 heh-
taaria. Laidunnus aloitettiin vuonna 2006. Valtion omistamalle alueelle ei laidun-
nussopimusta ole ollut vuoden 2010 jälkeen, joten alueella ei ole ollut laiduntavaa
karjaa.

Taulukko 2.2 Laidunnusajat ja eläinmäärät Ruohokarin hoitoniityllä vuosina 2000–2014.

Vuosi	Aika	Laji	Määrä kpl	Laji	Määrä
2000	12.6 -15.9	Hereford	7		
2001	8.6 – 12.9	Hereford	10		
2002	10.6 – 18.9	Hereford	10		
2003	15.6 – 23.9	Hereford	11		
2004	17.6 – 15.9	Hereford	10		
2005	15.6 – 8.9	Hereford	11		
2006	25.5 – 15.10	Kyyttö	20	Lammas	30
2007	24.5 – 21.10	Kyyttö	26	Lammas	17
2008	2.5 – 15.10	Kyyttö	20	Lammas	31
2009	17.5 – 9.10	Kyyttö	24	Lammas	30
2010	22.5 – 2.9	Kyyttö	29		
2011	15.5 – 23.10	Kyyttö	34		
2012	25.5 – 27.9	Kyyttö	32		
2013	6.6 – 20.9	Kyyttö	33		
2014	23.5 – 19.9	Kyyttö	36		

Taulukko 2.3. Laidunnusajat ja eläinmäärät Purolahden niityllä. Vuonna 2007 samat eläimet olivat välillä Lammassaaren niityllä, joten laidunnuspaine ei ollut koko ajan sama.

Vuosi	Aika	Laji	Määrä kpl
2006	25.5 – 19.9	Kyyttö	13
2007	30.5 – 21.9	Kyyttö	23
2008	17.5 – 11.10	Kyyttö	18
2009	17.5 – 15.10	Kyyttö	18
2010	22.5 – 12.10	Kyyttö	26

Purolahden perukan laidunniityllä on laiduntanut jo vuosikymmeniä koetilan karjaa. Yleensä laiduntava karja on ollut hiehoja. Aikaisemmin hiehoja laidunsi alueella 10–15 kpl koko laidunkauden ajan (noin 120 päivää). Nykyään alueella laiduntaa isompi lauma, jota kierrätetään myös muilla lohkoilla. Laitumelle ei ole tietojen mukaan viety lisärehua. (Miika Kahelin, kirjallinen tiedonanto 10.11.2014)

2.5 MAANOMISTUS VAIKUTTAA ALUEEN HOITOON

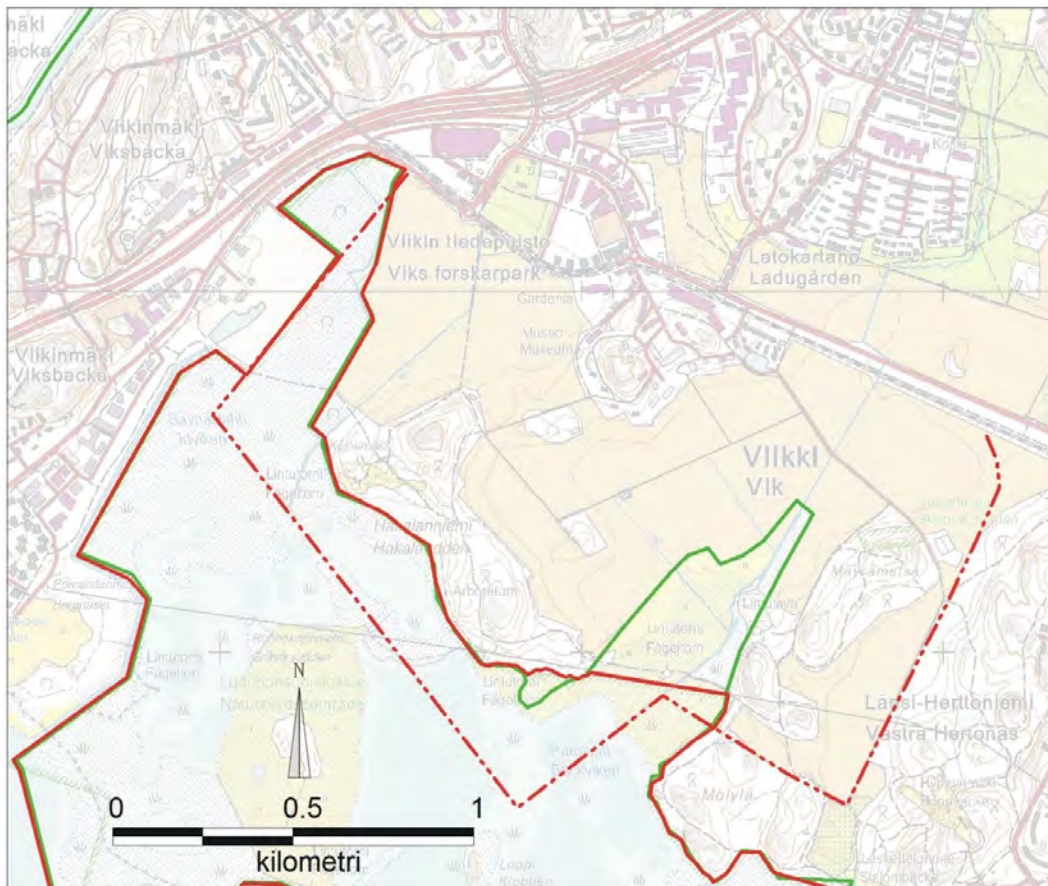
Natura 2000 -alueen maanomistajat ovat Helsingin kaupunki ja Suomen valtio (kuva 2.2), jonka maita hallinnoi Senaatti-kiinteistöt liikelaitos. Viime kädessä Senaatti-kiinteistöt siis päättävät valtion alueella tehtävistä toimista.

Helsingin yliopiston Viikin tutkimus- ja koetilalla on Senaatti-kiinteistön kanssa maanhallintasopimus. Sen puitteissa koetila voi toimia ja tehdä asioita alueella.

Koetila ei kuitenkaan voi vuokrata maankäyttöä edelleen. Esimerkiksi rakennusviraston toimet ja laidunnus koetilan hallinnoimalla rantaniityllä perustuvat sopimukseen alueen käytöstä, mutta laidunta ei voi edelleen vuokrata karjan pitäjälle. Tämän on aiheuttanut joinakin vuosina ongelmia, kuten aiemmin todettiin.

Jos maata ei ole vuokrattu karjan kasvattajalle, vaan hänellä on vain oikeus laiduntaa lehmiä, hän ei voi saada laidunnustukia. Tämä vähentää laidunnuksesta saatavaa korvausta ja karjankasvattajien innokkuutta laiduntamiseen alueella.

Sama tilanne vaikuttaa myös alueen rakenteiden tekoon ja kunnostukseen. Esimerkiksi lintutornien rakentamisesta Valtion maalle Helsingin Rakennusvirasto on sopinut koetilan kanssa ja saanut luvan pystyttää tornit ja kunnostaa niitä. Maanhallintaan Rakennusvirastolla ei kuitenkaan ole oikeutta, vaan esimerkiksi puuston poistosta Hakalan lintutornin ympäristön on sovittava Koetilan tai Senaatti-kiinteistön kanssa.

Kuva 2.2. Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa oleva alue Natura 2000 -alueella (punainen katkoviiva). Pohjakartta: Maanmittauslaitos avoimet aineistot 2014.

Edellä olevaa karttaa silmäillessä huomaa, että kaikki Säynäslahden pohjoisosan, Hakalan, Klobbenin kannaksen tai Purolahden mahdolliset kunnostukset tai laidunniittyjen laajentaminen vaativat sopimuksen Koetilan tai Senaatti-kiinteistöjen kanssa. Myös Hakalan metsäalueen polkujen kunnostus sekä mahdolliset uudet tornit ja katselulavat lahden pohjoisrannalla edellyttävät sopimuksen tekemistä.

Kuva 2.3. Kallioinen hakamaametsikkö Purolahden ja tutkimustilan välillä kuuluu Senaatti-kiinteistön omistamiin maihin.

3 TEHDYT SELVITYKSET JA SUUNNITTELUN KULKU

Keväällä 2014 Helsingin Ympäristökeskus käynnisti uuden hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan, jota tekemään valittiin Ympäristötutkimus Yrjölä Oy. Työtä koordinoi Hgin kaupungin ympäristökeskus, ja työssä olivat mukana Viikin tutkimustyöryhmä ja erillinen hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä. Työryhmissä oli mukana edustajia kaupungin muista hallintokunnista, Helsingin yliopiston Viikin koetilalta, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta (Ely), Suomen ympäristökeskuksesta (Syke), Metsähallituksesta ja Helsingin seudun lintutieteellisestä yhdistyksestä Tringa ry:stä.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen aloitettiin tausta-aineistojen keräämisellä. Alueella on tehty huomattava määrä selvityksiä eläimistöä, kasvillisuudesta ja muista luontoon liittyvistä ilmiöistä. Tämän lisäksi alue on mainittu myös ulkoilua tai virkistäytymistä koskevissa selvityksissä, esimerkiksi Helsingin hiljaisia alueita koskevassa raportissa.

Heti työn alussa oli selvää, että tiedottaminen on keskeisessä roolissa osallistavassa suunnittelussa. Työn aikana tietoa jaettiin tiedotteina, www-sivujen kautta sekä sosiaalisessa mediassa Facebookin ja Twitterin kautta. Ympäristökeskuksen tiedottaja Jussi Karmala oli mukana hankkeen ohjausryhmässä.

3.1 AIEMMAT TIETOLÄHTEET

Projektin alussa kerättiin työn kannalta olennaiset julkaisut ja selvitykset, jotka laitettiin kaikkien saataville myös hankkeen internetsivuille. Lista eri selvityksistä ja internetsivustoista on esitetty lähdeviitteiden jälkeen tämän raportin lopussa.

Lisäksi suunnitelman tekovaiheessa käytössä olivat Simon Stennettin tekemä ehdotus Säynäslahden ja Ruohokarin alueiden kunnostamiseksi linnustoa varten (Stennett 2011), Pornaistenniemen kalatutkimuksen alustavat tulokset (Ilkka Sammalkorpi ja Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014) sekä Helsingin lepakkoselvityksen alustavat tulokset (Wermundsen ym. 2014). Lisäksi käytettävissä olivat Hannu Sarvanteen ja Eero Haapasen julkaisemattomat lintutiedot vuosilta 2013 ja 2014. Alueen linnustosta, eläimistöä, kalastuksesta ja virkistyskäytöstä ovat tietoja antaneet myös paikalliset luontoharrastajat sekä lähialueiden asukkaat.

3.2 SUUNNITELMAA VARTEN TEHDYT LUONTOSELVITYKSET

Tietoja alueesta täydennettiin vuonna 2014 lisätutkimuksilla. Kasvillisuutta selvitettiin suojelualueeseen mahdollisesti liitettäviltä uusilta alueilta, joita ovat Pornaistenniemen tervaleppälehto sekä Möylän metsä ja Bäcksin rinneriitty.

Lepakoita selvitettiin tätä työtä varten Ruohokarilta ja Fastholmasta. Lepakoita havainnoitiin ultraäänitallentimien avulla 2.7.–9.7. Fastholmassa ja 2.7.–12.7. Ruohokarilla. Kesällä 2014 tehtiin myös laajempi koko Helsingin kattanut lepakkoselvitys, jonka tuloksia hyödynnettiin suunnitelman teossa.

Vanhankaupunginlahden suojelualueelta on aiemmassa selvityksissä (Pynnönen 2013) havaittu 24 sudenkorentolajia (kaikkiaan lajeja on havaittu alueella 29). Kesällä 2014 tehtiin suojelualueelle muutamia maastokäyntejä sudenkorentolajiston selvittämiseksi. Maastokäyntien yhteydessä tarkasteltiin Vanhankaupunginlahden nykytilan ohella niiden kohteiden lajistoa, joista aiemmassa, varsin kattavassa, kartoituksessa ei ollut EU:n luontodirektiivissä mainittujen tai uhanalaisten lajien havaintoja. Näiden kohteiden lajistoa havainnoitiin neljän maastokäynnin yhteydessä, joista kaksi (19.5. ja 26.5.) suoritettiin idänkirsikorenon (*Sympecma paedisca*) lentoaikana ja kaksi kesäkuulta heinäkuulle kylmän sään vuoksi siirtynyt käyntikertaa (5.7. ja 9.7.) täplälampikorenon lentoaikana.

Lisäksi toukokuussa 2014 tehtiin Ruohokarin laidunniityllä koe, jossa selvitettiin, käyvätkö pienpedot tai varikset tuhoamassa niityn pesiä. Alueelle laitettiin neljä keinopesää kananmunista ja niiden viereen riistakamerat. Varikset löysivät ensimmäiset munat (eivät olleet peitetyjä) jo puolesta tunnissa. Kaikki pesät oli tyhjennetty seuraavaan päivään mennessä. Kuvien perusteella myös kettu oli käynyt pari kertaa tutkimassa variksilta jääneitä rippeitä.

3.3 OSALLISTAVA SUUNNITTELU

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa on käytetty osallistavan suunnittelun periaatetta. Suunnitelmaa laadittiin vuorovaikutuksessa lähialueiden asukkaiden, järjestöjen ja muiden asiasta kiinnostuneiden kanssa. Hankkeelle avattiin oma sivusto internetiin (www.vanhankaupunginlahti.fi) sekä sosiaalisen median puolelta Facebook-sivusto ja otettiin käyttöön Twitter-hashtag.

Projektin aikana pidettiin kaksi yleisötilaisuutta, 26.5. ja 18.11. Ensimmäisessä tilaisuudessa esiteltiin alueen nykytilaa ja kerrottiin suunnitelman tavoitteista ja periaatteista. Tilaisuudessa esiteltiin hanketta ja keskusteltiin mahdollisista toimenpiteistä ja niihin vaikuttavista asioista. Yleisöllä oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja toiveensa. Tilaisuudessa tehtiin myös ryhmätyönä karttatehtäviä, joissa oli mahdollista osoittaa suoraan kartalle toiveet alueen kehittämisestä tai uusista palveluista.

Toinen yleisötilaisuus järjestettiin marraskuussa, kun hoito- ja käyttösuunnitelman luonnos oli valmis. Luonnos laitettiin myös projektin verkkosivuille kaikkien luettavaksi. Tilaisuudessa esiteltiin suunnitelmaluonnosta ja keskusteltiin ehdotetuista toimenpiteistä ja niihin vaikuttavista asioista. Lopullinen versio hoito- ja käyttösuunnitelmasta laadittiin työryhmältä, sidosryhmiltä ja suurelta yleisöltä saadun palautteen jälkeen.

Kuva 3.1. Yleisötilaisuudessa työryhmät työskentelevät karttojen äärellä.

Kuva 3.2. Simon Stennett esittelee ideoita Vanhankaupunginlahden lintuveden kunnostamiseksi 10.4.2014 pidetyssä Vanhankaupunginlahden lintuvesi -seminaarissa. Simon Stennett on lintuvesikunnostusten asiantuntija ja hän työskentelee englantilaisessa lintujensuojelujärjestössä (Royal Society of Bird Protection).

Alueen hoidosta ja käytöstä kysyttiin mielipiteitä kyselyllä, joka suunnattiin Helsingin Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueen ja sen välittömän lähiympäristön käyttäjille. Tietoa kyselystä levitettiin asukasyhdistysten lisäksi median ja järjestöjen, sekä sähköpostien ja muiden viestintäkanavien kautta. Lisäksi ympäri Vanhankaupunginlahtea laitettiin ilmoituksia kyselystä lintutorneihin ja ilmoitus-tauluille.

Kysely toteutettiin Harava-ohjelmistolla (Dimanteq Oy) ja se koostui valinta-, kartta- ja avovastauskysymyksestä. Vastaajat saivat kertoa mielipiteitään alueen hoitotarpeesta, parhaista paikoista ja muista teemoista, jotka olivat oleellisia hoito- ja käyttösuunnitelman kannalta. Kyselyyn oli mahdollista vastata 26.5.–22.7.2014 välisenä aikana. Kyselyn pystyi myös tulostamaan, mikäli vastaaja halusi täyttää vastauksensa paperilomakkeelle.

Kyselyn aineistoa hyödynnetään Natura 2000 -alueen hoidon lisäksi myös laajemmin Vanhankaupunginlahden ympäristön yleisöpalveluiden kehittämässä, ja kyselyn aineisto on myös osana Paula Tuurnalan pro-gradu työtä Turun yliopiston maisemantutkimuksen laitoksella.

Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä 408, joista 406 sähköisessä muodossa ja kaksi paperilomakkeella. Vastaukset kohdistuivat paitsi Natura 2000 -alueeseen ja sen välittömään lähiympäristöön, myös laajemmin koko Vanhankaupunginlahteen ympäröivään virkistysalueeseen. Kävijämäärien lisääntyessä, virkistysalueen tärkeänä roolina on toimia luonnonsuojelualueen suojavyöhykkeenä, ja siksi sen käyttöä ja kehittämistä on luontevaa tarkastella Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä. Kyselyn tuloksia esitellään liitteessä 9.

Kyselyn ja yleisötilaisuuksien lisäksi yleisöltä saatiin kommentteja sähköpostina (noin 10) ja keskusteluissa Vanhankaupunginlahden alueella. Maastotöiden ja maastokatselmusten aikana alueella kohdattiin luontoharrastajia, joilla oli mielipiteitä alueen käytöstä ja hoidosta. Hankkeen Facebook-sivuilla käytiin myös jonkin verran keskustelua aiheesta, vaikka pääosin sitä kautta tiedotettiin työn kulusta.

3.4 TYÖRYHMIEN KOKOUKSET JA MAASTOKATSELMUKSET

Työn aikana hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä piti kolme kokousta, jonka lisäksi Vanhankaupunginlahden tutkimuksia ja hoitoa koordinoiva pysyvä Viikin tutkimustyöryhmä piti kaksi kokousta. Kokousten puheenjohtajana toimi ympäristöpäällikkö Päivi Kippo-Edlund ja sihteerinä konsultin edustaja. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmän ja Viikin tutkimustyöryhmän yhteinen maastokatselmus alueelle pidettiin 12.9.2014, jolloin kierrettiin Hakalan ja Purolahden alueilla.

Kuva 3.3. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä ja Viikin tutkimustyöryhmä maastokatselmuksessa.

3.4.1 PALAUTEPYYNNÖT JA LAUSUNNOT

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistumisen jälkeen Helsingin kaupunki pyytää raportista palautetta ja lausuntoja sidosryhmiltä (ympäristöviranomaiset, kaupungin virastot, Helsingin yliopisto, asukas- ja luontojärjestöt). Lopullinen suunnitelma viimeistellään lausuntojen perusteella, ja sen jälkeen suunnitelma lähetetään hyväksyttäväksi ensin Helsingin kaupungin hallintoon, ja lopulta Uudenmaan elinkeino- ja ympäristökeskukseen.

4 ALUEEN NYKYTILA

4.1 MAISEMA

Vanhankaupunginlahden maisema on monimuotoinen kokonaisuus luonnontilaa ja kulttuurimaisemaa. Lahden rannoilla on havaittavissa myös koko Helsingin kaupunkikuvaa koskeva muutos viimeisen sadan vuoden ajalta. Maanviljelys, eläinten laiduntaminen, kalastus ja pienimuotoinen elinkeinotoiminta ovat vähitellen väistyneet kaupungistumisen myötä. Kaupungin laajentuessa ja Vanhankaupunginlahden rantojen rakentuessa viime vuosisadan puolivälissä kehityksen vauhti oli ajoittain ripeää ja ympäristöarvot eivät olleet saaneet kovin suurta jalsijaa yhteiskunnassa. Lahteen johdettiin jätevesiä, rannoille nousi teollisuutta ja lahden alkuperäinen luonto joutui yhä ahtaammalle.

Viime vuosikymmeninä kehitys on kulkenut hieman toiseen suuntaa, ympäristöarvot ovat nousseet tärkeiksi, samoin ekologisuus ja kaupunkiluonnon suojelu. Tämä näkyy myös Vanhankaupunginlahden ympäristössä. Teollisuutta on vähennetty, jätevesiä ei enää lasketa lahdelle ja lahtea ympäröivät uudet asuinalueet ovat nykyaikaisia ja haluttuja asuinpaikkoja, joissa kaupunkikuva on moderni ja ympäristöä kunnioittava. Erityisesti Toukolanrannan, Arabian ja Viikin kampuksen alueet ovat kokeneet merkittävän maisemallisen muutoksen viimeisten vuosikymmenten aikana. Ja kehitys jatkuu. Pian Kalasatamaan kohoaa kaupungin korkeimpien rakennusten rypäs. Urbaani maisema on tullut kiinni Vanhankaupunginlahteen.

Kuva 4.1. Arabianrannan maisemaa vuonna 2014.

Kuva 4.2. Viikin kampusalueetta vuonna 2014.

Kuvat 4.3 ja 4.4. Lahtea kiertävän ulkoilureitin varrella voi havaita vuodenaikojen vaihtelun.

Lahden itäreunalla maisema on säilynyt enemmän entisellään, sillä Länsi-Herttoniemen rakentamisen jälkeen lahden reunoille ja maisemakuvaan ei ole juurikaan tullut uusia rakennuksia. Kivinokan metsä ja Herttoniemen metsäselänne luovat lahdelta puskurivyöhykkeen lahden ja asutuksen väliin. Kivinokan mökialueella sekä viereisellä Herttoniemen siirtolapuutarha-alueella on perinteikäs historia kaupunkilaisten kesänviettopaikkoina, aivan kuten Lammassaarellakin. Mökillä kaupungin ytimessä, kaikkien tavoittelema onni.

Kuva 4.5. Mökki Kivinokassa.

Kuva 4.6. Ulkoilureitti lahden itäreunalla Herttoniemessä.

Herttoniemen kallioilta avautuu laaja näkymä lahden yli. Nykyisin maisemaa hallitsevat sankat ruovikot, jotka ovat levittäytyneet keskimäärin hehtaarin vuodessa. Samalla ruovikoista ovat katoamassa vesilampareet, on vain yhtenäinen järviruokokasvusto. Vielä puoli vuosisataa sitten ruovikko oli täynnä vesilampareita ja niitä yhdistäviä uomia. Rantaniityt ehtivät jo lähes kokonaan kadota karjan laidunuksen loputtua, mutta hoitotoilla on pidetty osaa rantaniityistä avoimena ja karja laidunaa niillä taas kesäisin. Myös metsänreunassa on tapahtunut muutok-

sia. Ruovikon ja metsän väliin on kasvanut tiheä puusto ja nykyisin koko lahtea ympäröikin lähes katkeamaton puu- tai pensasvyöhyke.

Kuva 4.7. Näkymä Saunalahdelle Herttoniemen rantakalliolta.

Kuva 4.8. Möylän kuusimetsää.

Lahden pohjoisreunalla Möylän ja Hakalan metsäalueet ovat säilyneet pitkään ennallaan. Puusto on ikääntynyt ja aukkopaidat ovat vähitellen jääneet varjoon. Hakalanniemessä nk. Keinumäellä sijaitseva lintutorni oli alueen ensimmäinen lintutorni. Tornin rakentamisen aikaan sen vieressä oli vielä laajalti avointa niittyä ja kalliokettoa, mutta nyt avoin alue on selvästi vähentynyt. Hakalasta on näkymä Säynäslahden ruovikkoon, jonka avovesilampareet ovat vähitellen kasvumassa umpeen.

Kuva 4.9. Möylän kalliolta avautuu maisema lahdelle.

Kuva 4.10. Ruohokarin hoitoniitty.

Kuva 4.11. Näkymä Keinumäen tornista Säynäslahdelle.

Kuva 4.12. Koetilan peltoaukealla laiduntavat vielä lehmät tieteen ja ihmisten iloksi.

Hakalan metsien pohjoispuolella on Koetilan viljelysmaisema, joka on vuosikymmenten aikana jonkin verran muuttunut. Pääosa pelloista on silti edelleen laitumina tai koeviljelminä. Purolahden saraniitty on vähitellen katoamassa ja järviruoko valtaa senkin.

Koetilalta Purolahdelle katsottaessa maisemassa on vielä samaa kuin viime vuosisadalla laajemmin lahden rannoilla. Pellon ja laitumien takaa pilkistää ranta ja Vanhankaupunginlahden vesialue. Paitsi maisemallisena elementtinä, sillä on merkitystä myös alueen linnustolle, sillä monet lahdella pesivistä vesilinnuista ja kahlaajista käyvät pelloilla ruokailemassa ja lentävät säännöllisesti lahden ja peltojen välillä.

Koetilan länsipuolella oleva tervalepikko on muodostunut vähitellen alueelle. Patoniityn pato pidättää vettä tervalepikossa ja alue on kosteapohjaista rehevää lehtimetsää. Samanlaisia alueita ovat myös Fastholman viereinen rantametsä sekä Pornaistenniemi. Pornaistenniemen metsällä on merkitystä puskurivyöhykkeenä asutuksen ja luonnonsuojelualueen välissä. Lisäksi Pornaistenniemen luontopolusta on tullut yhä suosittu ulkoilureitti lähialueelle nousseiden uusien asuinalueiden väestölle. Myös niemen edustalla oleva piilokoju on ahkerassa käytössä.

Kuva 4.13. Pornaistenniemen luontopolun varrella oleva rapakivilohkare.

Kuva 4.14. Näkymä Pornaistenniemen piilokojusta.

Jokisuu on historiallisesti ollut helsinkiläisille tärkeää aluetta, mutta viime vuosikymmeninä sen merkitys on korostunut erityisesti Helsingin tärkeimpänä yksittäisenä kalastuspaikkana. Alueen rannoilla on kalastajia lähes ympäri vuoden, ja paikkaa ja sen vanhaa tehdasmaisemaa käyvät ihastelemassa myös muutkin kuin kalastajat.

Kuva 4.15. Vanhankaupunginkosken läntinen haara, jossa on edelleen pato muistona vesivoiman ajasta.

Kuva 4.16. Lammassaaren pitkospuut.

Oman lukunsa lahden maisemaan muodostavat Lammassaari ja Kuusiluoto, jotka ovat suurimmat saaret lahden keskellä. Erityisesti Lammassaarella ja sen maisemalla on historiallistakin merkitystä, sillä saari on jo pitkään ollut mökkiläisten käytössä ja saarella on ollut merkitystä helsinkiläisten vapaa-ajanviettopaikkana. Rakennuksissa näkyy jo ajan patinaa, mutta miljöö on säilynyt keitaana keskellä Vanhankaupunginselkää. Nykyisin saarelle pääsee pitkospuita pitkin ja kulku niiden kautta sankan ruovikon läpi on elämys monelle kaupunkilaiselle.

Kuva 4.17. Lammassaaren lintutorni.

Kuva 4.18. Lammassaarella sijaitseva Pohjolan Pirtti on toiminut mm. tanssipaikkana.

4.2 VEDENLAATU JA KUORMITUS

Alueen vedenlaatua ja kuormitusta aiemmilla vuosikymmenillä on kuvattu mm. Viikki-kirjassa sekä edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Ympäristösuunnitelu Enviro 2006). Seuraavassa on esitetty Vanhankaupunginselän mittauspisteen näytteiden perusteella muutaman keskeisen suuren vaihtelu viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Vesi on Vantaanjoen tuoman kuormituksen vaikutuksesta savisameaa ja ravinnepitoista. Lahden keskellä olevalta seurantapisteeltä on havaintoja veden laadusta yli 50 vuoden ajalta.

Useissa muuttujissa on luontainen selvä vuodenaikaisvaihtelu. Talvikaudella esiintyy edelleen satunnaisesti korkeampia fosforipitoisuuksia, mutta kokonaisuutena fosforikuormitus on selvästi laskenut. Veden nykyinen fosforipitoisuus kasvukaudella on alle 70 µg/l, kun se jätevesikuormituksen aikana oli yli viisi kertaa suurempi. Klorofyllipitoisuus on runsaat 30 µg/l ja kesäaikainen näkösyvyys enimmilläänkin 80–90 cm. Veden keskimääräinen suolapitoisuus on 2 promillea. Vanhankaupunginlahden niin sanottu ekologinen luokka on nykyisellä veden laadulla, pohjaeläimistöllä ja kalastolla EU:n vesipuitedirektiivin mukaisessa luokittelussa välttävä (Mikkola-Roos ym. 2013). Jos tavoitteeksi asetetaan tyydyttävään vesistön tilaan pääseminen, pitäisi esimerkiksi kokonaisfosforin määrän laskea alle 30 µg/l ja kokonaistypen määrän alle 440 µg/l. Vastaavat arvot hyvään tilaan pääsemiseksi olisivat alle 24 µg/l ja alle 350 µg/l (Aroviita ym. 2012).

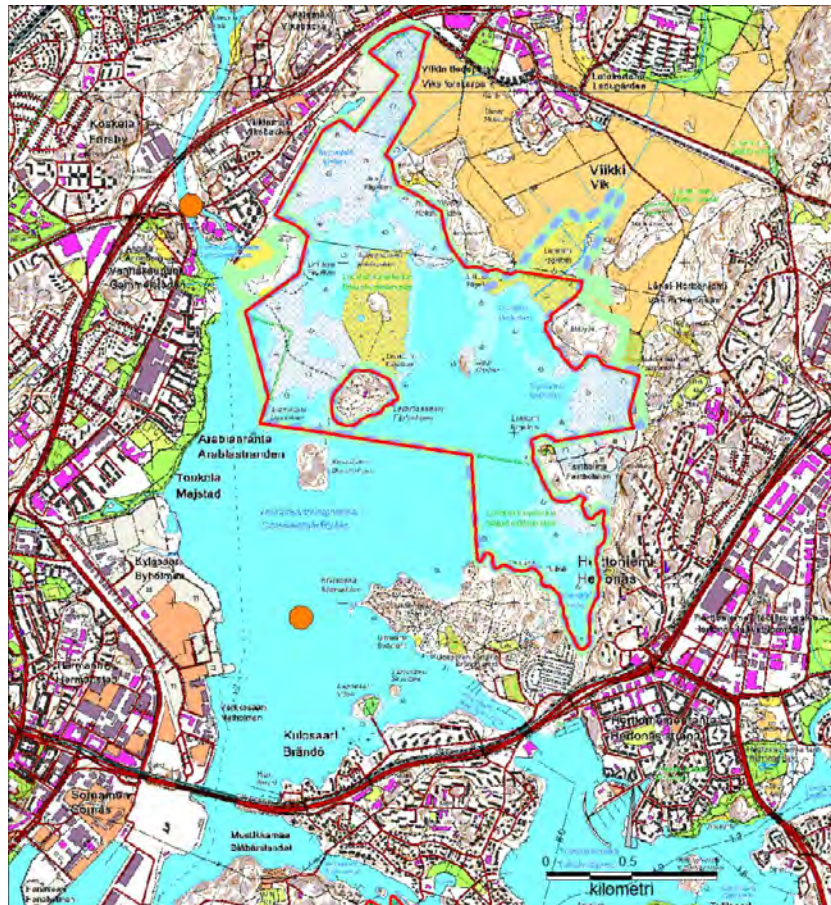
Vanhankaupunginlahteen päätyvien vesien tilaan voidaan vaikuttaa vain tekemällä toimia koko Vantaanjoen valuma-alueen mittakaavassa. Valuma-alueen pelloilta ja metsistä tulevien vesien mukana kulkeutuu sedimenttiä ja ravinteita jotka lopulta päätyvät Vanhankaupunginlahteen. Tämän seurauksena lahti mataloituu ja rehevöityy. Myös rakennetuilta alueilta tulevat nk. hulevedet saattavat sisältää epäpuhtauksia ja ravinteita, jotka siirtyvät vesistöön.

Koko Vantaanjoen valuma-alueella tulisi toteuttaa paikallisia pienkosteikkoja, jotka tasaavat tulva-aikoina virtaamaa sekä keräävät ravinteita ja sedimenttiä. Hulevedet tulisi myös johtaa kosteikkojen kautta ja esimerkiksi kaavoituksessa ohjeistaa vielä tehokkaammin hulevesien käsittely kiinteistöjen alueella, myös Keski-Uudenmaan pienemmissä kunnissa. Hulevesien käsittely voidaan sisällyttää tontin rakennustapaohjeisiin.

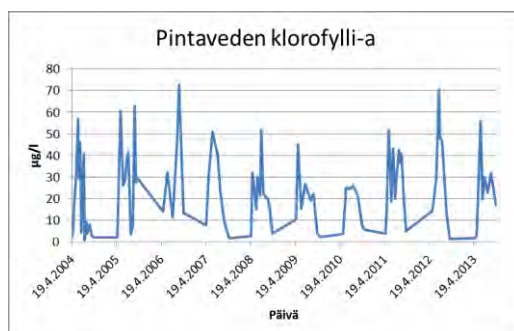
Jäteveden käsittely Vantaanjoen valuma-alueella tulee toteuttaa niin, ettei lahden tila heikkene missään tilanteessa. Viime vuosinakin on säännöllisesti ollut pumpaamoiden ja puhdistamojen ylivuotoja, erityisesti voimakkaiden sateiden aikana kun puhdistamojen kapasiteetti ei riitä käsittelemään tulvahuippujen aikaisia vesimääriä.

Kuvissa 4.20–4.25 on esitetty viimeisten vuosien tuloksia eri muuttujien suhteen Vanhankaupunginselän havaintopisteessä. Aineisto on kerätty ympäristötiedon hallintajärjestelmä Hertasta 8.10.2014.

Kuvissa 4.26–4.29 on esitetty ravinteiden ja kiintoaineen määriä Vantaanjoen alajuoksulla. Kuvista huomataan, että joen ravinnepitoisuudet ovat keskimäärin korkeammat kuin lahdelta mitatut ravinnepitoisuudet, ja arvoissa esiintyy voimakkaita huippuja. Myös kiintoaineen määrässä on voimakasta vaihtelua, ilmeisesti vuodenaikojen ja tulvien mukaan.

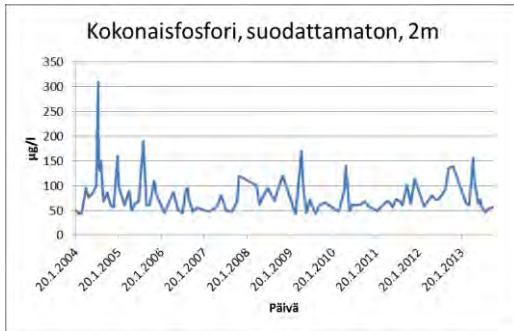
Kuva 4.19. Vesi- ja pohjaeläinnäytteiden ottopaikat Vantaanjoella (piste Vantaanjoki 1.3) sekä Vanhankaupunginselällä (piste Vanhankaupunginselkä 4).

Kuva 4.20. Pintaveden klorofylli pitoisuus, joka on luonnollisesti suurimmillaan kesän kasvukauden aikana.

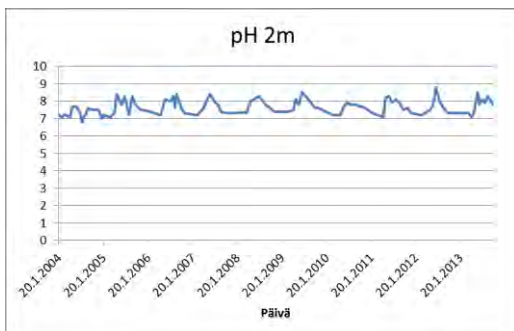
Kuva 4.21. Happitilanteessa näkyy vuodenaikainen vaihtelu. Täydellistä hapettomuutta ei ole enää ollut, mutta kesäkauden muutamat korkeat arvot viittaavat voimakkaaseen leväkukintaan pintavedessä.

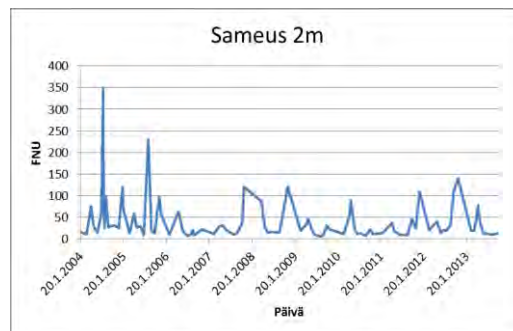
Kuva 4.22. Kokonaisfosforin pitoisuudet vuosina 2004–2013.

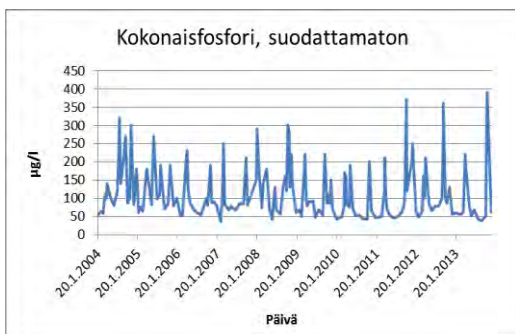
Kuva 4.23. Kokonaistypen määrä vuosina 2004–2013

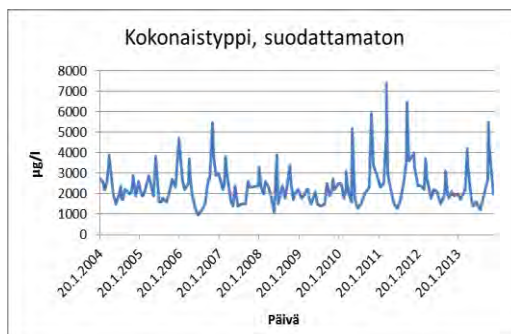
Kuva 4.24. Veden pH:n vaihtelu. Vesi on neutraalia tai lievästi emäksistä, arvo vaihtelee vuodenaikojen mukaan.

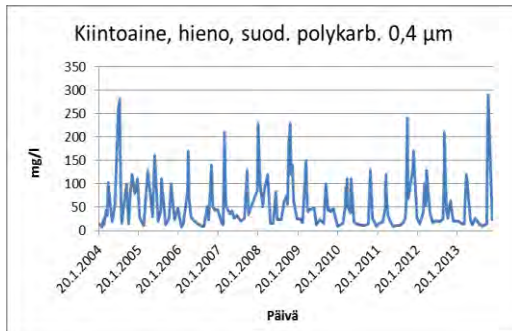
Kuva 4.25. Veden sameuden vaihtelu. Sameuden vaihteluun vaikuttaa mm. tuulisuus sekä Vantaanjoesta purkautuvan veden laatu.

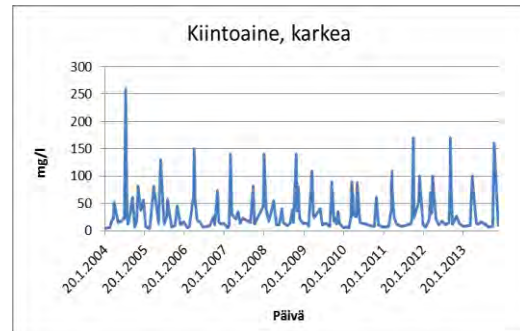
Kuva 4.26. Kokonaisfosforin pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 4.27. Kokonaistypen pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 4.28. Hienon kiintoaineen pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 4.29. Karkean kiintoaineen pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

4.3 KASVILLISUUS

Vanhankaupunginlahden kasvillisuutta on tutkittu vuonna 1994 (Oesch 1994, Mikkola-Roos & Oesch 1998) ja vuonna 2004 (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006). Tutkimukset ovat kattaneet Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura 2000 –alueen sekä sitä reunustavia metsäalueita, lukuun ottamatta Kivinokan metsäaluetta. Näiden lisäksi alueella on tehty kasvillisuuden seuranta (Oesch 1996, 1998, 1999, Heinonen & Lammi 2009) ja vesikasvillisuustutkimus (Lammi 2002). Tässä työssä on edellä mainittujen selvitysten lisäksi käytetty taustatietona myös Helsingin luontotietojärjestelmästä löytyviä aineistoja.

Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä vuonna 2014 kasvillisuustutkimusten tulokset arvioitiin uudelleen ja kasvillisuuden tiedot päivitettiin. Lisäksi kartoitettiin uusien liitosalueiden kasvillisuutta.

4.3.1 KASVILLISUUDEN KARTOITUSMENETELMÄT

Kasvillisuuskartoituksessa käytettiin tausta-aineistoina karttaa ja ilmakuvaa, joiden avulla erilaiset kasvillisuuskuviot rajattiin alustavasti. Rajauksia ja kasvillisuuden tyypittelyä tarkennettiin maastokäynnein. Kasvillisuuskartoituksen suoritti Paula Salomäki.

Alkuperäinen 1994 tehty kasvillisuuskartoitus perustui vuoden 1992 kesällä kuvattuun vääräväri-ilmakuvaan. Ilmakuvatulkinnan perusteella rajatut kuviot oli tarkastettu maastossa. Samoin 2004 tehdyssä kartoituksessa pohjana käytettiin 2003 kesällä otettua vääräväri-ilmakuvaa. Vuoden 2004 kartoituksessa on pyritty samaan tarkkuuteen ja tulkintoihin kuin 1994 kartoituksessa. Vuoden 2004 kartoituksissa on esitetty ainoastaan ruovikkoalueen kasvillisuuskuviot eli niityt (neljä tyyppiä), ruovikot (kahdeksan tyyppiä) ja muut kasvustot (metsäiset alueet ja kaksi laidunniittytyyppiä). (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006)

Maastokauden 2014 aikana alueella tehtiin kasvillisuuskartoitusten päivitykset. Kasvillisuuskuviointin pohjana toimivat vuosina 2007 ja 2013 kasvulliseen aikaan

otetut vääräväri-ilmakuvat ja vuonna 2011 lehdettömään aikaan otettu ilmakekuva. Vuoden 2011 ilmakekuvasta näkyy edellä mainittuja selvemmin varsinainen vesiraja. Kartoituksessa pyrittiin samaan tarkkuuteen aiempien kartoitusten kanssa.

Ruovikoiden luokittelussa on käytetty Lounais-Suomen ympäristökeskuksen 'Ruovikot ja merenrantaniityt' -julkaisussa esitettyä luokittelua. Luokittelussa on Oeschin (1994) käyttämään ruovikkoluokitteluun lisätty VI- mosaiikki tyyppi (Räikkönen 2007). Seitsemänportainen ruovikkoluokittelu mahdollistaa luokittelun hyödyntämisen hoitotoimenpiteiden suunnittelussa. Esimerkiksi ruovikon niitto/poistomenetelmä valikoituu pohjan märkyyden ja kantavuuden perusteella. Myös hoitotoimenpiteiden tulokset ja tavoitteet ovat osin riippuvaisia ruovikkotyypistä. Ruovikkotyyppien lisäksi on luokiteltu viisi erilaista niittytyyppiä, näistä matalakasvuiset vihvilä-, heinä- ja saramerenrantaniittyjä esiintyy vain laidunnetulla alueella. Metsäisten alueiden kasvillisuustyyppit perustuvat Suomessa yleisesti käytössä olevaan metsä- ja suotyyppiluokitukseen (Hotanen ym. 2008, Laine ym. 2012) sekä 'Suomen luontotyyppien uhanalaisuus' -luokituksen luontotyyppien kuvailuihin (Raunio ym. 2008). Kasvillisuuskartoituksessa on kiinnitetty erityistä huomiota luonnonsuojelualueen laajennusosiin. Liitteissä 1 ja 2 on esitetty laajennusosien tarkemmat kuvaukset.

Kasvillisuustyyppittelyn lisäksi alueelta määriteltiin luontodirektiivin luontotyyppi Natura 2000 –luontotyyppioppaan mukaan. Aiemman hoito- ja käyttösuunnitelman alueelta tarkistettiin olemassa olevat määritykset, ja laajennusosien alueelta tehtiin luontodirektiivin luontotyyppien kartoitus. Rajaamisen, määrittämisen ja edustavuuden arvioinnin perusteina käytetään Natura 2000 –luontotyyppioppaan kriteerejä (Airaksinen & Karttunen 2001).

Taulukko 4.1. Lajien ja luontotyyppien uhanalaisuus esitetään hoito- ja käyttösuunnitelmassa Maailman luonnonsuojeluliiton (IUCN) kriteeristöllä. Näiden lisäksi käytetään lyhennettä RT alueellisesti uhanalaisista lajeista.

RE	Hävinnyt
CR	Äärimmäisen uhanalainen
EN	Erittäin uhanalainen
VU	Vaarantunut
NT	Silmälläpidettävä
LC	Säilyvä
DD	Puutteellisesti tunnettu

4.3.2 KASVILLISUUSKUVIOT

Kasvillisuuskuvioiden osalta selvitysalue jakautuu kahteen osa-alueeseen. Ensin esitetään avoimen kosteikkoalueen kasvillisuuskuviot ja myöhemmin puustoisten alueiden kuviointi. Seuraavassa kerrotaan kasvillisuustyyppien esiintymisestä Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella.

Kosteikkoalue

Ruokoluhta on Vanhankaupunginlahden kosteikkoalueen vallitseva kasvillisuus-tyyppi. Pensaikkoiset ja suuruohoiset niittykuviot ja laidunnetut sekä niitetyt alueet tuovat vaihtelua yksipuoliseen ruokokasvillisuuteen. Hiljalleen umpeutuvat avovesilampareet luovat omalta osaltaan monimuotoisuutta niin lajistoon kuin maisemaankin.

Ruokoluhdan alueelta voidaan erottaa useita erityyppisiä ruovikoita. Ruovikkotyypit erotetaan toisistaan pohjan laadun, veden syvyyden, ruokojen korkeuden ja tiheyden sekä muun putkilokasvilajiston määrän perusteella (Räikkönen 2007). Vanhankaupunginlahdella kuivapohjaisempia ja matalakasvuisia ruovikkotyyppejä esiintyy etenkin Lammassaaren ja Pornaistenniemen välisellä alueella. Säynäslahdella ruovikot ovat kosteapohjaisia ja osin upottavan mutaisia. Tällä alueella onkin ollut vielä vuosisata sitten avovettä. Lammassaaren ja Kuusiluodon välissä, Purolahdella, Ryönälähdellä ja Saunalahdella valtaosa ruovikosta on suoraan vedestä kasvavaa korkeaa ruovikkoa. Ruovikkokuvioiden tyypit vaihtuvat luontaisen sukkession seurauksena. Aiemmasta hoito- ja käyttösuunnitelmasta poiketen nämä ruovikot on nyt jaettu kahteen tyyppiin, tyyppiin VI ruovikoihin ja tyyppiin VI mosaiikki ruovikoihin.

Vanhankaupunginlahden niittykuviot ovat pääosin ruovikkoniittyjä tai mesiangervovaltaisia korkeakasvuisia merenrantaniittyjä. Laidunnettujen alueiden niityt ovat osin korkeakasvuisempia ja ruovikkoisiakin ja osin matalakasvuisia merenrantaniittyjä.

Avoimien alueiden kasvillisuuskuviot on esitetty liitteen 5 kartassa.

Kosteikon avoimilta alueilta erotettiin 17 kasvillisuustyyppiä, joiden yleiskuvaukset on esitetty liitteestä 4. Lisäksi liitekartassa näkyvät vesialueet ja lieteranta, jonka kasvillisuus muuttuu hoitotoimien vahvuuden mukaan. Seuraavassa kerrotaan kunkin tyyppiin esiintymisestä Vanhankaupunginlahdella sekä tarpeen mukaan kasvillisuustyyppiin uhanalaisuudesta.

Ruovikot

Ruovikkoniittyjä esiintyy Pornaistenniemen ja Lammassaaren välisellä alueella pensaikkoniittyjen ympärillä. Lisäksi ruovikkoniittyjä esiintyy Vanhankaupunginlahden rannoilla kapeina kaistaleina mm. Kivinokan edustalla ja Hakalanniemen edustalla sekä Purolahden perukassa ojan varressa.

I-tyypin ruovikkoa esiintyy alueella melko niukasti vain Pornaistenniemen edustalla, Purolahden alueella ja Möylän metsän edustalla.

II-tyyppin ruovikkoa on laaja kasvusto Lammassaaren ja Pornaistenniemen välisessä. Purolahden perukan ruovikkoalue on niitettyä II-tyyppin ruovikkoa.

III-tyyppin ruovikkoalueita esiintyy pääasiassa Säynäslahdella Hakalanniemen edustalla. Lisäksi yksi III-tyyppin kuvio on rajattu Pornaistenniemen ja Lammassaaren välille.

IV-tyyppin ruovikkoa on laajoina kasvustoina Säynäslahdella, Hakalanniemen edustalla, Ryönälahdessa ja Saunalahdessa. Purolahden ja Hakalanniemen lintutornin edustalla on niitettyä IV tyyppin ruovikkoa.

V-tyyppin ruovikkoa esiintyy laaja kasvusto Säynäslahden keskiosissa. Lisäksi pienempiä kuvioita Lammassaaren lounaispuolella ja Hakalanniemen edustalla.

VI-tyyppin ruovikko on vallitsevin ruovikkotyyppi alueella. Sitä esiintyy runsaasti etenkin Pornaistenniemen ja Hakalanniemen välisellä alueella lampareiden ympärillä sekä Saunalahdesta Möylän ja Klobbenin edustalle jatkuvalla alueella. Purolahdella on VI tyyppin ruovikkoa niitettynä.

VI mosaiikki- tyyppiä esiintyy Vanhankaupunginlahdella ruovikon ja avoveden reuna-alueella.

Osmankäämikköä esiintyy alueella melko pieninä kasvustoina. Pornaistenniemen edustan lampareissa ja Hakalanniemen edustalla kasvaa leveälehtiosmankäämikasvustoja. Saunalahdella kasvaa lisäksi kapealehtiosmankäämikasvusto.

Kaislikkoa esiintyy vanhankaupunginlahden suunnittelualueella hyvin vähän. Ruohokarin laitumen edustalla kasvaa muutama sinikaislakasvusto.

Muut luhdat ja niityt

Korkeakasvuisia merenrantaniittyjä esiintyy muutamain paikoin ruovikon ja metsän välisillä alueilla. Kuviot ovat kaikki melko kapeita. Alueen korkeakasvuisten merenrantaniittyjen edustavuutta heikentää ruovikoituminen, pienet pinta-alat sekä eriytyminen muusta vyöhykkeisestä merenrantojen kasvillisuudesta. Näiden mesiangervoa kasvavien niittyjen ala on Vanhankaupunginlahdella vähentynyt ja tulee vähentymään entisestään ruovikon ja pensaston aiheuttaman umpeenkasvun myötä, mikäli luontotyyppin tilaa ei saada parannettua niitoin.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on EN. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, vesien rehevöityminen, vesirakentaminen ja ojitukset. (Raunio ym. 2008)

Matalakasvuisia vihvilä-, heinä ja saramerenrantaniittyjä esiintyy sekä Purolahden perukan laidunniityllä että Ruohokarin hoitoniityllä. Ruohokarin laidunalueen matalakasvuinen merenrantaniitty on laidunnuksen ansiosta jo edustava. Avoveden läheisyys, laiduntavan karjan luoma pohjan muotojen mosaiikkimaisuus ja kasvilajisto kuvastavat alueen edustavuutta. Edustavimmillaan kokonaisuuteen kuuluisi selvempi vyöhykkeisyys, sekä lajistoon enemmän uhanalaisia tai muuten merkittäviä rantaniityn lajeja.

Purolahden perukan laidunniityn alue on myös muodostunut jo pitkään jatkuneen laidunnuksen ansiosta. Edustavuutta merenrantaniitytynä heikentää meriveden

vaikutuksen vähäisyys. Purolahden niityn alueella kasvillisuudessa onkin piirteitä tuoreesta suuruuhoniitystä, tuoreesta heinäniitystä ja kosteasta ruuhoniitystä.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on CR. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, vesien rehevöityminen, vesirakentaminen, ojitukset ja ilmastonmuutos. (Raunio ym. 2008)

Ruovikkoista laidunniittyä esiintyy alueella ainoastaan Ruohokarin hoitoniityllä. Hoitoniityn länsireuna on laidunnuksesta huolimatta osin korkeakasvuistakin ruovikkoa ja etenkin eteläosastaan märkää.

Pensaikkoniittyjä esiintyy laikkuina Pornaistenniemen edustan ruovikossa. Osa näistä pensaikeista on jo runkomaiseksi kasvavia tervaleppiä (*Alnus glutinosa*). Lisäksi tyyppiä tavataan Purolahden perukassa ojanvarsilla ja Ryönälähdessä.

Tuoretta pienruuhoniittyä esiintyy Vanhankaupungin suunnittelualueella ainoastaan Möylän metsän ja Mäyrämetsän välisellä Bäcksin torpan rinneriityllä. Bäcksin niityllä on kuitenkin piirteitä ketomaisesta kasvillisuudesta, erityisesti heinäkedon ja pienruuhokedon piirteitä.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on CR. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, rehevöityminen, rehevöittävä laskeuma, vieraslajien leviäminen, happamoittava laskeuma ja rakentaminen. (Raunio ym. 2008)

Sara- ja ruoholuhtaa esiintyy pienialaisena Purolahden perukan laidunniityn läheisyydessä. Kuvioilla on myös korkeakasvuisen merenrantaniityn ja kostean ruuhoniityn piirteitä. Huomionarvoisena kuvioilla kasvaa ojakurjenpolvea.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on NT. Uhkatekijöitä ovat vesirakentaminen, vesiensäännöstely, rantarakentaminen, avoimien alueiden umpeenkasvu ja mahdollisesti vesien rehevöityminen. (Raunio ym. 2008)

Pensaikkoluhtaa tavataan Vanhankaupunginlahdella vain Säynäslahdella tervaleppäluhdan ja ruokoluhdan välialueella.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on NT. Uhkatekijöitä ovat vesirakentaminen, vesien säännöstely, rantarakentaminen ja vanhojen ojitusten vaikutukset. (Raunio ym. 2008)

Metsäiset alueet

Laajennusosien kasvillisuus on valtaosaltaan metsäistä. Pornaistenniemen metsäalue on lehtipuuvältaista ja hyvin rehevää. Osa puustosta on muodostunut täytömaa-alueelle. Möylän metsän puusto on pääosin jo varttunutta järeeä kuusta. Lehtipuustoa kasvaa rannoilla ja sekapuuna lehtojen alueella. Kivinokan arvokkaan metsäalueen metsät ovat melko vaihtelevia. Puusto on kuitenkin luonnontilaista tai sen kaltaista lähes koko alueella. Kasvillisuustyytit vaihtelevat kallioisista kuivahkon kankaan männiköistä rehevempiin kuusta kasvaviin kankaisiin ja tervaleppää kasvavaan lehtoon. Monimuotoisuutta lisäämässä Kivinokan alueelta löytyy myös pienialainen neva. Natura 2000 -alueella on lisäksi metsäluhtia niin Fastholmassa kuin Säynäslahden pohjoispuolella.

Laajennusosilta ja metsäisiltä alueilta erotettiin seuraavat kasvillisuustyypit: lehdot, lehtomaiset kankaat (OMT), tuoreet kankaat (MT), kuivahkot kankaat (VT), kalliot, korvet, tervaleppäluhdet, neva ja hakamaat.

Metsäisten alueiden kasvillisuustyypit on esitetty liitteen 6 kartalla.

4.3.3 KASVILAJISTO

Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueella ei tehty varsinaista kasvilajiselvitystä. Natura 2000 -alueen kasvilajistosta kirjattiin kuitenkin ylös mielenkiintoisia havaintoja. Laajennusalueiden kasvilajistoa kirjattiin ylös tarkemmin. Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava lajilista niiltä alueilta. Erityistä huomiota kiinnitettiin arvokkaaseen lajistoon, kasvillisuustyyppisiä indikoivaan lajistoon ja vieraslajeihin.

Kosteikkoalueen lajisto on kasvillisuustyypeille ja alueelle tyypillistä merenranta-kosteikkojen lajistoa. Matalakasvuisten niittyjen lajistossa kasvaa edelleen hirsisara (*Carex panicea*), jota tavataan Uudellamaalla vain paikoittain. Purolahdella kasvaa edelleen myös hemesara (*Carex viridula*) ja merisara (*Carex mackenziei*).

Natura-lomakkeella ainoana kasvilajina mainittu ojakurjenpolvi havaittiin samalta alueelta, josta siitä on tehty havaintoja aiemminkin. Ojakurjenpolvi kasvusto on melko laaja ja runsas. Sitä havaittiin sekä Purolahden perukan sara- ja ruoholuhta kuviolta sekä viereisen laidunniityn puolelta. Luhdan puolella kasvustot olivat puolimetriä korkeita ja runsaasti kukkivia. Seuralaislajeina kuviolla kasvaa runsaana mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), vesisara (*Carex aquatilis*), ranta-alpi (*Lysimachia vulgaris*), suoputki (*Peucedanum palustre*) ja jokapaikansara (*Carex nigra*). Vieraslaji jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) on kuviolla myös melko runsas. Ojakurjenpolvi näyttää pärjäävän hyvin myös laidunniityn kosteammilla osilla, jossa laidunpaine on muuta laidunta vähäisempää, mutta riittävää pitämään korkeakasvuisemmat lajit kuten mesiangervon ja jättipalsamin kurissa. Laidunniityn ojakurjenpolvi kasvustot ovat matalia (noin 15 cm) mutta kukkivia. Seuralaislajeina kasvavat mm. rantaminttu (*Mentha arvensis*), rätvänä (*Potentilla erecta*) ja ojakärsämö (*Achillea ptarmica*).

Pornaistenniemen edustan lampareelta ja Säynäslahteen laskevalta ojalta otettiin lokakuussa vesikasvihaaralla näytteet. Vesikasvillisuutta ei selvitetty kattavasti. Lampareesta havaittiin tankeakarvalehti (*Ceratophyllum demersum*), kiehkuraärvää (*Myriophyllum verticillatum*), kanadanvesirutto (*Elodea canadensis*), ristilimaska (*Lemna trisulca*) ja ulpukka (*Nuphar lutea*). Runsaimpana kasvoi tankeakarvalehti. Kiehkuraärväää oli molemmilla näytteen otto paikoilla, mutta runsaammin piilokojun edustalla. Vesiruttoa nousi jokaisella harauksella muutamia yksilöitä, kuten ristilimaskaakin. Ulpukkaa havaittiin piilokojun lampareen luoteiskulmassa. Ojalta otetuissa näytteissä oli haura (*Zanichellia palustris*) valtalajina, näiltä paikoilta ei merihauran lisäksi havaittu muuta kuin ristilimaska.

4.3.4 LUONTODIREKTIIVIN LUONTOTYYPIT

Suomessa esiintyvistä 69:stä EU:n luontodirektiivin liitteessä I mainitusta luontotyypistä 14 on ensisijaisesti suojeltavia. Luontodirektiivin luontotyypit määriteltiin sekä Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura 2000 – alueelta, että suunnitelluilta suojelualueen laajennusosilta. Vanhankaupunginlahden alueella tavataan kahdeksaa erilaista luontodirektiivin luontotyyppiä. Näistä viittä tavataan Natura 2000 – alueella ja kolmea suojelualueen laajennusosilla. Natura 2000-alueen tietolomakkeella mainitaan kolme luontodirektiivin luontotyyppiä. Seuraavassa on kuvaukset tavatuista luontotyypeistä ja niiden esiintyminen selvitysalueella. Kuvaukset perustuvat Natura 2000 – luontotyyppioppaan (Airaksinen & Karttunen 2001) kuvauksiin.

Luontodirektiivin luontotyypit on kuvattu liitteen 7 kartalla.

Jokisuistot (1130) 289,2 ha

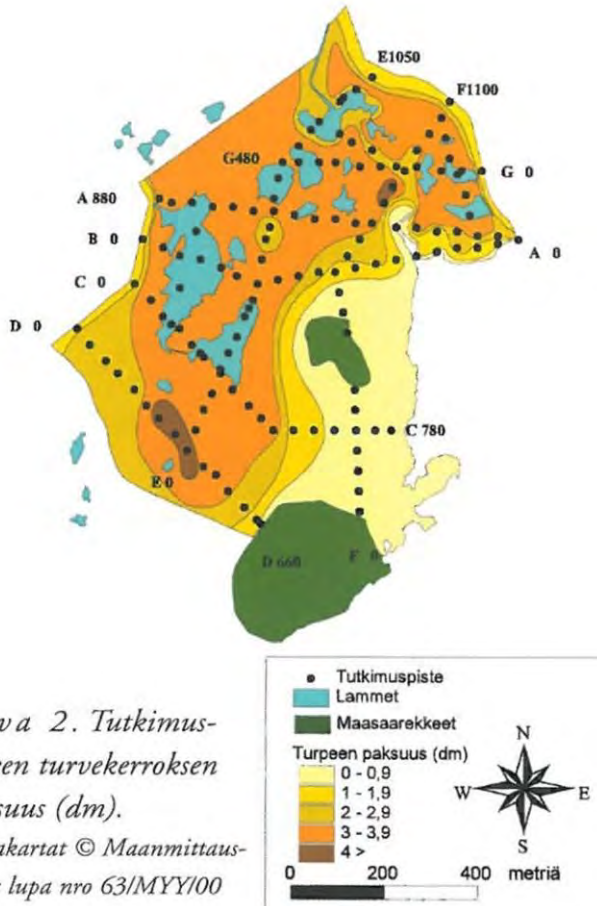
Jokisuistot ovat rannikon lahdelmia, joissa joen mukanaan tuoman veden vuoksi on huomattava makean veden vaikutus. Jokisuistot ovat laaja mosaiikkimainen luontotyyppien yhdistelmä. Useimmiten tavataan laajoja ja tiheitä ruovikoita ja kaislikoita sekä näiden seassa suuri määrä muita ilmaversoiskasveja, uposkasveja, kelluslehtisiä sekä irtokellujia. Jokisuiston edustavuutta kuvastaa runsaan linnuston lisäksi lajistoltaan runsas ja tiheä kasvillisuus. Luonnontilaisessa kohteessa ei yleensä esiinny ruoppauksen jälkiä. Luonnonhoidollisten ruoppausten ei katsota heikentävän kohteen luonnontilaa.

Vanhankaupunginlahden puuttoman kasvillisuuden osat voidaan kokonaisuudessaan lukea kuuluvaksi jokisuistot luontotyyppiin. Alueen edustavuutta laskee ilmaversoiskasvillisuuden monotonisuus ja muun vesikasvillisuuden, etenkin kelluslehtisten vähäisyys.

Vaihtumissuot ja rantasuot (7140) 80,6 ha

Tyyppiin kuuluvat turvetta muodostavat, vähä- tai keskiravinteisten alustojen kasvivyhdyskunnat. Suomessa oleellinen osa tyyppiä ovat vaihtumissoihin kuuluvat avo- ja pensasluhdet. Kullekin tyyppille luonteenomainen lajisto ilmentää kohteen edustavuutta ja vesitalouden luonnontilaisuus on luonnontilaisuuden arvioinnissa tärkein seikka.

Vanhankaupunginlahden alueella tähän tyyppiin lukeutuvat pensaikkoluhdet ja ruovikoista tyypit I-V. Laajimmat vaihtumissuot sijaitsevat Säynäslahden-Lammassaaren alueella, Purolahdella, Ryönälahden perukassa ja Saunalahden pohjoisrannalla. Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella turvetta muodostuu myös ruovikkotyyppillä VI, kuten nähdään verrattaessa kuvaa 4.30 ja liitteen 5 karttaa. Tätä tyyppiä ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä luettu kuuluvaksi vaihtumissoihin sillä vedenkorkeuden mukaan se kuuluu enemmän osaksi vesialuetta.

*Kuva 2. Tutkimusalueen turvekerroksen paksuus (dm).
 Pohjakartat © Maanmittauslaitos lupa nro 63/MYY/00*

Kuva 4.30. Turpeen paksuus Pornaistenniemen ja Hakalanniemen edustalla 1998. (Mikkola-Roos ym. 2000)

Kosteat suurruohoniityt (6430) 5,1 ha

Kosteat suurruohoniityt ovat koko maassa yleisiä vesistöjen varsilla tavattavia luontotyyppiä. Kasvillisuus muistuttaa kosteiden lehtojen kasvillisuutta, mutta puusto puuttuu. Niittylajisto kuuluu myös osana tyypin kasvillisuuteen. Luontotyyppin edustavuutta arvioidaan koon, laidunkäytön ja putkilokasvilajiston perusteella. Ei-rehevöittävä laidunkäyttö parantaa kohteen edustavuutta. Luonnontilaa arvioidaan rakenteellisesti kasvilajiston monimuotoisuuden perusteella ja toiminnallisesti laidunkäytön tai sen puuttumisen perusteella.

Vanhankaupunginlahden mesiangervoaltaiset korkeakasvuiset merenrantaniityt kuuluvat tähän luontotyyppiin. Tyypin kuviot Vanhankaupunginlahdella ovat edustavuudeltaan heikkoja pienen kokonsa, umpeenkasvunsa, lajiston niukkuuden ja laidunkäytön puuttumisen vuoksi.

Merenrantaniityt *(1630) 14 ha

Merenrantaniityihin luetaan matalakasvuiset niityt, joilla ei ole nähtävistä juurikaan vuorovesivaikutusta, mutta maankohoamisen vaikutus näkyy niityn vyöhykkeisyytenä. Luonnostaan matalakasvuisia niittyjä esiintyy vain alueilla joissa jää

säännöllisesti kuluttaa kasvillisuutta. Muut niityt pysyvät matalakasvuisina perinteisen niitto- ja laidunkäytön ansiosta. Uhkatekijöitä ovat ruovikoituminen ja pensoittuminen perinteisen käytön loputtua. Edustavuutta arvioidaan laajuuden, matalakasvuisuuden ja lajiston monimuotoisuuden avulla.

Vanhankaupunginlahden Ruohokarin laidunalue on laidunnuksen myötä kehittynyt tähän tyyppiin kuuluvaksi alueeksi. Kohteen edustavuus paranee laidunnuksen jatkuessa. Lisäksi Purolahden perukan laidunalueella on tähän tyyppiin lukeutuva alue.

Metsäluhdet (9080) 15,9 ha

Metsäluhdet ovat pysyvän pintavesivaikutuksen alaisia ja tulvivat usein vuosittain. Ne ovat pohjaltaan kosteita tai märkiä ja niissä muodostuu turvetta, vaikka turvekerros onkin usein ohut. Puusto on tyypillisesti lehtipuuvältaista. Tyypillä esiintyy mätäs-väli-rimpipinta vaihtelua. Luhtaisuutta ilmentävää lajistoa esiintyy märimillä väli ja rimpipinnoilla. Erona avoluhtaan voidaan pitää puuston 20 % latvuspeittävyttä. Tyypin edustavuutta kuvaa luhtaisuutta indikoivan lajiston määrä ja pintavesivaikutuksen pysyvyys. Luonnontilaisuutta arvioidaan vesitalouden ja puuston luonnontilaisuudella.

Vanhankaupunginlahdella on kaksi melko laajaa metsäluhtiin lukeutuvaa terva-leppäluhtaa.

Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt *(6270) 0,9 ha

Runsaslajisten kuivien ja tuoreiden niittyjen kasillisuus on monilajista, pitkään jatkuneen laidunnuksen tai niiton muovaamaa. Monimuotoisesta lajistosta on useimmiten vaikea erottaa selvää valtalajia.

Vanhankaupunginlahden alueella tähän luontotyyppiin sisältyy Bäcksin torpan rinneniitty.

Luonnonmetsät *(9010) 14,4 ha

Luonnonmetsät tyyppi sisältää vanhat luonnonmetsät sekä luonnontilaiset paloalat ja palonjälkeen luonnontilaisena kehittyneet metsät. Vanhat luonnonmetsät ovat metsiä joissa ihmistoiminnan vaikutusta ei ole lainkaan tai sitä on hyvin vähän. Ominaispiirteisiin kuuluu kuolleen pystypuuston ja maapuuston runsaus, elävän puuston ikä-, koko-, ja puulajivaihtelut ja tasoinen pienilmasto. Edustavuutta ja luonnontilaa määritellään ihmistoiminnan jälkien vähäisyyden, arvokkaan lajiston ja metsälle tyypillisten ominaispiirteiden mukaan.

Kivinokan ja Mölylän alueella on tähän tyyppiin lukeutuvia metsäkuvioita. Vähäisiä käytönjälkiä on alueilla havaittavissa, ja lahoppuuston määrä ei kaikilla kuviolla vastaa edustavan luonnonmetsän tasoa. Kohteiden edustavuus kuitenkin paranee, mikäli alueita ei käsitellä.

Lehdot (9050) 8 ha

Lehdot luontotyyppiin kuuluvat lähes kaikki boreaalisen metsäalueen lehtotyypit. Lehtoja luonnehtii kerroksellinen kasvillisuus, pohjakerroksen aukkoisuus, ruoho-

jen ja heinien vallitsevuus ja runsaslajisuus kenttäkerroksessa sekä puuston monilajisuus. Edustavuus määritellään lehtotyypin ominaispiirteiden ja luonnontilaisuus alueen puuston luonnontilaisuuden perusteella.

Vanhankaupunginlahdella tähän tyyppiin kuuluvia lehtoalueita on Kivinokan metsäalueella, Pornaistenniemen tervaleppälehdon alueella ja Möylän metsän alueella.

4.3.5 KASVILLISUUDEN MUUTOKSET

Heinosen ja Lammin (2009) mukaan Vanhankaupunginlahden kasvillisuus muuttui suuresti 1990-luvulla. Vuosien 1994 ja 2004 kasvillisuus kartat osoittavat ruovikon laajentumisen jatkuneen nopeana. Aiemmista ilmakuvista voidaan todeta ruovikon laajentumisen kiihtyneen 1980-luvun jälkeen. 2000-luvun ilmakuvia vertailemalla voidaan taas todeta ruovikon laajentumisen edelleen jatkuvan, mutta vauhti on hidastunut huomattavasti. 1990-luvun suurimmat muutokset olivat tapahtuneet ruovikon sulkemien lamparealueiden umpeen kasvussa.

Hoidon muutosten myötä on tullut muutoksia laidunnettujen ja niitettyjen alueiden kasvillisuuteen. Purolahden hoitoniityllä laidunnus on lopetettu ja nyt laidunnuksen piirissä on ainoastaan Purolahden perukan laidunniitty. Ojanvarren sara- ja ruoholuhdaksi kuvioitu alue on aiemmin kuulunut tähän laidunalueeseen. Laidunnuksen loputtua kasvillisuus on muuttunut korkeammaksi. Alueella on myös runsaasti jättipalsamia, joka on mahdollisesti laidunnuksen avaamaan kasvistoon päässyt siementämään ja siitä leviämään. Laidunnus on lopetettu myös Purolahden eteläosista. VI- tyyppin ruovikko on liian märkää karjan laidunnettavaksi. Osalla laidunnuksen ulkopuolelle jätetystä alueesta niitot ovat jatkuneet ajoittain, mutta ruovikko edelleen melko vahva.

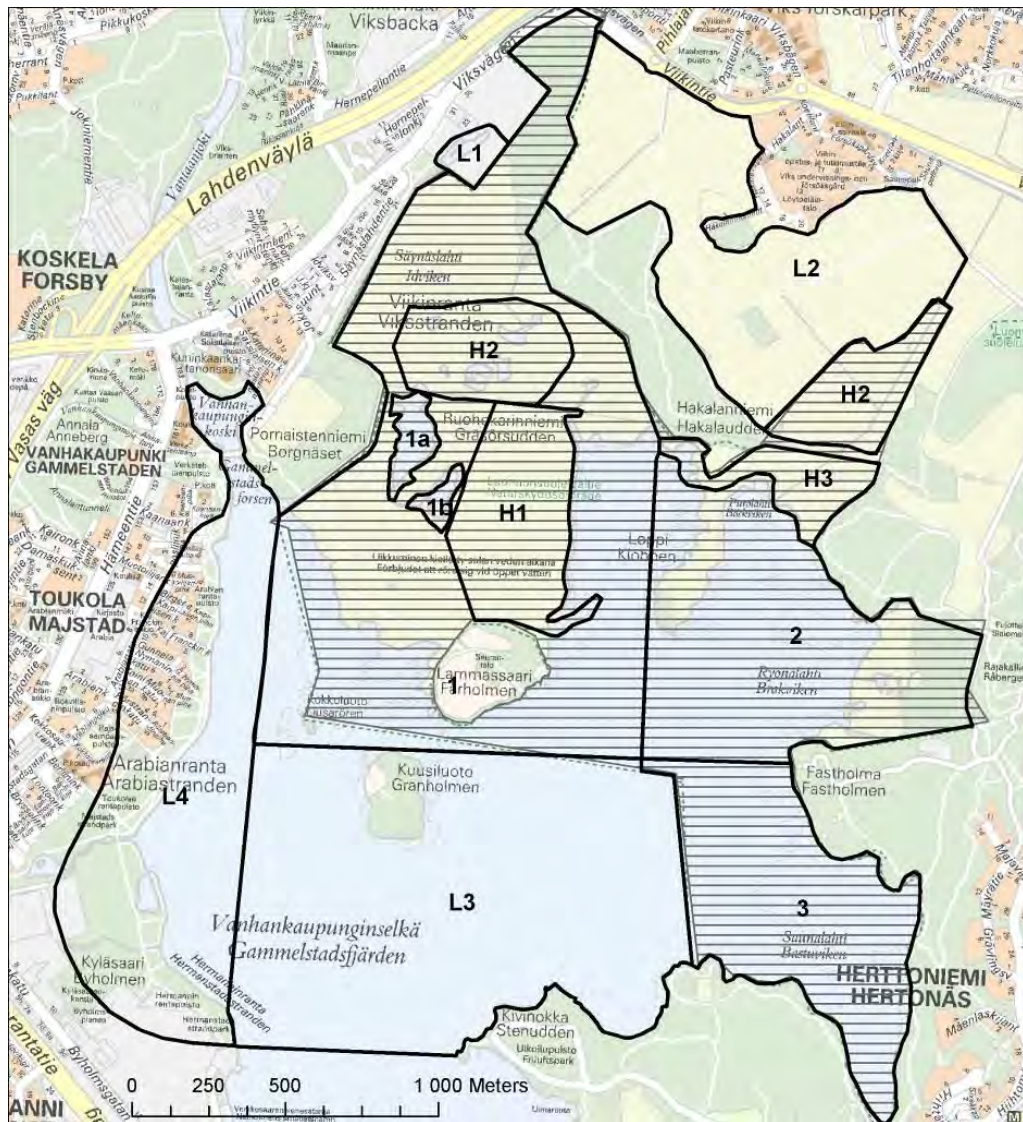
Ruohokarin hoitoniityn matalakasvuiset laidunniityt ovat laajentuneet laidunnuksen jatkumisen ansiosta. Länsireuna on kuitenkin edelleen ruovikkoinen. Tämä johtunee laidunnuspaineen riittämättömyydestä ja laidunalueen länsireunan kosteudesta.

Kasvillisuudessa on tapahtunut muutoksia myös vieraslajien leviämisen, luontaisen sukkession aiheuttaman ruovikoiden tyyppien muuttumisen sekä puuston kasvun ja alueiden luonnontilaistumisen myötä.

4.4 LINNUSTO

Vanhankaupunginlahden ja Viikin lintujen seurannalla ja tutkimuksella on pitkät perinteet. Alueen linnustoa kävi tarkkailemassa jo 1800-luvun alkupuolella mm. kuuluisa lintumaalari Magnus von Wright (Mikkola-Roos & Yrjölä 2000). Tarkemmin alueen linnustoa selvitti sitten 1900-luvun alussa Rolf Palmgren ja hänen työtään jatkoivat Olavi Leivo ja Leo Lehtonen, jonka aktiiviura Vanhankaupunginlahdella kesti vuodesta 1935 vuoteen 1987. Tämän jälkeen linnustonseuranta on johtanut Markku Mikkola-Roos Suomen ympäristökeskuksesta.

Vanhakaupunginlahden linnuston tilaa on seurattu vuosittain samoin menetelmin vuodesta 1986 alkaen. Laskenta-alueet on esitetty kuvassa 4.31.

Kuva 4-31. Vanhakaupunginlahden linnustonseuranta-alue vuosina 2000–2012 osa-alueineen (Mikkola-Roos ym. 2013).

Laskennat käsittävät:

- Koko kosteikkoalueen kattavat kierto-laskennat (vesilinnut, kahlaajat ja lokkilinnut) (5 kertaa) sekä samalla reitillä tehdyt vesilintujen poikuelaskennat (3 kertaa)
- Hoitoniittyjen (Lammassaari ja Purolahti) kartoituslaskennat (5 kertaa) - Yölaulajalaskennat (3 kertaa)
- Pikkutikkojen pesien etsintä
- Uhanalaisten ja harvalukuisten lajien havainnointi laskentojen ohessa ja laskentojen ulkopuolisina päivinä.

Vanhankaupunginlahdella pesi vuonna 2012 neljätoista vesilintulajia ja 233 vesilintuparia (Mikkola-Roos ym. 2013). Lajimäärä nousi yhdellä vuodesta 2011. Vesilintujen pesimäkannat laskivat 4 % vuodesta 2011, mutta pesintänsä aloittaneiden vesilintujen kokonaisparimäärä oli kuitenkin yhdeksän paria suurempi kuin 2000-luvun keskiarvo. Vanhankaupunginlahdella vesilintulajien kannanmuutokset olivat vuonna 2012 monen lajin kohdalla selvästi erisuuntaiset ja jyrkemmät kuin koko Suomen seuranta-aineistossa (Mikkola-Roos ym. 2013, Rintala ym. 2012).

Telkkä (*Bucephala clangula*) ja nokikana (*Fulica atra*) ovat selvimmin hyötyneet lahdella tehdyistä kunnostustoista ja niiden kannat ovat kasvaneet. Haapana ja lapasorsa ovat vähentyneet lahdella yhtenäisen seurantajakson alusta, vuodesta 1986, lähtien. Tavien määrä ohitti aallonpohjansa 2000-luvun alussa, ja kanta on sen jälkeen kasvanut merkitsevästi. Tukkasotkan taantuminen on jatkunut koko 2000-luvun eikä lahdella todettu vuonna 2012 kuin yksi pesivä pari vuosien 2008–2010 tapaan. Punasotka sen sijaan palasi lahden pesimälajistoon 17 vuoden tauon jälkeen vuonna 2012. Silkkiuikkujen parimäärä on lähes puolittunut 2000-luvulla.

Lokkilintuja ei pesinyt seuranta-alueella vuonna 2012. Naurulokki (*Chroicocephalus ridibundus*) yritti palata lahden pesimälajiksi 2000-luvulla, mutta kanta ei vakiintunut kolmen vuoden yrityksen jälkeen. Pääsyy epäonnistumiselle lienee nisäkäspedoille altis pesimäympäristö (Mikkola-Roos ym. 2013).

Eri linturyhmien parimäärien kehitys on esitetty kuvissa 4.31–4.34. Tarkemmin linnustoa ja sen muutoksia on selostettu vuoden 2012 laskentojen raportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

4.4.1 UHANALAISET JA LINTUDIREKTIIVIN I-LIITTEEN PESIVÄT LINTULAJIT

Vuonna 2010 vahvistetun uhanalaisuusluokituksen (Rassi ym. 2010) mukaan Vanhankaupunginlahdella 2000-luvulla pesineistä linnuista valkoselkätikka ja peltosirkku on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi (EN). Vaarantuneiksi (VU) on luokiteltu 11 pesimälajia: heinätavi, punasotka, tukkasotka, mustakurkku-uikku, pikkuhuitti (*Porzana parva*), liejukana (*Gallinula chloropus*), keltävästäräkki (*Motacilla flava*), sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu (*Locustella luscinioides*), rastaskerttunen ja pussitiainen. Uhanalaisuustarkastelussa huomioon otetuista, silmälläpitoa vaativista lajeista (NT) Vanhankaupunginlahden ympäristössä pesi seurantajaksoilla 11 lajia: tukkakoskelo (*Mergus serrator*), isokoskelo (*Mergus merganser*), luhtahuitti (*Porzana porzana*), punajalkaviklo (*Tringa totanus*), rantasipi (*Tringa hypoleucos*), naurulokki, käenpiika (*Jynx torquilla*), niittykirvinen (*Anthus pratensis*), sirittäjä (*Phylloscopus sibilatrix*), viiksitimali ja punavarpunen (*Carpodacus erythrinus*) (Mikkola-Roos ym. 2013).

Euroopan unionin lintudirektiivin I-liitteen lajeista on Viikin-Vanhankaupunginlahden alueella pesinyt 2000-luvulla seuraavat lajit: kaulushaikara, mustakurkku-uikku, ruskosuohaukka, pikkuhuitti, luhtahuitti, ruisräkkä, kalatiira (*Sterna hirundo*), lapintiira (*Sterna paradisaea*), palokärki (*Dryocopus martius*), valkoselkätikka, pikkulepinkäinen ja peltosirkku (Mikkola-Roos ym. 2013).

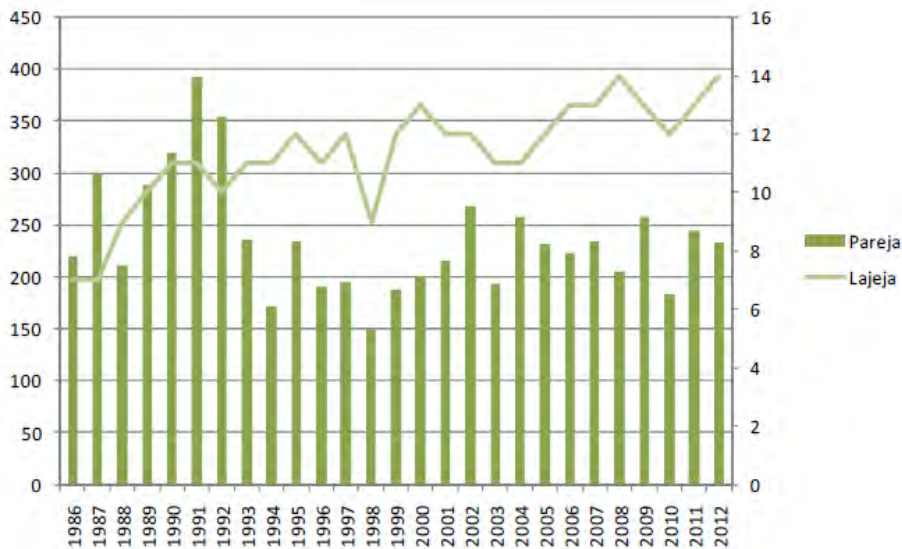
Taulukko 4.2. Viikin-Vanhankaupunginlahden alueella pesineet tai 2000-luvulla säännöllisesti esiintyneet uhanalaiset ja EU:n lintudirektiivin I-liitteen lajit. (Mikkola-Roos ym. 2013). Vuoden 2014 tiedot on saatu Hannu Sarvanteelta.

Laji	Luokitus	Esiintyminen
Kaulushaikara	D	Vuosittain 0–3 reviiriä. Vuonna 2014 3 reviiriä.
Heinätavi	VU	Vuosittain 1–3 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Punasotka	VU	Palasi pesimälajistoon vuonna 2012 yhden parin voimin.
Tukkasotka	VU	Vuosittain 1–9 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Tukkakoskelo	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 1 pari.
Isokoskelo	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Mustakurkku-uikku	VU/D	Yksi pari pesi vuosina 2006–2009.
Ruskosuohaukka	D	Pesintä vuosina 2004 ja 2009.
Pikkuhuitti	VU/D	Reviiri vuonna 2004 ja vuonna 2014.
Luhtahuitti	NT/D	Vuosittain 0–8 reviiriä. Vuonna 2014 5 reviiriä.
Ruisräätäjä	D	Vuosittain 1–3 reviiriä. Vuonna 2014 1 reviiri.
Liejukana	VU	Vuosittain 0–3 paria.
Punajalkaviklo	NT	Vuosittain 1–5 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Rantasipi	NT	Vuosittain 5–10 paria. Vuonna 2014 10 paria.
Naurulokki	NT	Pesinnät vuosina 2002–2004 ja 2007. Enimmillään 14 paria.
Kalatiira	D	Pesintä vuosina 2002–2003 Arabianrannassa.
Lapintiira	D	Pesintä vuosina 2003–2004 Arabianrannassa.
Palokärki	D	Vuosittain 1–2 reviiriä lahden ympäristössä.
Valkoselkätikka	EN/D	Pesintäyritys vuonna 1994 ja onnistuneet pesinnät vuosina 2011–2012. Säännöllinen talvehtimisalue, 1–3 lintua vuosittain.
Käenpiika	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Niittykirvinen	NT	Vuosittain 11–22 paria. Vuonna 2014 10 paria.
Keltävästäräkki	VU	Vuosittain 8–34 paria. Vuonna 2014 11 paria.
Sitruunavästäräkki	VU	Vuosittain 0–3 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Ruokosirkkalintu	VU	Vuonna 2004 2 reviiriä ja vuonna 2010 yksi.
Rastaskerttunen	VU	Vuosittain 2–8 reviiriä. Vuonna 2014 uusi ennätys 9 reviiriä.
Sirittäjä	NT	Vuosittain 5–10 reviiriä.
Viiksitimali	NT	Vuosittain 0–19 reviiriä. Vuonna 2014 2 reviiriä.
Pussitiainen	VU	Reviiri vuonna 2010 ja pesintä vuonna 2012.
Pikkulepinkäinen	D	Vuosittain 1–3 paria. vuonna 2014 1 pari.
Punavarpunen	NT	Vuosittain 24–33 paria.
Peltosirkku	EN/D	Vuonna 1990 5 paria ja vuonna 1994 1 pari Viikin pelloilla. Palasi pesimälajistoon vuonna 2012, jolloin reviiri Viikin pelloilla. Vuonna 2014 1 reviiri.

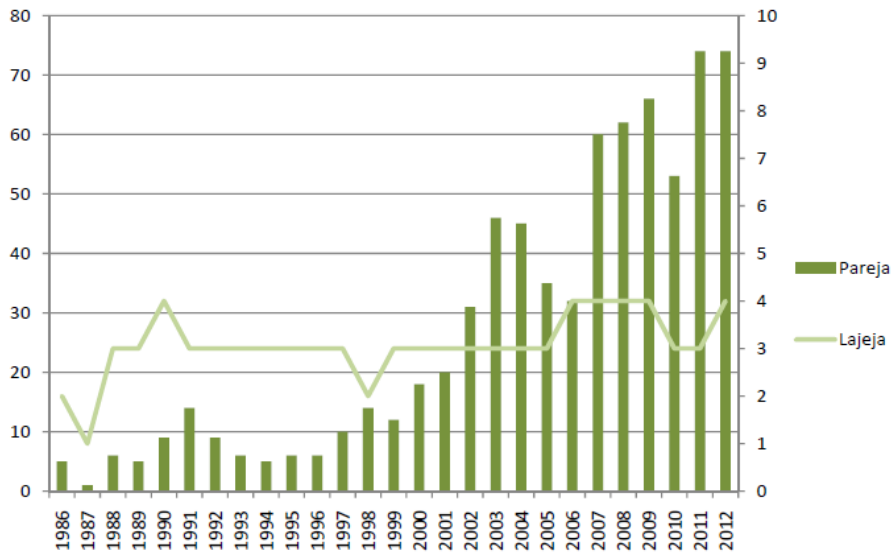
4.4.2 PESIMÄLINNUSTON MUUTOKSET VUOSINA 1941–2012

Vanhankaupunginlahden kosteikkoalueen pesimälinnusto on monipuolistunut viimeisen 20 vuoden aikana selvästi. Uusina lajeina lahdelle asettuivat 1990-luvulla kaulushaikara, kyhmyjoutsen (*Cygnus olor*), tukkakoskelo, isokoskelo ja viiksitimali. 2000-luvun tulokkaita ovat harmaahaikara (*Ardea cinerea*), harmaasorsa, sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu ja pussitiainen. Tukka- ja isokoskeloa lukuun ottamatta edellä mainittujen kosteikkolajien kannat ovat kasvaneet Suomessa samana ajanjaksona (Mikkola-Roos ym. 2013).

Vesilintujen lajimäärä on kaksinkertaistunut 1980-luvun puolivälistä, ja se on nykyään korkeampi kuin lahden ”kulta-aikoina” 1940-luvulla. Vesilintujen kokonaisparimäärä on sen sijaan vain kolmannes 1940-luvun määrästä, mutta on pysynyt tasaisena 1960-luvun puolivälistä lähtien. Kokonaiskanta on vaihdellut 2000-luvulla 183–268 parin välillä. Erityisesti ovat taantuneet tavi, lapasorsa, sotkat ja mustakurkku-uikku. Tämä johtuu pääosin lajien tärkeimpien ravintolähteiden, pohjaeläinten ja uposlehtisten vesikasvien, katoamisesta lahdelta veden laadun heikkenemisen myötä 1960–1980-luvuilla. Linnuston kannalta lahden vesikasvillisuus ja pohjaeläimistö ovat edelleen liian yksipuolisia ja niukkoja (Mikkola-Roos ym. 2013). Vesilintujen ja kahlaajien menestymiselle on olennaista että myös lahden pohjoispuolella olevat pellot säilyisivät, sillä hanhet, osa puolisukeltajasorsista sekä kahlaajista käy ruokailemassa myös pelloilla. Pellot ja lahti muodostavat yhdessä monille lajeille sopivan ekologisen kokonaisuuden.

Kuva 4.32. Vesilintujen parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1986-2012. Määrät sisältävät kaikki vesilintulajit ja nokikanan (Mikkola-Roos ym. 2013).

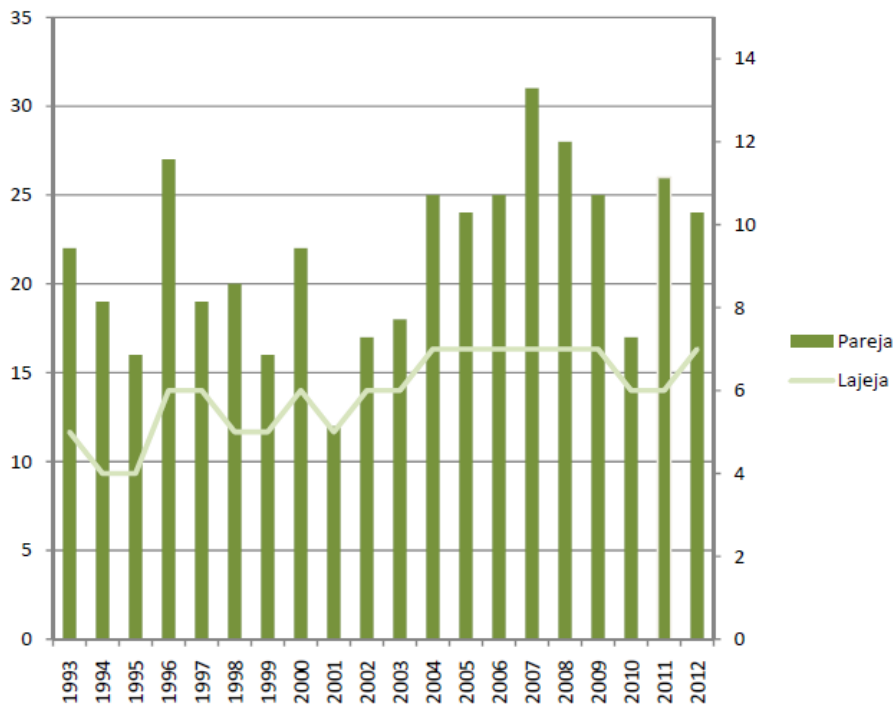

Kuva 4.33. Sukeltajasorsien ja nokikanan parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1986–2012. Sukeltajasorsissa ovat mukana punasotka, tukkasotka ja telkkä (Mikkola-Roos ym. 2013).

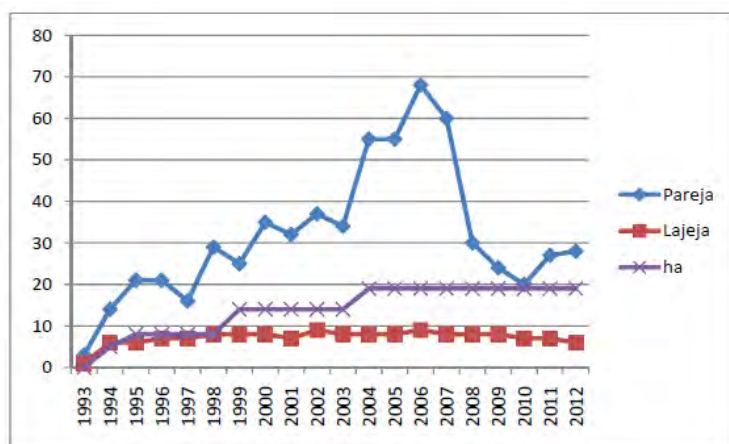
Vedenlaadun paranemisen myötä sekä lahdella tehtyjen hoitotöiden ansiosta vesilinnusto on kuitenkin monipuolistunut, ja aikaisemmin kadonneet lajit mustakurkku-uikku ja punasotka yrittävät tehdä paluuta pesimälajistoon. Pesäpönttöjen suuresta määrästä ja pienpetojen pyynnistä ovat hyötäneet erityisesti telkkä ja nokikana (Mikkola-Roos ym. 2013).

Laidunnuksen ja niiton ansiosta Vanhankaupunginlahden niitylinnusto on runsastunut ja monipuolistunut. Hoitoniityille on asetunut pesimään neljä kahlaajalajia: pikkutylli (*Charadrius dubius*), töyhtöhyppä, taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) ja punajalkaviklo, joista ainoastaan taivaanvuohi pesi niillä satunnaisesti ennen hoidon alkamista. Samalla kahlaajien parimäärä on kasvanut. Valtaosa Vanhankaupunginlahden kahlaajista pesii nykyään hoitoniityillä (Mikkola-Roos ym. 2013).

Avomaan varpuslinnut ovat myös runsastuneet hoitoniityillä. Keltävästäräkkien ja niittykirvisten määrä kolminkertaistui hoidon myötä, ja kiuru (*Alauda arvensis*) sekä sitruunavästäräkki ovat vakiintuneet pesimälajistoon. Laidunnus on parantanut nimenomaan niitylinnuston ruokailumahdollisuuksia. Kahlaajat käyttävät ravinnokseen hyönteisiä, hämähäkkejä, kotiloita, harvasukas- ja monisukasmatoja, joita ne etsivät pääasiassa vesirajasta ja pienten lampareiden reunoista. Vesilinnut ja hanhet puolestaan syövät niittyjen kasveja tai niiden siemeniä. Pesivät kahlaajat ja niittyjen varpuslinnut taas edellyttävät pesimäpaikaltaan avoimuutta (Mikkola-Roos ym. 2013).

Kuva 4.34. Kahlaajien parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1993–2012. Arabianranta ei ole mukana vertailussa (Mikkola-Roos ym. 2013).

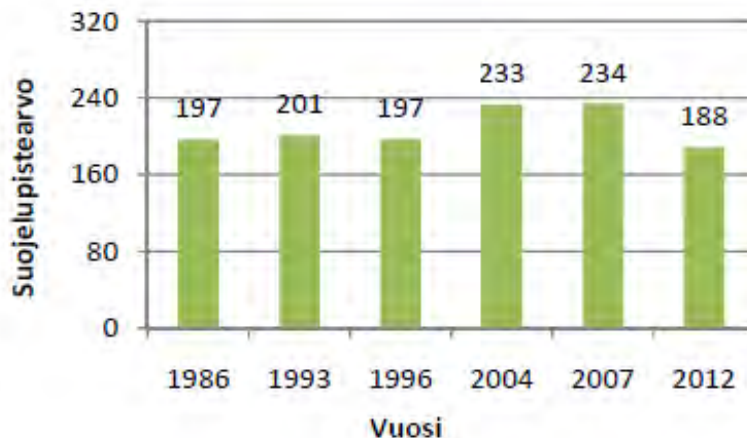
Kuva 4-35. Ruohokarin hoitoniityn (H1) niitylinnuston pari- ja lajimäärät 1993–2012 (Mikkola-Roos ym. 2013).

Vanhankaupunginlahden umpeenkasvusta ja ruovikoitumisesta ovat puolestaan hyötyneet luhtakana (*Rallus aquaticus*), ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*), rytikerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*), rastaskerttunen, viiksitimali ja pajusirkku (*Emberiza schoeniclus*). Pajusirkun ja viiksitimalin parimäärät vaihtelevat vuosittain huomattavasti, mikä johtuu kuolleisuuden kasvusta ankarina talvina Suomessa ja Länsi-Euroopassa (Mikkola-Roos ym. 2013).

Rantametsien hallitusta hoitamattomuudesta ovat hyötyneet erityisesti lahopuista ravintonsa etsivät valkoselkä- ja pikkutikka sekä tiheiköissä viihtyvä satakieli. Möylän ja Kivinokan vanhat kuusikot tarjoavat puolestaan pesimäpaikan vaateli-aammille lajeille, kuten idänuunilinnulle (*Phylloscopus trochiloides*) ja pikkusiepolle (*Ficedula parva*) (Mikkola-Roos ym. 2013).

Kosteikkolinnuston arvoa voidaan kuvata suojelupistearvon avulla (Asanti ym. 2003). Suojelupistearvo mittaa linnuston monipuolisuutta ja runsautta. Pistearvoon vaikuttaa ennen muuta uhanalaisten lintulajien esiintyminen.

Suojelullisesti arvokkaiden kosteikkolajien runsastuminen ja uusien lajien asettuminen pesimälajeiksi nosti suojelupistearvoa vuosina 2004 ja 2007. Uusista lajeista tällaisia olivat mm. mustakurku-uikku, harmaahaikara, sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu ja runsastuneista kyhmyjoutsen, luhtakana, nokikana, punajalkaviklo ja niittykirvinen. Vuonna 2012 suojelupistearvo laski alhaisimmalla tasolle seurantajakson aikana. Syynä oli lähes kaikkien kosteikkolajien väheneminen ja viiksitimalin katoaminen pesimälajistosta (Mikkola-Roos ym. 2013). Vanhankaupunginlahti kuuluu kuitenkin Suomen arvokkaimpien lintuvesien joukkoon (suoje-lupistearvo >100).

Kuva 4.36. Kosteikkolinnuston suojelupistearvo Vanhankaupunginlahdella (Mikkola-Roos ym. 2013)

Suojelupistejärjestelmä

Suojelupistejärjestelmää uudistettiin 1990-luvulla. Tavoitteena oli työkalu, joka yksinkertaistaa alueiden vertailua ja helpottaa rajallisten suojeluresurssien kohdentamista tärkeimmille alueille (Asanti ym. 2003). Yksi luku ei kuvaa oikein luontoa, mutta indeksinä se on käyttökelpoinen linnustonmuutosten seurannassa.

Suojelupistejärjestelmä perustuu pesimälinnuston osalta kolmelle keskeiselle periaatteelle:

- Lajin uusiutumiskyvyttömyys, ts. kuinka pitkä on sukupolviväli kannan uusiutuessa.
- Lajin uhanalaisuus Suomessa, Euroopassa ja maailmassa.
- Lajin lisääntyvän kannan suuruus Suomessa.

Menetelmässä käytetään Suomessa pesivien lintulajien suojeluarvoa (SA), joka lasketaan käyttäen Risto A. Väisäsen (1996) Suomessa lisääntyville selkärangaslajeille kehittämän 'yksilön arvo' -kaavan muunnettua versiota. Kaava on seuraava: $SA = H \times U / K$

Kaavassa SA = lajin suojeluarvo, H = lajin uusiutumiskyvyttömyyden indeksi, U = lajin uhanalaisuuden indeksi, K = lajin Suomen kannan koko

Lintuveden suojelupistearvon laskentaan käytetään lajikohtaisia parimääriä sekä lajien suojeluarvoja. Kolonialajien vaikutuksen pienentämiseksi parimäärät P korotetaan potenssiin 0,7. Elinympäristön suojeluarvo (ESA) saadaan kertomalla kunkin alueella pesivän lajin muunnettu parimäärä ($M = P^{0.7}$) kyseisen lajin suojeluarvolla (SA) ja laskemalla luvut yhteen: $ESA = \sum_{tot}(SA \times M)$

4.5 MUU ELÄIMISTÖ

4.5.1 SUDENKORENNOT

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa alueen sudenkorentolajiston vaikutusta suunnitelmaan arvioitiin vuonna 2012 tehdyn Vanhankaupunginlahden sudenkorentoselvityksen pohjalta (Pynnönen 2013). Tuossa selvityksessä Vanhankaupunginlahden suojelualueella havaittiin 24 sudenkorentolajia (kaikkiaan lajeja on havaittu alueella 29). Lisäksi kesällä 2014 tehtiin maastokäyntejä suojelualueelle ja EU:n luontodirektiivin lajien havaintoja kerättiin Hatikka-tietokannasta. Maastokauden jälkeen arvioitiin alueen mahdollisten hoitotoimenpiteiden vaikutusta erityisesti alueella eläviin suojeltuihin sudenkorentolajeihin.

Maastokäyntien yhteydessä tarkasteltiin Vanhankaupunginlahden nykytilan ohella niiden kohteiden lajistoa, joista aiemmassa kartoituksessa ei ollut havaittu EU:n luontodirektiivissä mainittuja tai uhanalaisia lajeja. Näiden kohteiden lajistoa havainnointiin neljän maastokäynnin yhteydessä, joista kaksi (19.5. ja 26.5.) tehtiin idänkirsikorenon (*Sympecma paedisca*) lentoaikana, ja kaksi kesäkuun kylmän sään vuoksi vasta heinäkuun alussa (5.7. ja 9.7.) täplälampikorenon lentoaikana. Tunnettujen esiintymispaikkojen ulkopuolella näitä lajeja ei havaittu, eikä alueelta löytynyt uusia sudenkorentolajeja. Paikoittaisesti esiintyvistä lajeista havaittiin vihertytönkorentoa (*Coenagrion armatum*) yksittäin suojelualueen länsirajalla olevan uoman varrella ja Lammassaaren niityllä.

Sudenkorentojen yksilö- ja lajimäärä alueella oli heinäkuussa hyvin vähäinen, mihin vaikuttivat kesäkuun poikkeuksellisen viileät sääolot. Yksittäisistä alueista

eniten sudenkorentoja tavattiin Lammassaaren niityllä, jossa havaittiin heinäkuun alussa yhdeksän sudenkorentolajia. Lammassaaren rantaniityn laidunnus on pitänyt alueen avoimena, ja alueella olevat lampareet ja ojat ovat monien sudenkorentolajien suosimia lisääntymispaikkoja, sillä ne eivät ole tukkeutuneet järvi-ruovikon peittoon.

Sudenkorentoja havaittiin vain vähän ja satunnaisia yksilöitä Lammassaaren ja Kuusiluodon pitkospuiden laitamilla, jossa yleisiä lajeja löytyi tuulensuojaisista ruovikon reunaosista ja yhdeltä lähes ruovikon peittämältä lampareelta. Pornaistenniemen padon ympäristössä ei tarkkailtu sudenkorentoja sen hyvin tunnetun lajiston ja sieltä olevan laajan havaintoaineiston vuoksi. Kartoituskäytien perusteella ei voitu osoittaa uusia EU:n luontodirektiivissä mainittujen lajien esiintymispaikkoja.

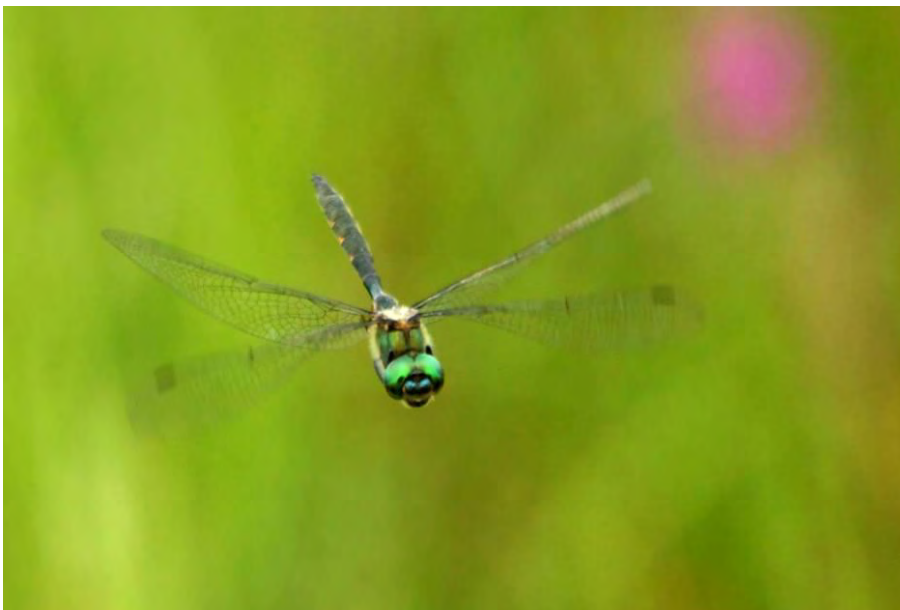
Vanhankaupunginlahdella elää EU:n luontodirektiivin IV(a) sekä II -liitteissä mainittua täplälampikorentoa (*Leucorrhinia pectoralis*) Pornaistenniemen piilon lampareella sekä sen viereisellä lampareella, ja erityisesti Pornaistenniemen padon ympäristössä. Lisäksi yksittäiset yksilöt on havaittu Mölylään rajautuvalla lahdelmalla ja Saunalahdella. Laji on kuitenkin koko alueella harvalukuinen, sillä sen suosimaa kelluslehtikasvillisuutta on alueella suhteellisen vähän. Hatikka-tietokannan havainnoista käy ilmi, että IV -liitteessä mainittua idänkirsikorentoa (*Sympecma paedisca*) on tavattu harvalukuisena Pornaistenniemen padolla vuonna 2011, mutta muita havaintoja Vanhankaupunginlahden suojelualueelta lajista ei tiettävästi ole.

Idänkirsikorento ja täplälampikorento on mainittu luontodirektiivin IV(a) -liitteessä, joten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Niitto- ja ruoppaustoimet lajien esiintymillä ovat niille haitallisia, joten tällaisia toimia tulee välttää. Täplälampikorenon esiintymisalueille tulisi kohdistaa korkeintaan vain pientä osaa alueesta käsittävää kasvillisuuden avaamista, jos alueen koko vesiala on umpeutumaisillaan ja jäämässä ruovikon peittämäksi niin, että ruovikko varjostaa jatkuvasti koko vesialaa. Täplälampikorento ei myöskään viihdy vesialueilla, joissa vesi- ja rantakasvien monipuolisuus on vähäistä ja kelluslehtiset kasvit puuttuvat, joten välttämällä ekosysteemiä ylläpitävien hoitotoimenpiteiden vaikutusta rannan tuntumassa oleviin vesikasveihin aiheutetaan myös mahdollisimman vähän haittavaikutuksia korentojen toukille.

Hoitotoimet eivät myöskään saisi vaikuttaa niin, että ne muuttaisivat radikaalisti vesien virtaussuhteita täplälampikorenon esiintymispaikoilla. Laji elää alueen eristyneillä lampareilla, joiden vesi on puhtaampaa kuin lahden vesi. Tämä johtuu siitä, että tiheä kasvillisuus puhdistaa lampareisiin lahdelta tulvivan veden. Jos likaisempi vesi pääsee virtaamaan lampareille, se voi heikentää korentojen elinolosuhteita.

Kuva 4.37. Lammassaaren niittyä, jossa esiintyi heinäkuun alussa runsaslukuisena erityisesti tytönkorentolajeja (*Coenagrionidae*) ja vastakuoriutuneita syyskorentoja (*Sympetrum*).

Kuva 4.38. Täpläkiiltokorento (*Somatochlora flavomaculata*) on yksi Vanhankaupunginlahdella lisääntyvistä sudenkorentolajeista.

4.5.2 LEPAKOT

Vanhankaupunginlahti kuuluu osana koko Helsingin alueella tehtyyn lepakkoselvitykseen (Siivonen 2004). Selvitys uusittiin vuonna 2014 (Wermundsen ym. 2014). Vuoden 2003 selvityksessä alueelta rajattiin kolme tärkeää lepakoiden esiintymisaluetta. Lammassaassa havaittiin pohjanlepakoita (*Eptesicus nilssonii*), vesisiippoja (*Myotis daubentonii*), viiksi-/isoviiksisiippoja (*Myotis mysta-*

cinus/brandtii) ja korvayökkö (*Plecotus auritus*), Möylän alueella ruokaili pohjanlepakoita, vesisiippoja ja viiksi-/isoviikisiippoja ja Fastholmassa tehtiin pohjanlepakko ja vesisiippahavaintoja. Vesisiipat saalistavat avointen vesialueiden yllä, pohjanlepakot viihtyvät metsän reunoissa ja aukkopaikoissa. Viikisiippalajit suosivat metsiköiden sisäosia.

Vuoden 2014 selvityksessä rajauksia tehtiin kaksi lisää. Vanhankaupungin selän länsiosissa merialuetta käyttivät saalistusalueenaan vesisiipat ja pohjanlepakot. Kuusiluoto ja sen ranta-alueet puolestaan tarjoavat saalistusalueita pohjanlepakoille, vesisiipoille, viiksi-/isoviikisiipoille ja korvayökköille. Lisäksi alueen vanhoissa rakennuksissa sijaitsee mahdollisesti lisääntymiskolonioita.

Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä havainnointiin lepakoita lisäksi Ruohokarilla ja Fastholmassa. Ultraäänitallentimien perusteella kummassakin kohteessa ruokailee pohjanlepakoita ja yksi tai kaksi siippalajia. Harvinaisempia lajeja, kuten isolepakkoa (*Nyctalus noctula*) tai pikkulepakkoa (*Pipistrellus nathusii*), ei havaittu.

Tässä työssä ehdotetut hoitotoimet eivät vaikuta lepakoiden esiintymiseen alueella. Lepakoille on eduksi valaisemattomat metsäalueet ja metsänreunat, sekä koluuput tai pöntöt kesäajan lepopaikoiksi.

Kuva 4.39. Suunnitelma-alueen arvokkaat lepakkoalueet (Wermundsen ym. 2014). Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syysy 2014.

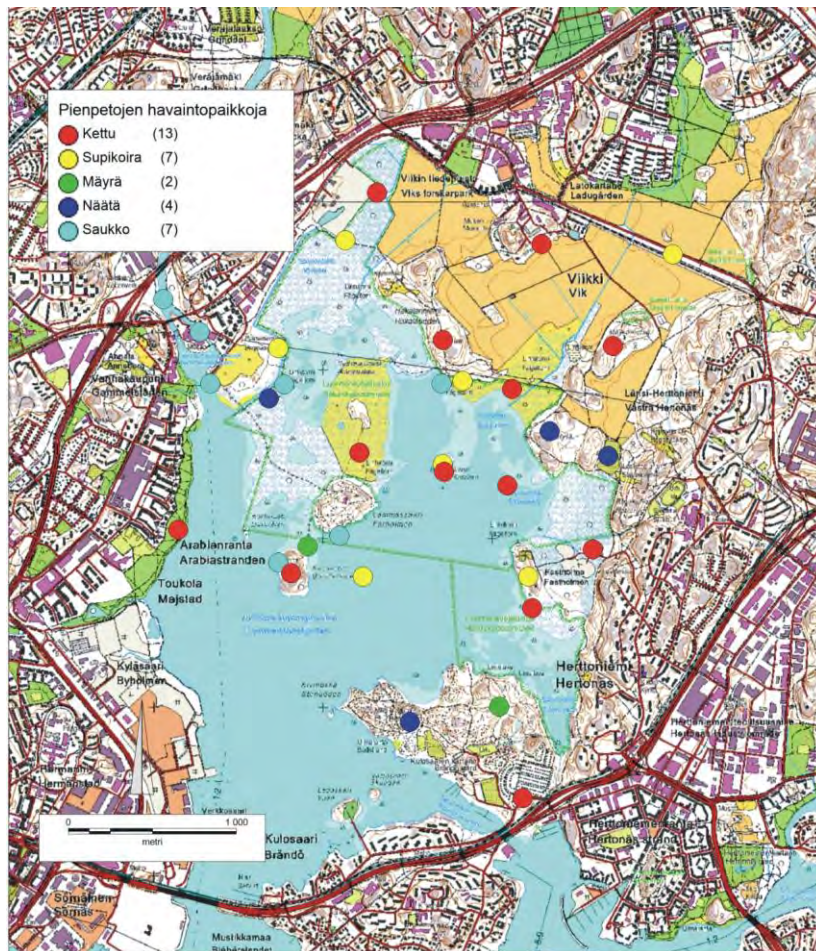
4.5.3 MUUT NISÄKKÄÄT

Vanhankaupunginlahdella on havaittu noin 30 nisäkäslajia. Alueen nisäkäslajistoa ei ole erityisesti selvitetty, nisäkästiedot ja seuraavan luvun matelija- ja sammakkoeläintiedot on koottu Helsingin luontotietojärjestelmästä sekä Eero Haapasen vuosilta 2012–2014 kokoamista Vanhankaupunginlahden eläinhavainnoista (Eero Haapanen, kirjallinen tiedonanto 30.9.2014).

Lajistoon kuuluvat mm. yleisimmät näättäeläimet ahmaa lukuun ottamatta sekä hirvieläimistä hirvi (*Alces alces*), metsäkauris (*Capreolus capreolus*) ja valkohäntäkauris (*Odocoileus virginianus*). Haitallisiksi eläimiksi voidaan laskea kettu (*Vulpes vulpes*), supikoira (*Nyctereutes procyonoides*) ja minkki (*Neovison vison*), joista etenkin ketun ja supikoiran tiedetään heikentävän vesilintujen pesintämenestystä alueella. Toisaalta myös näättä (*Martes martes*) on vierailut alueella ja ryöstänyt uuttukyyhkyjen pesiä ja tappanut emolintuja. Muualla Helsingissä paikoin ongelmalliset kani (*Oryctolagus cuniculus*) ja rotta (*Rattus norvegicus*) eivät ilmeisesti aiheuta vahinkoa alueen muulle luonnolle tai ihmisille.

Kettu on havaittu vuonna 2014 ainakin Kuusiluodossa, Fastholmassa, Etu-Viikissä, Klobbenissa, Arabianrannassa, Lammassaassa ja Purolahdessa. Supikoiria tai niiden jälkiä on nähty Pornaistenniemessä, Klobbenissa, Fastholmassa ja talviaikaan lahden jäällä. Kettuja ja supikoiria on pyydetty loukuin.

Hirvieläimistä yleisin on metsäkauris, joita on tavattu ainakin Fastholmassa, Mölylässä ja Klobbenissa, mutta myös Säynäslahden puolella ja Lammassaassa sekä Kuusiluodossa. Hirviä vierailee alueella satunnaisesti ja myös valkohäntäkauris on havaittu.

Kuva 4.40. Alueella havaittujen pienpetojen havaintopaikkoja vuosilta 2012–2014 Eero Haapasen keräämien tietojen perusteella. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syksy 2014.

Kuva 4.41. Hirvieläinten havaintopaikkoja vuosilta 2012–2014 Eero Haapasen keräämien tietojen perusteella. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syyskuu 2014.

Kuva 4.42. Vesilintujen pesimätulosta huonontavat mm. ketut.

Taulukko 4.3. Vanhankaupunginlahdella havaitut nisäkäs-, matelija- ja sammakkoeläinlajit (lähde: Helsingin luontotietojärjestelmä ja Eero Haapanen).

Laji	Luontodirektiiviilite		
Siili		Rotta	
Metsäpäästäinen		Kettu	
Vesipäästäinen		Supikoira	
Vaivaispäästäinen		Kärppä	
Konttiainen		Lumikko	
Pohjanlepakko	IV	Minkki	
Vesisiippa	IV	Näätä	V
Viiksi-/isoviiksihiippa	IV	Mäyrä	
Korvayökkö	IV	Saukko	II, IV
Orava		Ilves	(II), IV
Rusakko		Hirvi	
Kani		Metsäkauris	
Metsämyyrä		Valkohäntäkauris	
Vesimyyrä		Sisilisko	
Piisami		Kyy	
Koivuhiiri	IV	Sammakko	V
Metsähiiri		Viitasammakko	IV
		Vesilisko	

Kuva 4.43. Alueen runsain hirvieläin on metsäkauris.

4.5.4 MATELIJAT JA SAMMAKKOELÄIMET

Matelijoista alueella on havaittu kyy (*Vipera perus*), rantakäärme (*Natrix natrix*) ja sisilisko (*Zootoca vivipara*). Käärmeitä tavataan nykyään enää satunnaisesti ja ainakin kynn runsaudessa on tapahtunut selvää taantumista. Edellisessä hoito- ja

käyttösuunnitelmassa mainittua vaskitsaa (*Anguis fragilis*) ei ole tiettävästi enää viimeaikoina havaittu.

Sammakkoeläimistä tavallinen sammakko (*Rana temporaria*) ja viitasammakko (*Rana arvalis*) ovat runsaimpia. Viitasammakko lisääntyy alueen lampareissa jotka ovat yksi lajin harvoista esiintymisalueista Helsingissä. Viitasammakko kuuluu luontodirektiivin liitteen IV lajeihin. Käärmeiden tavoin myös rupikonnat (*Bufo bufo*) ovat harvinaistuneet ja ilmeisesti hävinneet. Alueella elää myös vesiliskoja (*Triturus vulgaris*).

Mölysamமாகoksi (*Pelophylax ridibundus*) määritetty vihersammakkolaji havaittiin Vanhankaupunginselällä ensimmäisen kerran vuonna 1937 ja se esiintyi Vantaanjoen suistossa ajoittain runsaanakin 1940- ja 1950-luvulla, mutta katosi sitten yllättäen 1960-luvulla. Lajin alkuperästä tai häviämisestä ei ole tarkkaa käsitystä. Esiintymää arvellaan ihmisen synnyttämäksi ja häviäminen saattaa johtua vesistöjen saastumisesta. (Hoogesterger T. ym.)

Kaikkien sammakkoeläinten esiintymistä alueella edistää avointen lampareiden muodostuminen, vaikka ruoppausvaiheessa veden samentuminen saattaa niitä häiritäkin. Jos ruoppaukset tehdään loppukesällä, sammakkoeläinten toukat ovat jo kuoriutuneet ja voivat siirtyä samentuman alueelta pois.

Luonto- ja lintudirektiivi ja niiden liitteet

Lintudirektiivi ja luontodirektiivi ovat Euroopan unionin tärkeimmät luonnonsuojelusäädökset. Luontodirektiivi koskee luonnonvaraista eläimistöä, kasvistoa ja luontotyyppejä, lintudirektiivi puolestaan Euroopan luonnonvaraisia lintuja. Direktiivien yleisenä tavoitteena on säilyttää lajien tai luontotyyppien suotuisa suojelutaso, eli niiden kannat eivät laske eikä elinalue supistu.

Direktiiveissä on liitteitä, joissa on lueteltu tietyn suojelusäädöksen lajit tai luontotyytit.

Luontodirektiivissä on kuusi liitettä:

Liite I sisältää yhteisön erityisen tärkeinä pitämät luontotyytit, liitteessä II(a) luetellaan yhteisön tärkeinä pitämät eläinlajit ja liitteessä II(b) ne kasvilajit, joiden esiintymispaikoille perustettava erityinen suojelualue. Liitteessä III luetellaan perusteet liitteiden I ja II suojeluarvojen tunnistamiseen. Liitteessä IV(a) on eläin- ja IV(b) kasvilajeja, jotka ovat tiukasti suojeltuja myös luonnonsuojelualueiden ulkopuolella. Liitteessä V ovat yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä. Liitteessä VI luetellaan menetelmät, joita ei saa käyttää eliöiden pyydystämiseen eikä tappamiseen.

Lintudirektiivissä on viisi liitettä:

Liitteessä I ovat yhteisön tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Natura 2000 -alueverkosto). Liitteessä II/1 on esitetty lajit, joiden metsästäminen voidaan sallia koko Euroopan Unionin alueella, ja liitteessä II/2 lajit, joiden metsästäminen lintudirektiivi sallii tietyissä jäsenmaissa sen mukaan kun direktiivissä on tätä koskeva merkintä. Liitteessä III/1 ovat lajit, joiden kauppaaminen ei ole kiellettyä, jos kaupattavat yksilöt on hankittu laillisella tavalla. Liitteessä III/2 puolestaan on esitetty lajit, joiden kauppaamiskiellosta voidaan myöntää poikkeuksia. Liitteessä IV ovat kielletyt pyyntimenetelmät ja apuvälineet. Viimeisessä liitteessä V on asioita, joihin on tutkimuksessa ja suojelussa kiinnitettävä erityistä huomiota.

4.5.5 KALASTO

Vanhankaupunginlahden kalastosta on tietoa julkaistu aiemmin mm. Viikki-kirjassa (Mikkola-Roos ym. 2000), sekä jokisuussa ja Vanhankaupunginselällä tehtyjen kalastotutkimusten raporteissa. Vanhakaupunginlahden tärkein (tai ainakin tavoitelluin) saaliskala on kuha (*Sander lucioperca*), mutta myös haukea (*Esox lucius*), ahventa (*Perca fluviatilis*) ja lahnaa (*Abramis brama*) saadaan saaliiksi. Jokisuusta on muodostunut Helsingin virkistyskalastuksen keskus, sillä jokeen pyrkivät siiat (*Coregonus lavaretus*), taimenet (*Salmo trutta*) ja harvalukuiset lohet (*Salmo salar*). Jalokalojen lisäksi jokisuu on uhanalaisen vimman (*Vimba vimba*) tärkeä lisääntymispaikka. Vanhankaupunginkosken pato estää vaelluskalojen nousua jokeen, sillä vain taimenet ja satunnaiset lohet pääsevät nousemaan itähaaran kalatietä pitkin ylös.

Vanhakaupunginlahden ruovikkoalueet ja matalat poukammat ovat monelle kalalajille tärkeä kutupaikka. Keväällä kaislikoissa kutevat monet särkikalalajit ja sekä hauki ja ahven. Ruovikon sisällä oleviin lampareisiin kalat pääsevät ajoittain uimaan korkean veden aikana. Jotkin lajit, kuten ruutana (*Carassius carassius*) ja hopearuutana (*Carassius gibelio*), selviävät ajoittain vähähappisissa lampareissa ympäri vuoden.

Tämän työn aikana työryhmässä pohdittiin, että lampareissa saattaa olla runsaasti kaloja, jotka samalla kilpailevat ravinnosta lintujen kanssa. Kalojen runsaus voisi olla syy lintujen vähyteen esimerkiksi Pornaistenniemen edustan lampareissa.

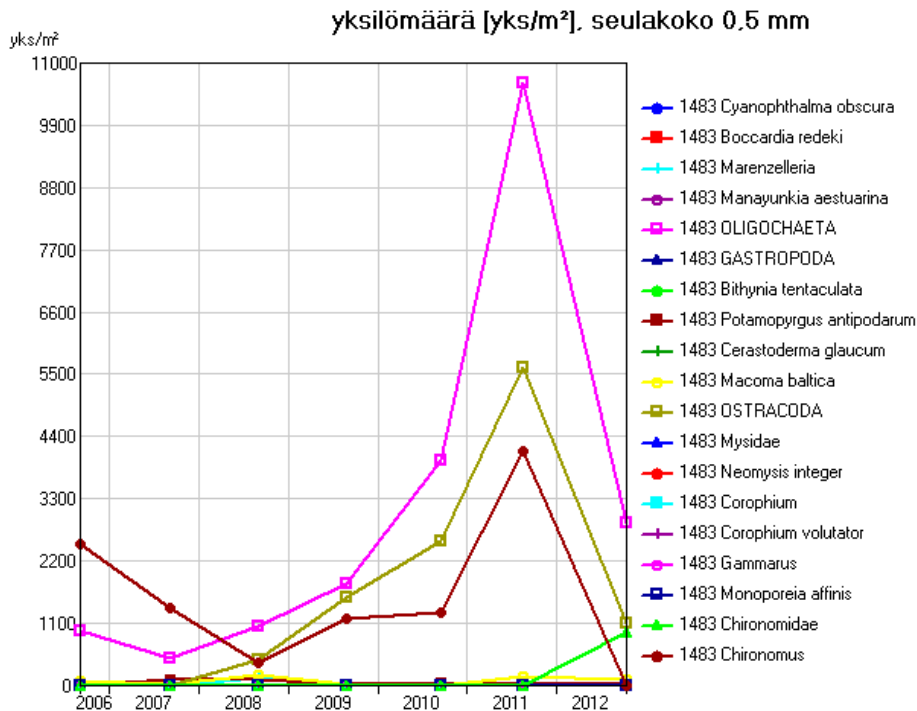
Pornaistenniemen lampareella tehtiin koepyyntejä loppukesällä 2014, ja alustavien tulosten perusteella lammikossa on runsaasti hopearuutanoita, ruutanoita sekä näiden risteymiä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen tutkijoiden mukaan kalojen vähentäminen lammikoista parantaa lammikoiden soveltuvuutta linnustolle ja siksi kalojen pyynti tulisi sisällyttää alueella tehtäviin säännöllisiin hoitotoimiin (Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 24.11.2014).

4.5.6 POHJAEIÄIMET

Vanhankaupunginlahdella on tehty säännöllistä pohjaeläinten seuranta vain yhdessä mittauspisteessä Vanhankaupunginselällä. Pohjaeläinmäärissä on ollut suurta vaihtelua vuosien välillä, mikä saattaa johtua juuri otantapisteen vähydestä.

Hallitsevimpiä ryhmiä yksilömääriltään pohjaeläinnäytteissä ovat olleet harvasukamadot (*Oligochaeta*), surviaissääsket (*Chironomidae*) sekä raakkuäyriäiset (*Ostracoda*). Nämä kaikki ryhmät elävät pehmeillä lieju- tai savipohjilla ja tulevat toimeen myös suhteellisen likaisessa vedessä.

Tavoitteena tulee olla, että lahden veden puhdistuessa myös vaateliaampien pohjaeläinten määrät alueella kasvavat. Samalla myös niitä syövien lintujen määrä todennäköisesti kasvaisi.

Kuva 4.44. Runsaimpien pohjaeläinryhmien määriä (yksilöä/m²) Vanhankaupunginlahden tutkimuspisteessä. Lähde: ympäristöhallinnon Hertta-tietopalvelu, syksy 2014.

4.6 ALUEEN KÄYTTÖ

4.6.1 KAAVATILANNE

Vanhankaupunginlahden suojelualueella on suurimmalla osalla voimassa Helsingin yleiskaava 2002 (kuva 4.45). Yleiskaavassa alue on merkitty pääosin luonnonsuojelualueeksi, Natura 2000 -alueeksi sekä virkistysalueeksi. Helsingin uusi yleiskaava 2050 on valmisteilla, Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 16.12.2014 asettaa yleiskaavaluonnoksen nähtäville.

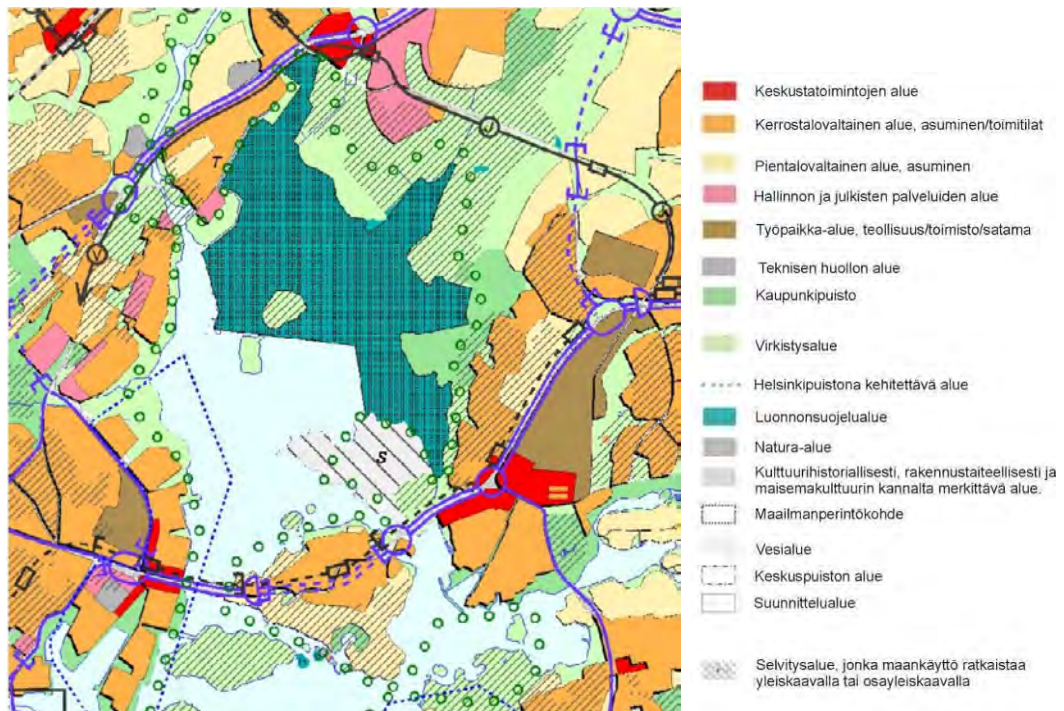
Vanhankaupunginselän länsireunalla on voimassa Sömäistenrannan ja Hermaninrannan (Kalasatama) osayleiskaava (11650).

Asemakaavoja lahden ympärillä on runsaasti, mutta vain osa niistä on aivan Natura 2000 -alueessa kiinni. Lista lähialueen voimassa olevista asemakaavoista on taulukossa 4.4.

Lahdenväylän ja Säynäslahden välisellä alueella on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista tai muuttamista varten.

Vanhankaupunginlahden lähialueilla on käynnissä useita eri kaava-hankkeita, osa on uusia kaavoja, osa vanhojen muutoksia. Asemakaavatasolla tehtävät uu-

det hankkeet on merkitty kuvaan 4.47. Kivinokan alue on uudessa yleiskaava-
luonnoksessa osoitettu virkistys- ja viheralueeksi (kuva 4.46).

Kuva 4.45. Ote Helsingin yleiskaavasta 2002 (Lähde Helsingin kaupunkisuunnittelu-
virasto.). Tarkemmin tietoa yleiskaavasta ja kaavan merkinnöistä saa Helsingin kau-
punkisuunnitteluvirastosta.

Kaavoitusjärjestelmä

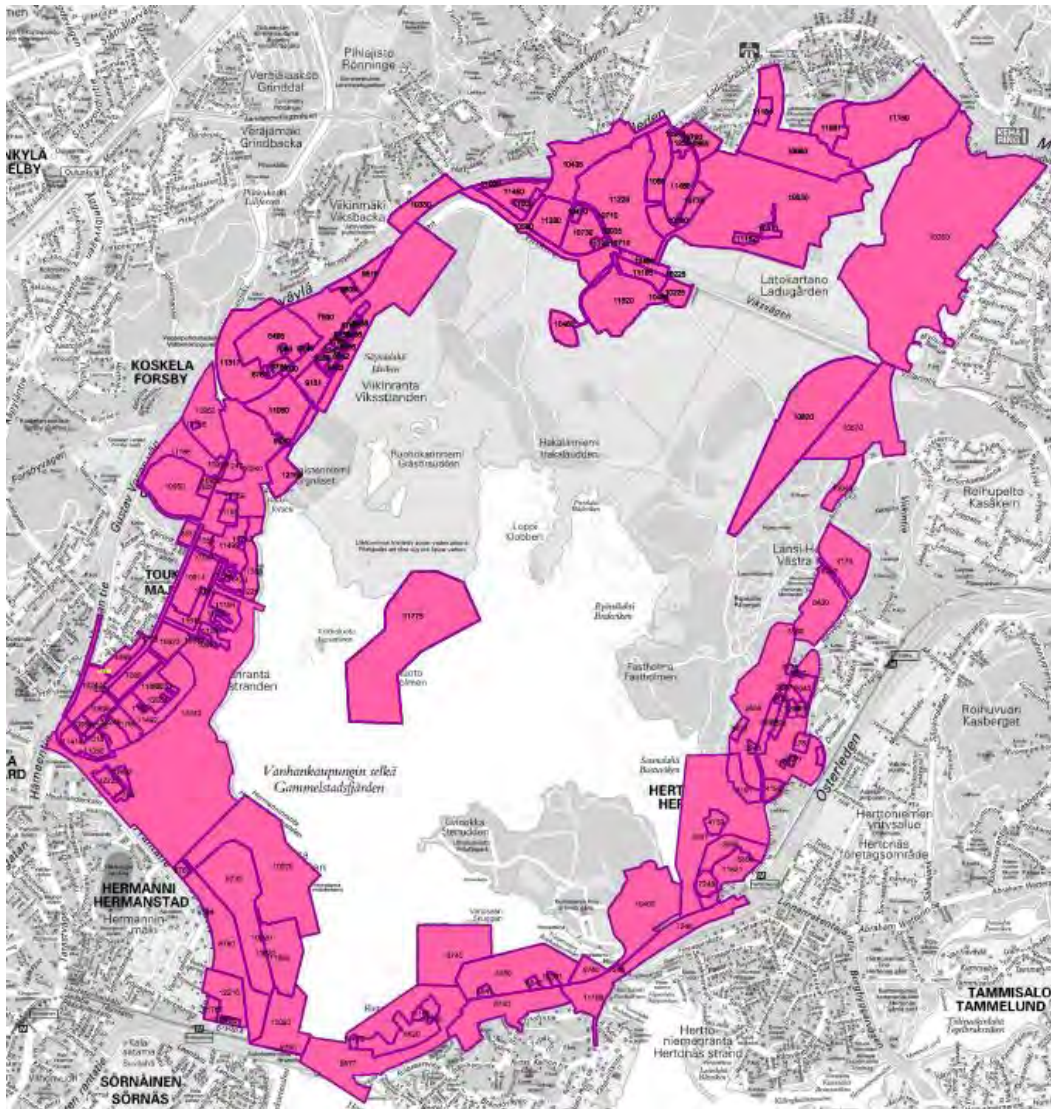
Suomen kaavoitusjärjestelmä on kolmiportainen. *Maakuntakaava* on useampaa kun-
taa koskeva yleispiirteinen suunnitelma. *Yleiskaavassa* ja mahdollisissa osayleiskaava-
voissa määrätään koko kunnan tai sen osan maankäytön periaatteista. Yleiskaava
ohjaa *asemakaavojen* laatimista. Asemakaava on tarkin kaavataso, jossa määrätään
alueiden rajat ja käyttötarkoitus, rakentamisen määrä sekä rakennusten sijoituksesta
ja tarvittaessa rakentamistavasta.

Taulukko 4.4. Lista Vanhankaupunginlahtea ympäröivistä voimassa olevista asema-kaavoista.

Alue	Tunnus	Nimi ja lisätieto
Säynäslahti	7500	36
Pornaistenniemi	12160	36. Puisto, lähivirkistys-, katu- ja vesialueet
Länsiranta	10240	21, 23, 27/TOUKOLANRANTA
	11359	23126/1,3, 23124/7, 13, katu- ja puistoalue
	10020	10/VERKKOS:N VENESAT
	11956	10619, puisto-, kalasatama-, venesatama-, erityis-, katu- ja vesialueet (uudet korttelit 10613–10619)
Eteläosa	6677	42. Kulosaari (luoteisosa)
	6740	42. Kulosaari (Itäväylä, Leposaari ja Varjosaari)
	4450	42. Kulosaari (keskiosa)
Herttoniemen siirtolapuutarha	10400	42., 43. Siirtolapuutarha-, virkistys-, katu- ja puisto-alueet
Itäreuna	3297	43. Herttoniemi, eteläosa
	2556	43. Herttoniemi (Länsiosa)
	3478	43134
Pohjoisreuna ja koetila	10820	36/Virkistys- ja maatalousalueet
	11620	36198
	10460	36198 JA HAUTAUSMAA
	10580	36197 H:KI-GARDENIA

Kuva 4.46. Kivinko-osayleiskaava-alue. Lähde Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Kuva 4.47. Vanhankaupunginlahden ympärillä voimassa olevia asemakaavoja.

5 HOIDON JA KÄYTÖN TARVE JA TAVOITTEET

Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on alueen suojeluarvojen kehittäminen ja niiden sovittaminen yhteen alueelle kohdistuvien käyttöpaineiden kanssa. Hoidon ja käytön suunnittelu perustuu asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen niin, että alueen suojeluarvot ja monimuotoisuus säilyy. Myös alueen virkistyskäyttö ja muu toiminta alueella on otettava huomioon.

Lyhyesti tavoitteena on Natura 2000 -alueen keskeisten luontoarvojen säilyttäminen sekä alueen virkistyskäytön parantaminen. Tehtävät hoitotoimet ja alueen käyttö eivät saa vaarantaa alueen suojeluarvoja.

Kasvillisuus ja luontotyypit

- Säilytetään luonnontilainen jokisuisto, kosteaa suurruohokasvillisuutta tai saraa kasvavat rantaniityt sekä kosteat rantametsät
- Estetään niitty- ja ketokasveja kasvavien alueiden umpeenkasvu ja toisaalta liika kuluminen virkistyskäytön takia
- Poistetaan vieraslajit

Eläimistön elinolosuhteiden turvaaminen

- Säilytetään alue luonnontilaisena ja luonnoltaan monipuolisena.
- Säilytetään eläimille tärkeät elinympäristöt ja luodaan aktiivisesti uusia sopivia pesimäpaikkoja kosteikkolinnustolle
- Rajoitetaan pienpetojen esiintymistä alueella.

Virkistyskäytön parantaminen

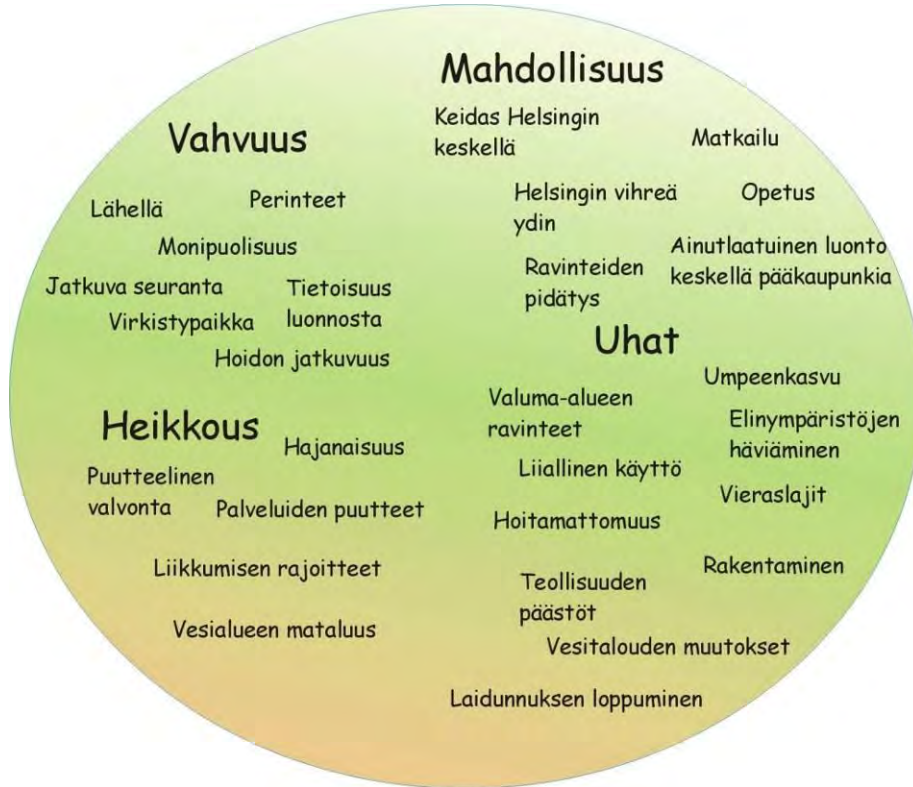
- Parannetaan alueen virkistyskäyttömahdollisuuksia mm. kunnostamalla polkuja ja rakentamalla uusia palvelurakenteita.
- Parannetaan alueelle pääsyä mm. lisäämällä opastusta.
- Panostetaan alueesta tiedottamiseen.
- Tunnistetaan virkistyskäytöstä mahdollisesti koituvat haitat alueen luontoarvoille.

5.1 ALUEEN UHKATEKIJÄT

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Helsingin keskellä on monenlaisten paineiden ja uhkatekijöiden puristuksessa. Osa uhista johtuu toimista lähialueella ja ne uhat ovat todennäköisesti helpommin torjuttavissa. Osa taas johtuu esimerkiksi toimista ja tapahtumista kauempana Vantaanjoen valuma-alueella. Ne voivat myös johtua ilmaston muutoksesta koko Länsi-Euroopassa, joka voi vaikuttaa muun muassa lintujen talvehtimisen ja pesinnän onnistumiseen.

Uhkatekijät voidaan karkeasti jakaa myös luonnollisiin tai selkeästi ihmisen toimista johtuviin uhkiin. Jokisuistot ovat alati muuttuvia ekosysteemejä, johon joet tuovat kiintoainesta ja ravinteita valuma-alueelta.

Ihminen on kuitenkin jo osaltaan vaikuttanut kehitykseen, sillä lahdelle laskettujen jätevesien mukana on tullut suuri määrä ravinteita, jotka kiihdyttivät alueen ruoikoitumista ja umpeenkasvua. Samalla lahden ekologinen tila heikkeni. Vaikka Vantaanjoen tila on huomattavasti parantunut viime vuosikymmeninä, on joesta lahdelle kulkeutuvien ravinteiden määrä vielä suuri, jos tavoitellaan alueen hyvää ekologista tilaa.

Kuva 5.1. Vanhankaupunginlahden lintuveden uhkia ja mahdollisuuksia.

Taulukko 5.1. Alueen luontoarvojen mahdollisia uhkia.

Luontotyytit	Uhat	Mahdollisia toimia
Jokisuistot	Luonnontilan muuttuminen Rehevöityminen	Pienennetään ravinteiden ja kiintoaineksen päästöä vesistöön koko valuma-alueella.
Vaihettumissuot ja rantasuot	Kuivuminen Pensaikon levittäytyminen	Estetään aktiivisesti pensaikon leviäminen ja lisätään syviä vesialueita kaivamalla.
Kostea suurruohokasvillisuus	Ruovikon tai pensaikon levittäytymisen suurruohoniityille	Aktiivisesti poistetaan ruovikkoa ja pensaikkoo alueelta.
Merenrantaniityt	Ruovikoituminen ja umpeenkasvu	Jatketaan laidunnusta ja tarvittaessa niitetään ja raivataan umpeutuvat rantaniityt auki.
Metsäluhdut	Kuivuminen	Ei tehdä metsäluhtien lähistöllä toimia, jotka muuttavat vesitasapainoa.
Runslajiset kuivat ja tuoreet niityt	Umpeenkasvu Alueen muuttuminen rehevämmäksi ja siitä aiheutuvat lajistomuutokset	Pidetään niityt auki aktiivisilla toimilla, kuten säännöllisillä niitoilla tai laidunnuksella.
Luonnonmetsät	Vanhojen kuusikoiden kaatuminen myrskyissä. Virkistyskäytön aiheuttama kuluminen.	Poistetaan vain yksittäisiä vaarallisia puita, ei avata liikaa tilaa tuulelle. Lahopuustoa jätetään riittävästi metsään, polut ohjataan niin, että aluskasvillisuuden kulumista ei tapahdu.
Lehdot	Kuusettuminen Vieraslajit Virkistyskäytön aiheuttama kuluminen	Poistetaan ajoittain kuusia ja vieraslajeja lehdoista. Virkistyskäyttö ohjataan niin, että kasvillisuus ei kulu.
Kasvit	Uhat	Mahdollisia toimia
Ojakurjenpolvi	Vieraslajit valtaavat kasvupaikan. Ruovikko tai pensaikko valtaa alueen.	Poistetaan vieraslajit ja raivataan säännöllisesti ruovikko tai pensaikko pois.
Linnut	Uhat	Mahdollisia toimia
Vesilinnut	Sopivien suojaisten pesimäpaikkojen puute. Pienpedot. Ruokailualueiden puute. Ravintoeliöstön puute. Veneilyn ja kalastuksen aiheuttama häiriö.	Tehdään kaivamalla suojaisia pesimäsaarekkeitä. Poistetaan pienpetoja. Lampareista vähennetään ravinnosta kilpailevia kaloja. Ravinteiden vähentämisellä mahdollistetaan pohjaeliöstön elpyminen. Tehostetaan alueen valvontaa.
Petolinnut	Ihmisten aiheuttama häiriö. Sopivien pesimäpaikkojen puute.	Rakennetaan tekopesiä tai asetetaan pönttöjä sellaiseen paikkaan, jossa ihmiset eivät liiku. Jätetään riittävän laaja koskematon ruovikko-alue ruskosuohaukan pesimäpaikaksi.
Rantakanat	Ruovikon kuivuminen ja lampareiden umpeenkasvu.	Lisätään ruovikkoon avovesilampareita ja –kanavia kaivamalla. Padotaan vesi pohjapadoilla tietyille korkeudelle.
Kahlaajat	Ruokailuun sopivien lieterantojen ja niittyjen umpeenkasvu. Niityllä pesivien lajien pesimäpaikkojen puute. Pienpedot ja varikset.	Raivataan ja niitetään rantaniityt säännöllisesti auki. Lisätään laidunnusta ja pidetään yllä riittävä laidunnuspaine niittyjen auki pysymiseksi. Poistetaan pienpetoja.
Lokit ja tiirat	Pesimäpaikkojen puute. Ruokailualueiden puute. Sopivaa ravintoa ei ole tarjolla.	Tehdään sopivia suojaisia pesimäsaarekkeitä. Poistetaan samasta ravinnosta kilpailevia kaloja lampareista.
Tikat	Lahopuuta sisältävien metsien kaatuminen myrskyissä. Lintukuvaajien ja muiden ulkoilijoiden aiheuttama häiriö. Polkuverkoston rakentaminen.	Säästetään lahopuuta rantametsissä. Ohjataan kulkua poluille häiriön välttämiseksi. Tehostetaan valvontaa.
Ruovikon varpuslinnut	Ruovikon kuivuminen, pensaikon leviäminen ruovikkoon.	Estetään aktiivisesti pensaikon leviäminen ja lisätään syviä vesialueita kaivamalla.
Rantaniityn varpuslinnut	Laidunnuksen loppuminen, niittyjen umpeenkasvu.	Raivataan ja niitetään rantaniityt säännöllisesti auki. Lisätään laidunnusta ja pidetään yllä riittävä laidunnuspaine niittyjen auki pysymiseksi.
Rantametsien varpuslinnut	Virkistyskäytön aiheuttama häiriö, polkuverkoston rakentaminen.	Ohjataan kulkua poluille häiriön välttämiseksi. Valvotaan koirakuria.

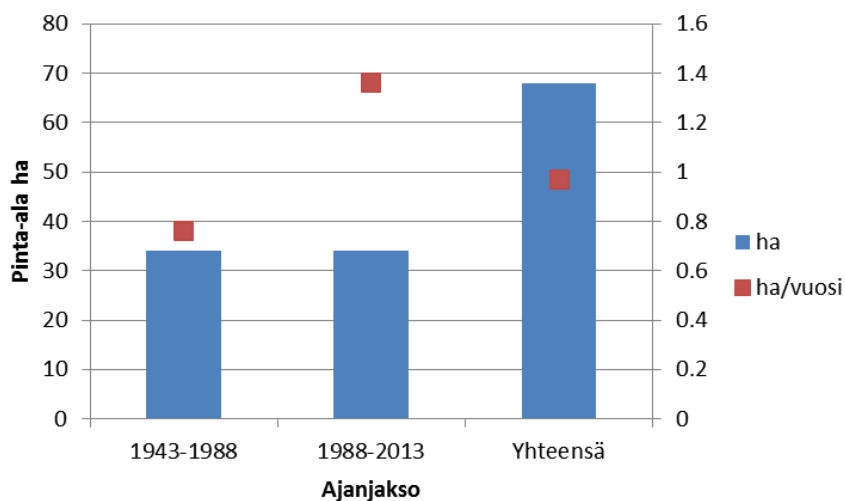
5.1.1 UMPEENKASVU

Vanhankaupunginlahden umpeenkasvu on osin luontaista, osin ihmistoiminnan vauhdittamaa. Vantaanjoki tuo lahdelle jatkuvasti kiintoainesta valuma-alueelta ja osa kiintoaines laskeutuu Vanhankaupunginlahdelle. Viime vuosisadalla lahteen laskettiin jätevesiä sekä Kyläsaaren että Viikin puhdistamoista, ja jätevesien ravinteet rehevöittivät aluetta ja toisaalta aiheuttivat talvisin happikatoja. Ravinteista on hyötynyt eniten ehkä järviruoko (*Phragmites australis*), jonka kasvustot ovat laajentuneet voimakkaasti. Ravinnepitoisuudet vedessä ovat laskeneet viime vuosikymmeninä, mutta osa ravinteista on sitoutunut pohjaan ja ovat sieltä kasvien käytettävissä.

Järviruokokasvuston laajentuessa ja vanhentuessa sen pohjalle alkaa muodostua turvetta, ja kasvusto muuttuu vähitellen suoksi, ruokoluhdaksi. Ruokoluhdan pinta nousee turpeen paksuuntuessa ja tämä nopeuttaa vesialueiden katoamista. Ruovikko myös laajenee nopeasti vesialueelle päin, sillä uutta kasvustoa syntyy juuri-versojen kautta.

Mittasimme ilmakuvista ruovikon reunan etenemistä vuodesta 1943 alkaen vertaamalla vuosien 1943, 1988 ja 2013 ilmakuvia. Tarkastelujaksoissa ruovikkoalueen pinta-ala on kummassakin kasvanut noin 34 hehtaaria, mutta jälkimmäisessä on kulunut puolet vähemmän aikaa eli laajeneminen on ollut selvästi nopeampaa. Koko jakson keskiarvo on noin yksi hehtaari lisää ruovikkoa vuodessa.

Ruovikon laajeneminen paikallisesti riippuu monista tekijöistä, mm. pohjanmuodosta, virtauksista ja jäiden vaikutuksista. Loivalla ranta-alueella ruovikon levittäytymisen nopeampaa kuin jyrkällä rannalla tai voimakkaassa virrassa. Jos rannan syvyys on riittävä (yli 1,5 metriä), ruovikko ei enää pysty levittäytymään ulommas, sillä uudet versot eivät saa valoa ja ruo'ot eivät myöskään pysy pystyssä. Vanhankaupunginlahden matalien lahtien keskisyvyys on kuitenkin vain noin metrin. Ruovikon leviämiseen vaikuttaa myös luontainen sukkessio, kun maanouseman seurauksena vesialue madaltuu entisestään.

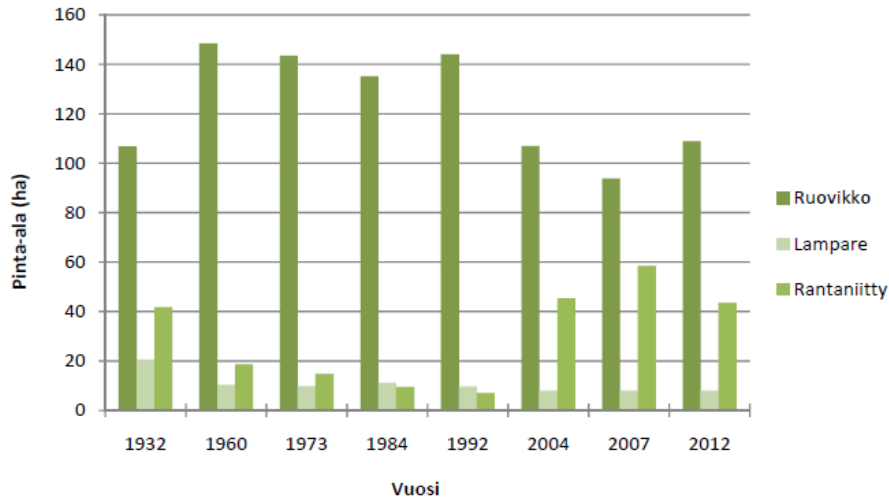
Kuva 5.2. Ruovikon pinta-alan lisääntyminen eri ajanjaksoissa.

Alla on mitattuina suurimmat muutokset ruovikon levittäytymisessä ulospäin eri ranta-alueilla välillä 1943–2013. Syntyneen ruovikon laajuus on mitattuna koh-tisuoraan rantaviivaan nähden, avoveteen päin:

- Hakalan ja Klobbenin väli 175m (kannaksen leveys) -400 m (kannaksen pituus)
- Saunalahti 275-300m
- Möylä 200-250m
- Kivinokka 150-200m

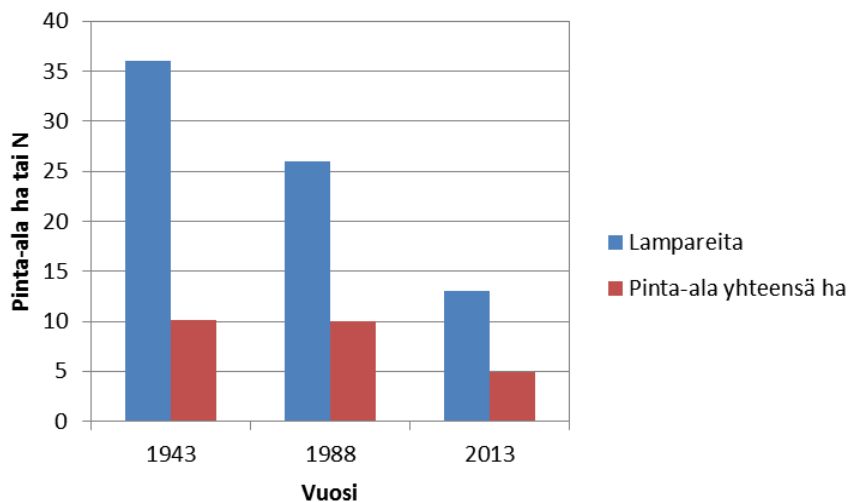
Kuva 5.3. Punaisella rajattu alue on ruovikkoalueen muutos vuodesta 1943 vuoteen 2013.

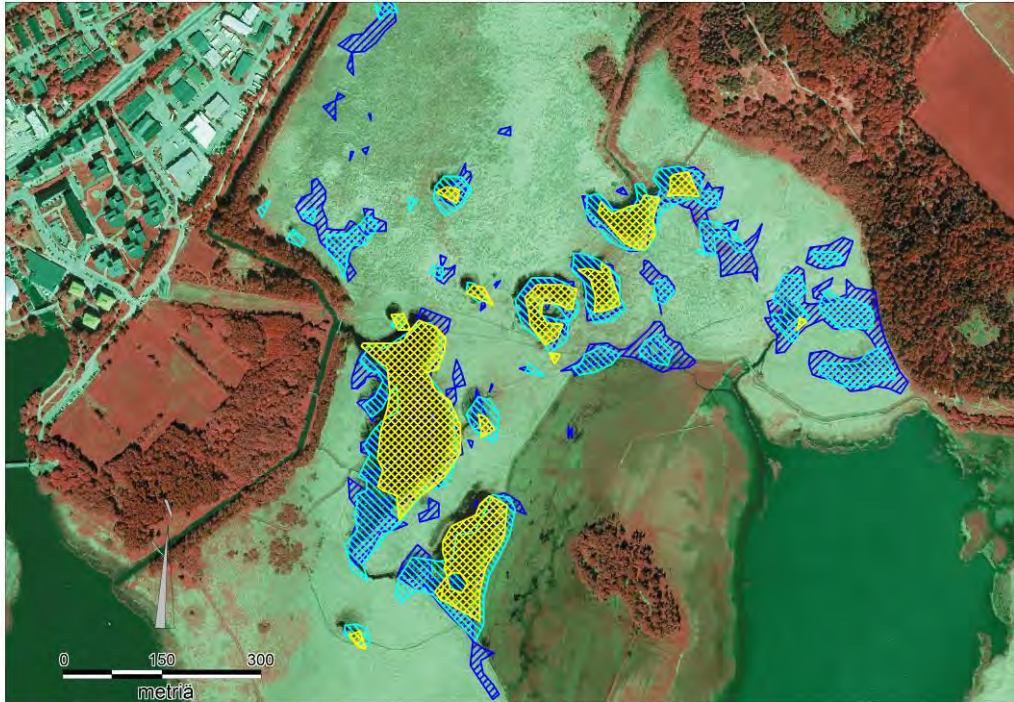
Kuva 5.4. Ruovikoiden, rantaniittyjen ja lampareiden kokonaispinta-alat Vanhankaupunginlahdella 1932–2012 (Mikkola-Roos ym. 2013). Rantaniittyjen raivaaminen laittumiksi näky ruovikon kokonaismäärän laskuna.

Säynäslahden lampareiden tila ja sille alueelle asetettavat tavoitteet ovat keskeisiä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa. Ruovikkoalue on kasvanut umpeen ja avoimia lampareita on vähän aiempiin vuosikymmeniin verrattuna.

Vuodesta 1943 vuoteen 1988 lampareiden lukumäärä väheni kolmanneksen, mutta avoin pinta-ala vain vähän. Vuodesta 1988 vuoteen 2013 sekä avointen lampareiden lukumäärä että pinta-ala ovat puolittuneet.

Kuva 5.5. Lampareiden lukumäärän ja pinta-alan muutokset Säynäslahdella.

Kuva 5.6. Kuvassa on Sänäslahden avoimet lampareet vuosina 1943 (tummansininen), 1988 (vaaleansininen) ja 2013 (keltainen). Avovesialueissa on tapahtunut muutoksia, ja umpeenkasvu on selvästi ollut voimakkaampaa välillä 1988–2013 kuin sitä ennen.

Lampareiden umpeenkasvu vähentää entisestään melko monotonisen ruovikkoalueen monimuotoisuutta. Lampareet ovat tärkeä elinympäristö monille eliölajeille, kuten sukeltajasorsille, vesikasveille, sudenkorennoille ja viitasammakoille. Olemassa olevia lampareita voi yrittää pitää avoimina niittämällä ruokokasvustoa vedenpinnan alapuolelta. Pitkäaikaisempia tuloksia tuottava ja uusien lampareiden syntyminen mahdollistava hoitotoimi on ruoppaus.

Umpeenkasvu Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella uhkaa vesiluonnonlisäksi myös muun muassa Natura 2000 -luontotyyppiä korkeakasvuiset merenrantaniityt. Kapeiksi käyneet niittykuviot ruovikoituvat sekä pensoittuvat ilman hoitotoimenpiteitä. Korkeakasvuisten mesiangervoaltaisten merenrantaniittyjen kasvillisuuden palauttamisesta ei ole juurikaan kokemuksia. Eri tavoin toteutetuilla niitoilla kasvillisuutta voidaan yrittää palauttaa.

Laidunnuksen ja niittojen jatkuminen Ruohokarin hoitoniityllä sekä Purolahden perukan laidunniityllä on ehtona matalakasvuisten merenrantaniittyjen säilymiselle alueella. Laidunalueiden laajennuksella saavutetaan lisää kasvutilaa merenrantaniittyjen monipuoliselle kasvilajistolle ja vaikutetaan positiivisesti avoimia alueita suosivan linnuston esiintymiseen ja pesintään alueella. Laidunnuspaineen riittävyteen ja tasaaisuuteen on kiinnitettävä huomiota, jotta laidunnuksesta saadaan paras mahdollinen hyöty.

Puuston levittäytyminen Ruohokarin hoitoniityllä uhkaa avointa laidunaluetta. Lemmenlehdon puusto on tihentynyt vuosien varrella ja tervaleppä vesoo jo voimakkaasti Lemmenlehdon läheisyydessä. Niityllä laiduntava nautakarja ei juuri hillitse puuston levittäytymistä, joten vesakkoa on raivattava. Lisäksi tiheäksi metsiköksi kehittynyt Lemmenlehdon puusto vaikuttaa avoimuutta suosivien lintulajien pesintään alueella.

5.1.2 PIENPEDOT

Vanhankaupunginlahden linnuston menestymiseen vaikuttaa monia tekijöitä. Ympäristön laatu ja ympäristön muutokset luovat reunaehdot ylipäättään lintulajin pesimiselle alueella. Pesinnän tulokseen vaikuttavat lisäksi monet tekijät, kuten ihmisten aiheuttama häiriö, sää tai kilpailevat lajit.

Vanhankaupunginalueella lintujen heikon pesimämenestyksen taustalla on arveltu olevan pienpetojen vaikutus. Alueella esiintyy säännöllisesti ainakin supikoiria, kettuja, mäyriä, näätiä, kärppiä ja lumikoita. Myös minkki ja saukko vierailevat lahdella. Kaikki nämä voivat saalistaa lintuja tai ryöstää niiden pesiä. Lisäksi varislinnut syövät toisten lintulajien munia ja poikasia.

Mikkola-Roos ym. (2013) totesivat, että vesilintujen poikastuotto lahdella oli parempi niinä vuosina, jolloin pienpetoja poistettiin intensiivisemmin kuin aiemmin. Pienpetokantojen koolla voi siis olla vaikutusta pesintämenestykseen.

Pienten nisäkäspetojen lisäksi vaikutusta on varmasti myös alueella liikkuvilla varislinnuilla. Vuonna 2014 lahden alueella on ollut yhtä aikaa kymmenistä jopa muutamaan sataan varista, jotka lepäilevät alueella ja käyvät ruokailemassa mm. Viikin vanhan puhdistamon alueella. Todennäköisesti ne myös syövät suojelualueen puolella löytämiänsä lintujen munia yms.

Keväällä 2014 laitettiin Ruohokarin laitumelle kokeeksi neljä pesää, joihin laitettiin kuhunkin neljä ruskeaa kananmunaa. Pesän viereen laitettiin riistakamerat. Vaikka avoimesti ja ilman puolustavaa emoa olleet pesät eivät täysin vastaakaan tilannetta luonnossa, koe osoitti kuitenkin mitä laidunniityllä tapahtuu.

Ensimmäiset munat pesistä oli syöty puolen tunnin kuluttua niiden asettamisesta, ja kaikki munat syöty tai rikottu jo alle kahdessa päivässä. Ensimmäisenä pesiä tyhjensivät varikset, mutta muutamana yönä kettukin oli käynyt nuuhkimassa variksilta jääneitä tähteitä.

Kuva 5.7. Varisparvi lähtee lentoon ihmisen lähestyessä Lemmenlehdon metsikköä.

Alueella tehtyä pienpetopyyntiä tulee jatkaa ja pienpetojen liikkumista tärkeimmillä pesimäpaikoilla voidaan hankaloittaa tiheämmillä aidoilla tai kaivamalla vesikanavia alueiden ympärille. Varisten määrään tulee puuttua ruokailumahdollisuuksia vähentämällä sekä myös levähdyspaikkoja vähentämällä tai kokonaan poistamalla. Tämä tarkoittaa esimerkiksi Ruohokarin Lemmenlehdon puiden vähentämistä tai kokonaan poistamista.

Kuva 5.8. Varikset ovat joukolla syömässä keinopesissä olleita kananmunia.

Kuva 5.9. Kettu käy yöllä tarkistamassa mitä variksilta on jäänyt jäljelle.

5.1.3 VIERASLAJIT

Vieraslajit ovat luontaiselta levinneisyysalueeltaan ihmisen mukana uusille alueille levinneitä lajeja. Lajien levittäminen on voinut olla joko tahallista tai tahatonta. Kasvilajit kulkeutuvat uusille alueille usein liikennevälineiden, raaka-aineiden ja materiaalien sekä välineistön mukana. Samoin on monien eläinlajien laita. Tahallinen tuonti on usein hyötytarkoituksiin liittyvää. Kasveja tuodaan hyötykasveiksi tai koristekasveiksi ja joskus ne pääsevät levittäytymään luontoon. Eläimiä tuodaan metsästys tarkoituksessa, turkistuotantoon ja lemmikeiksi. Yleensä vieraslajit sopeutuvat huonosti uuteen elinympäristöönsä ja tuhoutuvat luontaisesti. Joskus ne kuitenkin menestyvät ja pystyvät lisääntymään ja vakiintumaan osaksi uutta elinympäristöään. Osa lajeista aiheuttaa ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista haittaa. Tällaisia lajeja kutsutaan haitallisiksi vieraslajeiksi.

Haitalliset vieraslajit jaetaan seuraaviin kolmeen ryhmään:

Erityisen haitalliset vieraslajit. Sellainen laji joka jo Suomessa esiintyessään vaatii erityisen tehokkaita toimenpiteitä nopealla aikataululla. Toimenpiteiden tarkoituksena on lajin leviämisen estäminen ja haittojen torjuminen. Erityisen haitalliseksi luokiteltu laji voi olla myös tarkkailtava potentiaalinen vieraslaji jonka ilmestyessä sen torjumiseksi on suoritettava välittömästi jo tiedossa olevia lainsäädännössä määrättyjä torjuntatoimia.

Haitalliset vieraslajit. Laji joka aiheuttaa selkeitä ekologisia, taloudellisia, terveydellisiä ja/tai sosiaalisia haittoja. Niitä ei kuitenkaan ole Suomen kansallisessa vieraslajistrategiassa määritely erityisen haitallisiksi.

Tarkkailtava tai paikallisesti haitallinen vieraslaji. Laji joka on joko Suomen rajojen ulkopuolella haitalliseksi todettu ja jonka todennäköisyys saapua Suomeen on suuri, tai Suomessa jo esiintyvä vieraslaji, joka voi muuttua haitalliseksi.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella esiintyy haitallisia vieraslajeja ainakin kasveissa, nisäkkäissä ja kaloissa. Alueella havaittu minkki kuuluu erityisen haitallisiin vieraslajeihin. Haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltu supikoira aiheuttaa kuitenkin tällä alueella enemmän tuhoja. Hopearuutana on valloittanut alueen lampareet ja matalat ranta-alueet, ja se arvioidaan haitalliseksi vieraslajiksi.

Vanhakaupunginlahdella kasvilajeista laajimmalle levinnyt haitallinen vieraslaji on jättipalsami. Fastholman lumenvastaanottoaika on aluetta, josta monet viljelykarkulaiset voivat helposti levitä alueelle. Torjuntatoimista huolimatta leviämistä todennäköisesti tapahtuu niin kauan kun lumenvastaanottoaika jatkaa toimintaansa. Lisäksi palstaviljelmiltä, siirtolapuutarha-alueelta ja Hakalanniemessä sijaitsevasta Viikin arboretumista voi levitä suojelualueelle vieraslajeja. Alueelle laskevat ojat ja Vantaan joki kuljettavat mukanaan myös vieraslajien siemeniä.

Selvitysalueelta havaittiin erityisen haitallista vieraskasvilajeista ainoastaan yksi jättiputki (*Heracleum persicum coll.*) yksilö, jonka verso katkaistiin havainto hetkellä. Jättiputki havaittiin Bäcksin torpan rinneriityn kaakkoiskulmalla. Haitallisiksi luokiteltuja selvitysalueella tai sen läheisyydessä havaittuja vieraslajeja ovat karhunköynnös (*Calystegia sepium*), jättipalsami, kanadanvesirutto, pajuasteri (*Aster x salignus*), rikkapalsami (*Impatiens parviflora*) ja tertuselja (*Sambucus racemosa*). Tarkkailtavia tai paikallisesti haitallisia lajeja ovat alueella havaitut hampuvillakko (*Senecio cannabifolius*) ja rehuvuohenherne (*Galega orientalis*).

Seuraavassa on kuvaukset kustakin hoitotoimenpiteitä vaativasta vieraslajista, niiden haitoista ja esiintymisestä vanhankaupunginlahdella. Lähteenä on käytetty Vieraslajiportaalia (2014). Suositeltavat torjuntatoimet lajeille esitellään kappalessa 6.

Supikoira

Kettua hieman pienempi supikoira on levinnyt Suomeen idästä sille suunnalle 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla istutetun lajin levittäytyessä. Suomeen levittäytyminen alkoi vaeltelevista yksilöistä 1930- ja 1940-luvuilla. Kanta on kasvanut vuosien varrella niin, että pohjoisinta lappia lukuun ottamatta supikoira on yleisin keskikokoinen nisäkäspetolaji. Kaikkiruokaisena lajina supikoira pystyy hyödyntämään monenlaisia ravintolähteitä ja näin elämään voimakkaankin ihmisvaikutuksen läheisyydessä.

Supikoiran aiheuttamat haitat eivät koko maan mittakaavassa ole niin suuria kuin usein kuvitellaan. Paikallisella tasolla supikoirapopulaation voivat kuitenkin verottaa mm. vesilintu ja sammakkoeläimiä niin, että laajamittaisetkin torjuntatoimet voivat olla tarpeen. Laajamittaisemmat haitat liittyvät sairauksien ja loisien leviämiseen supikoirien lisäksi muihin eläimiin kuten kettuihin ja ilveksiin.

Vanhankaupunginlahden selvitysalueella supikoiria tavataan säännöllisesti ja torjuntatoimena on tehty pienpetopyyntiä.

Minkki

Tarhakarkulaisista alkunsa saanut minkkikanta on levinnyt koko Suomeen ja menestyy hyvin. Se on täyttänyt vesikon jättämän ekologisen lokeron lintuja saalistavana pienpetona.

Minkki aiheuttaa paikallisesti ja laajemminkin vakavia haittoja linnustolle. Vesikosta poiketen se viihtyy myös ulkosaaristossa ja onkin vakava uhka merilinnuille kuten riskilälle.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueelta on havaintoja minkeistä. Pienpetopyynnin yhteydessä pyydetään myös minkkiä.

Kani

Helsingin kanipopulaation kasvu alkoi Kyläsaaresta 1980-luvun lopulla. Joutomaan ja talvellakin lämpimien jätekasojen avulla kanit sinnittelivät talvien yli ja vähitellen kanta lähti kasvamaan ilmeisesti talvien leudontumisen takia. Sitten kannan kasvu on pysähtynyt.

Vanhankaupunginlahden alueella kaneista on eniten havaintoja Kyläsaaren ja Arabianrannan alueelta, mutta laji on havaittu myös mm. Viikissä, Kivinokassa ja Herttoniemessä (Leikas & Rautiainen 2010).

Kaneista ei ole suoranaista uhkaa alueen Natura-arvoille.

Hopearuutana

Hopearuutanan on sopivissa oloissa hyvin tehokas lisääntyjä, joka pystyy jopa suvuttomaan lisääntymiseen eli naaras voi tuottaa jälkeläisiä ilman koiraan hedelmöitystä. Hopearuutanan voi sekoittaa Suomessa luonnonvaraisena esiintyvään ruutanaan joka esiintyykin usein samoissa vesistöissä. Ruutanan tavoin

hopearuutana kestää ylireheviä ympäristöjä ja selviää talvesta hapettomissakin oloissa.

Kaikkiruokaisena ja voimakkaasti lisääntyvänä lajina hopearuutana voi haitata luontaisia kalalajeja kilpailulla. Lampareissa ja lammissa se vaikuttaa vesikasvillisuuteen ja vedenlaatuun sekä tätä kautta myös pieneliöstöön ja linnustoon.

Vanhankaupunginlahdella syksyllä 2014 suoritetuissa koekalastuksissa havaittiin hopearuutanaa Pornaistenniemen lampareessa (Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014).

Jättipalsami

Jättipalsami on yksivuotinen, korkeakasvuinen ruoho. Parhaiten se menestyy rehevillä ja kosteilla kasvupaikoilla, joilla se on erittäin kilpailukykyinen. Jättipalsami ei siedä kuivuutta, joten se kasvaa huonosti karuilla kasvupaikoilla. Laji uudistuu tehokkaasti siementen avulla. Yksi yksilö voi muodostaa tuhansia siemeniä kasvukaudessa. Siemenet leviävät sinkoutumalla ympäristöön.

Jättipalsami voi tehokkaalla levittäytymisellään syrjäyttää alueen alkuperäistä lajistoa. Sen isot kukat houkuttelevat tehokkaasti hyönteisiä, joten se kilpailee alkuperäisen lajiston kanssa pölyttäjästä. Levitessään jokirannoille, ja syrjäyttäessään muun kasvilajiston, jättipalsami altistaa jokitöyräät eroosiolle. Yksivuotisena kasvina sen juuristo on monivuotisten kasvien juuristoa hennompi, eikä se pysty sitomaan maata yhtä hyvin.

Vanhankaupunginlahdella jättipalsamia esiintyy useassa paikassa. Osa kasvustoista on vielä pieniä ja harvoja, mutta jotkut kasvustot ovat levinneet jo laajemmalle ja saaneet vankan jalansijan alueella. Alueen ympäristössä on jo tehty jättipalsamin torjuntatoimia kitkemällä ja niittämällä kasvustoja. Tätä työtä on jatkettava.

Kuva 5.10. Jättipalsami levittäytyy sara- ja ruoholuhdalla Puronlahden perukassa.

Karhunköynnös

Karhunköynnös on monivuotinen köynnöskasvi, joka voi kasvaa useiden metrien pituiseksi. Se kukkii suurin valkoisin tai vaaleanpunaisin kukin näyttävästi.

Pensaisiin ja muihin korkeakasvuisiin kasveihin kietoutuessaan karhunköynnös muodostaa läpipääsemättömiä tiheiköitä. Köynnökset peittävät alleen luontaista lajistoa ja voivat tukahduttaa ne.

Vanhankaupunginlahdella karhunköynnöstä kasvaa laajana kasvustona ruovikon seassa, Ruohokarin laidunalueelle johtavan karjan kulkuväylän aita vasten. Laji esiintyy myös muualla suunnittelualueella erikokoisina kasvustoina, esimerkiksi Purolahden perukan ojakurjenpolvea kasvavalla luhtakuviolla havaittiin muutama yksilö.

Pajuasteri

Pajuasteri on korkeakasvuinen monivuotinen ruoho. Muiden asterien tapaan sen kukinto on tiivis kukkamainen mykerö joka on väriltään vaaleansinipunainen tai valkoinen. Suomen oloissa pääosa pajuasterin siemenistä on todennäköisesti itämiskelvottomia, joten se leviää kasvullisesti. Kasvullinen leviäminen tapahtuu pienistäkin juurakonpalasista.

Kasvullisesti leviävänä monivuotisena kasvina pajuasteri on voimakas kilpailija alueen luontaiselle lajistolle Rehevöityneillä kasvupaikoilla se voi muodostaa laajoja ja tiheitä kasvustoja.

Vanhankaupunginlahdella pajuasteria tavattiin usean neliömetrin kasvusto Pornaisten niemen edustalla piilokojulle lähtevien pitkospuiden läheisyydestä. Laji levittäytyy korkeakasvuiselle rantaniitylle syrjäyttäen muuta lajistoa. Pajuasterista on havaintoja myös muualta suunnittelualueelta ja sen läheisyydestä.

Hamppuvillakko

Hamppuvillakko on monivuotinen kookas ruoho, joka leviää sekä kasvullisesti että tuulen mukana kulkeutuvien siementensä avulla. Se kukkii loppukesällä keuhkaisin kukin. Lehdiltään laji muistuttaa hamppua.

Lajin haitoista Suomen olosuhteissa ei vielä tiedetä, mutta se vaikuttaa olevan voimakas kilpailija ja tehokas levittäytymään. Esiintymät tulisi hävittää heti, jotta laji ei saa jalansijaa Suomessa.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen läheisyydessä hamppuvillakkoa havaittiin muutama yksilö Hakalanniemessä, Viikin arboretumin alueella. Arboretumin alueella on useampiakin hamppuvillakko esiintymiä.

Rehuvuohenherne

Rehuvuohenherne on monivuotinen, korkea ja näyttävin kukin kukkiva hernekasvi. Kasvin vahva juuristo ulottuu syvälle, jopa metrin syvyyteen. Siemenet säilyvät itämiskykyisinä pitkään.

Näyttävyytensä takia kasvia saatetaan tahallisesti levittää. Se on lupiinin kaltainen typensitoja, joka on voimakas kilpailija ja rehevöittää maaperää.

Rehuvuohenherettä kasvaa Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen läheisyydessä muutamien paikoin melko pieninä kasvustoina. Yksi laajempi esiintymä on Viikin mäellä, Säynäslahdentien itäpuolella tien ja kevyen liikenteen väylän välissä.

Kuva 5.11. Rehuvuohenherne on kukkiessaan näyttävä kasvi.

5.1.4 IHMISTOIMINNAN VAIKUTUS

Ihmistoiminnalla on luonnonsuojelualueille sekä suotuisia että haitallisia vaikutuksia. Hyvällä hoidolla alueiden elinympäristöt saadaan säilymään ja suojeltavan lajiston elinolosuhteita voidaan jopa parantaa. Ihmisten määrän kasvu lähialueilla tuo kuitenkin väistämättä uusia haasteita alueiden hoidolle ja luontoarvojen suojelulle. Rakentamisen välillisiä vaikutuksia ovat mm. melu, lisääntynyt liikenne alueella sekä lisääntynyt ihmisten ja kotieläinten liikkuminen alueella. Ne kaikki voivat lisätä kasvillisuuden kulumista tai eläinten pesien ja poikasten tuhoutumisriskiä.

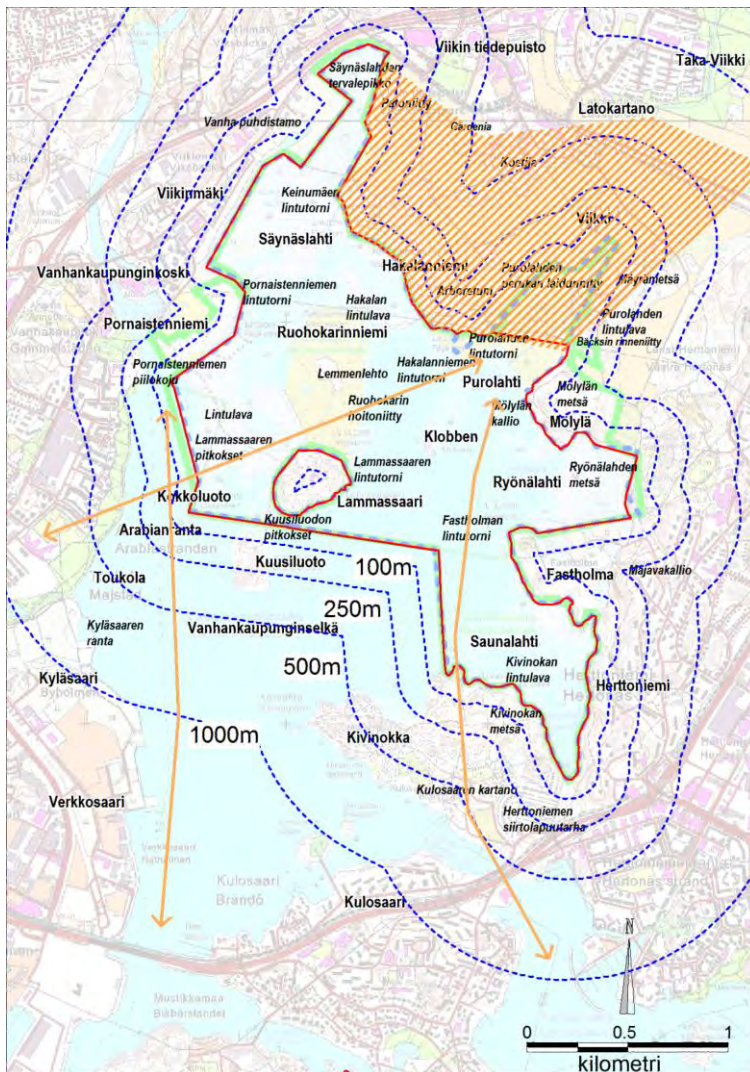
Välilliset vaikutukset ovat vaikeammin arvioitavissa ja niiden vaikutus on erilainen eri vuodenaikoina. Vakavin vaikutus esimerkiksi lintukantoihin on pesimäaikaisella häiriöllä. Monet linnut tottuvat meluun ja ihmisiin, mutta jo hetkellinenkin häiriö saattaa vaikuttaa poikastuoton onnistumiseen, jos pienpedot ehtivät paikalle. Tutkimusten perusteella melu, ihmisten liikkuminen ja muunlainen häirintä vaikuttavat linnustoon jopa yli 2,5 kilometrin päähän (Watts & Bradshaw 1994, Rodgers & Smith 1997).

Vaikutus riippuu ympäristöstä ja toisaalta alueen lajistosta. Erityisesti suurikokoiset lajit ovat usein arempia. Rakennusten käyttökin vaikuttaa häiriön todennäköisyyteen, toimistotalosta ihmiset poistuva illalla koteihinsa, mutta asuintalon ympäristössä ihmiset viettävät enemmän aikaa ja liikkuvat myös enemmän ympäristössä.

Arabianrannan rakentamisen yhteydessä on tutkittu koepaaluksien avulla melun vaikutusta lintuihin ja kaloihin (Kala- ja vesitutkimus Oy ym. 1996). Tutkimuksessa havaittiin, että vesi- ja lokkilintujen määrät eivät vähentyneet paalutuksen takia, mutta paalutus pelästytti linnut lentoon enimmillään vielä kilometrinkin päässä, alle 250 metrin etäisyydellä paalutuspaikasta vesilinnut häiriintyivät pahoin.

Vanhankaupunginlahden linnuista monet lajit ruokailevat Viikin peltoalueilla, ja osa linnuista lentää säännöllisesti lahdelta pois. Lahti ja sitä ympäröivät alueet muodostavat ekologisen kokonaisuuden, ja suojelualueen ulkopuolellakin tapahtuvalla ihmistoiminnalla voi olla vaikutusta alueen sisälle.

Kuvaa 5.12 tarkasteltaessa huomataan, että erityisesti lahden länsireunalla on alueen rajalta alle 100 metriä matkaa lähimmälle kadulle ja rakennuksille. Useamman sadan metrin puskurivyöhyke löytyy lahden pohjoisreunalta sekä Mölylän, Fastholman ja Kivinokan alueilta.

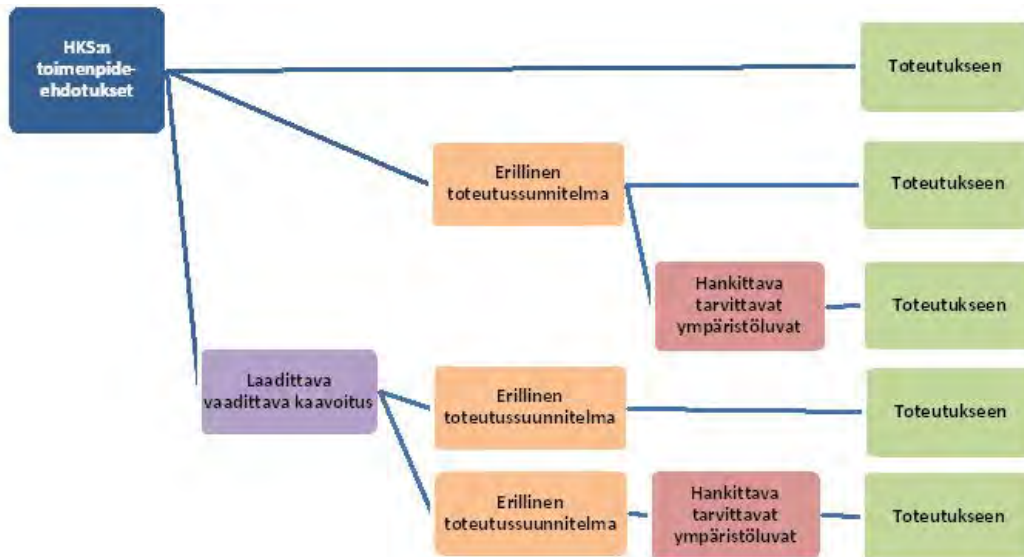

Kuva 5.12. Vanhankaupunginlahden Natura 2000 –alueen ympärille mitatut etäisyysvyöhykkeet. Kartassa on myös viivoituksella alueeseen ekologisesti liittyvä Viikin peltoalue, sekä oletettuja vesi- ja rantalintujen lentosuuntia lahdelta meri-alueelle tai Helsingin länsipuolelle Laajalahdelle.

6 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET JA NIIDEN TOTEUTUS

Alueelle ehdotettavat toimenpiteet poikkeavat monessakin suhteessa toisistaan. Osa on pieniä ja yksinkertaisia toimia, osa taas suurempia ja ne voivat vaatia erilaisia lupia tai jopa kaavoituksen muuttamista. Vaativampia töitä, kuten ruoppauksia tai rakentamista, ei voida tehdä pelkästään tämän suunnitelman perusteella vaan niistä on tehtävä erillinen toteutussuunnitelma, jossa lasketaan tarkasti esimerkiksi ruoppattavien massojen määrä, patojen pituus tai vaikkapa piilokojuun tarvittava puutavaran määrä. Toteutussuunnitelman avulla voidaan vasta pyytää tarjouksia urakoitsijoilta ja arvioida tarkemmin lopullisia kustannuksia.

Osa ehdotetuista toimista on sellaisia, että niihin tarvitaan ympäristölupa tai ainakin ympäristöviranomaisen lausunto luvan tarpeesta. Tällaisia ovat esimerkiksi ruoppaukset ja kaivamiset vesialueella tai sen tuntumassa. Lupatarve arvioidaan toteutussuunnitelmassa ja luvat on haettava ennen toteutusta.

Kuva 6.1 Toimenpide-ehdotuksista toteutukseen.

Kun toimenpide-ehdotuksia eri alueille suunniteltiin, alue jaettiin pienempiin osa-alueisiin tarkastelua varten. Kultakin osa-alueelta arvioitiin, tarvitaanko kunnostustoimia Natura-arvojen parantamiseksi ja jos tarvitaan, millaisia. Lisäksi arvioitiin palvelurakenteiden ja reittien tarve ihmisten ohjaamiseksi.

6.1 NIITOT, LAIDUNNUS JA RUOPPAUKSET

Lintukosteikon perushoitoa ovat rantaniittyalueiden niitto, jatkuva laidunnus sekä pensaikoiden ja puiden sekä juurakoiden poistot. Kun rantaniityt on saatu avoimeksi, jatkuva laidunnus ylläpitää niiden suotuisaa tasoa ja järeämpiä toimia tarvitaan harvemmin.

Edellisen hoito- ja käyttösuunnitelman kaudella rantaniittyjen raivaus ja laidunnus nostivat lintujen pari- ja lajimääriä niillä alueilla. Saavutettu parannus niityllynuston tilassa oli kuitenkin vain väliaikainen, sillä ilmeisesti liian pieni laidunnuspaine, varikset ja pienpedot yhdessä vaikuttivat parimäärän laskuun viime vuosina.

Vanhankaupunginlahden alueella olisi siis tällä hetkellä tarvetta myös järeämmille toimille ja laidunalueen laajentamiselle. Työläimmät ja voimakkaimmin aluetta muuttavat hoitotoimenpiteet liittyvät nimenomaan ruovikon aiheuttaman umpeenkasvun torjumiseen. Vanhankaupunginlahdella pääasiallinen poistettava tai torjuttava laji on järviruoko, jota ei voida torjua pelkästään lehmien avulla, vaan ruokoa on ensin poistettava mekaanisesti ja vasta sen jälkeen laidunnuksella ja tukiniitoilla ruovikon kasvu saadaan talttumaan.

Niitot

Vedessä kasvavaa järviruokoa niitetään veden pinnan alapuolelta kesken kasvukautta. Näin toteutettuna niitto parhaiten hillitsee ruovikon kasvua, ja voi pitemmällä aikavälillä jopa vähentää ruovikkoa huomattavasti. Järviruokoa niitetään Ruohokarin hoitoniityn edustalta sekä Purolahden edustalta. Tarvittaessa niittoja ulotetaan keskivesirajan yläpuolelle (kuvat 6.3-6.5).

Ruopattavien lampareiden avoinna pysymistä tuetaan niitoin. Niitto tapahtuu tässäkin tapauksessa vesirajan alapuolelta. Kaikkia lampareiden reunoja ei niitetä saman vuoden aikana, vaan koskemattonta reuna-aluetta tulee säästää mm. sudenkorentojen elinympäristöinä. Niitot tulee suunnitella tarkemmin yhdessä ruoppaussuunnitelman kanssa.

Korkeakasvuisten mesiangervoa kasvavien merenrantaniittyjen elvyttämiseksi tehtävät niitot tulee suunnitella tarkemmin tutkimus ja seuranta suunnitelmassa. Tästä on tarkemmin kappaleessa 6.10.

Käytettyjä termejä:

Vesikasvien niitto

Kasvien varret katkotaan koneellisesti tai käsin, juurakko jää koskemattomana jäljelle. Pohjasedimenttiä ei nosteta.

Ruoppaus

Joko kauhalla, haralla tai imuruoppaajalla poistetaan sekä pohjan kasvillisuutta että pohjasedimenttiä. Jos tavoitteena on vain poistaa kasvillisuutta, sedimentistä poistetaan vähemmän kuin jos tarkoituksena on myös veden syvyyden kasvattaminen.

Taulukko 6.1. Ilmaversoisille vesikasveille soveltuvat poistomenetelmät. Lähde: Suomen ympäristökeskus.

Laji tai lajiryhmä	Menetelmät	Ajankohta	Toistotarve
Ilmaversoiset kasvit -järviruoko -järvikaisla -järvikorte -osmankäämi	Niitto viikatteella tai niittokoneella	Keskikesä tai koko kesän ajan. Kesäkuun niitto vähentää ruovikoita tehokkaimmin	Kasvaa kuormituksen myötä
	Jos ranta voimakkaasti mataloitunut, juurakot on poistettava ruoppaamalla	Syksy, edullisinta talvella	Pieni
	Edellisen vuoden kasvuston poistaminen jään päältä helpottaa seuraavan kesän niittoa	Talvi	Pelkkä talviniitto ei vähennä ruovikoita

Laidunnus ja laidunnusta tukevat toimenpiteet

Laidunten lisäämistä ja ruovikon niittoa on toivottu yleisön vastauksissa ja asiantuntijoiden kommentteissa, laidunniityt on koettu hyväksi linnuston kannalta. Ongelmina on ollut mm. liian pieni laidunnuspaine. Laidunnuspaineen suositukset vaihtelevat, mutta esimerkiksi kosteilla rantaniityillä 0,5-1 emolehmää + vasikka hehtaaria kohden pitäisi olla riittävä.

Laidunnusta jatketaan ja laidunalueita laajennetaan (kuvat 6.3-6.5). Purolahden laidunnusalueita laajennetaan vähintään nykyisen laitumen ja ojan väliseen ruovikkoon. Ruohokarin laidunalueita voidaan laajentaa länteen päin sekä Hakalanien ja Lammassaaren metsäalueille. Näin turvattaisiin karjalle suojaisia alueita laitumelle vaikka laidunalue lohkotaan useampaan osaan. Puustoiset laidunalueet lisäävät myös kasvilajiston monimuotoisuutta luomalla hakamaabiotooppeja.

Tavoitteena on yhdistää Purolahden perukan ja Ruohokarin laidunalueet yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa on 4-6 lohkoa. Osa lohkoista on mahdollista yhdistää pitämällä lohkojen väliset portit auki. Koko laidunalueen pinta-alaksi saadaan näin noin 60 hehtaaria. Tämä vaatii noin 50-60 emolehmää vasikkoineen jotta laidunpaine on riittävä.

Laidunten lohkominen suoritetaan laidunpaineen tasaamiseksi. Näin voidaan siirtää karja sinne, missä laidunnusta milloinkin tarvitaan. Laidunpaineen tasauksella estetään ylilaidunnus karjan eniten suosimilla alueilla. Laidunten lohkomisen mahdollistaa sen, että osa alueesta voidaan pitää koko ajan erillään ja näin voidaan käyttää eri tahoilta saatavaa karjaa. Laidunlohkot tulee suunnitella niin, että jokaisella loholla on karjalle suojaa, joko puustosta tai rakennettuna. Mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa voidaan Ruohokarinlaidunalueita laajentaa Lammassaaren länsipuolelle. Tämä vaatii kuitenkin lisää laiduntavaa karjaa.

Luonnonniittyjen laidunnuksessa tärkeitä reunaehtoja on laidunpaineen oikea mitoitus ja laidunnuksen rehevöittävän vaikutuksen minimoiminen. Rehevöittävä vaikutuksen minimoimiseksi karjaa ei saa siirtää luonnonlaitumen ja lannoitetun peltolaitumen välillä kasvukauden aikana. Myöskään lisärehua ei saa tuoda luonnonlaitumille. Purolahden perukan laidunalueella, joka rajoittuu laidunnettaviin tai viljeltäviin peltoihin ehdotetaan mahdollisuuksien mukaan tehtäväksi suojavyöhyke laidunniityn ja peltojen väliin. 1-1,5 m levyinen vyöhyke vähentäisi mahdollisesti viereisiltä pelloilta tulevaa ravintolisää, hillitsisi viljelykasvien leviämistä niitylle ja tarjoaisi kulkuväylän niityn vieritse.

Ruohokarin hoitoniityn kuivimmille alueille olisi syytä tehdä laikuittain vesiallikoita, joka lisää laidunniityn monimuotoisuutta. Allikot toteutetaan talviaikaan kaivinkoneella laikuttamalla. Massoja ei ole tarpeen siirtää pois, vaan ne jätetään kumpareeksi laikun läheisyyteen.

Laidunnusta on tuettu koneellisilla niitoilla ja talkoilla ja näin ehdotetaan tehtävän jatkossakin. Laidunalueilla sijaitsevat ruovikot tulisi niittää kesäkuussa tai heinäkuun alussa. Näin uusi pehmeä ruokokasvusto kelpaisi taas karjalle syötäväksi. Kasvukaudella toteutettu niitto hillitsee myös tehokkaimmin ruovikon kasvua. Laidunnusta tukevia niittoja suoritetaan Ruohokarin hoitoniityn länsiosissa sekä Purolahden hoitoniityn ruokoa kasvavilla osilla.

Kuva 6.2. Ruohokarin hoitoniityn kosteimmat painanteet lähiympäristöineen ovat kahlaajille sopivaa pesimäympäristöä.

Kuva 6.4. Tehtäviä toimenpiteitä Ruohokarin laidunalueella.

1	Uuden laitumen raivaus	19 ha
2	Laidunnus	40 ha
3	Laidunnusta tukeva niitto	12 ha
4	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	4 ha
5	Laidunten lohkominen	
6	Mesiangervoniittyjen hoito	2-5 ha
7	Puuston käsittely	1,2 ha
8	Laidunalueen laikutus	3 ha
9	Vesakon raivaus	1,5 ha

Kuva 6.5. Tehtäviä toimenpiteitä Purolahden laidunalueella.

1	Uuden laitumen raivaus	6 ha
2	Laidunnus	40 ha
3	Laidunnusta tukeva niitto	12 ha
4	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	4 ha
5	Laidunten lohkominen	

Ruoppaus ja padot

Aiemmin on tuotu esiin kunnostusehdotus (Uudenmaan ympäristökeskus, julkaisematon selvitys 1999), jossa suuri osa Säynäslahden kosteikkoaluetta padotettiin, ja sillä tavoin vedenpinta saataisiin korkeammalle. Ison lohkon patoaminen olisi aluetta hyvin voimakkaasti muuttava toimenpide. Luontainen vedenvaihtelu katoaisi, ja valtaosa alueella nyt esiintyvistä kosteikkobiotoopeista häviäisi. Tässä suunnitelmassa päädyttiin kuitenkin lievempiin, mutta kosteikkoalueen monimuotoisuutta selvästi lisääviin toimenpiteisiin. Keinoina käytetään lampareiden ja kanavien ruoppausta sekä pieniä patoja.

Ruoppaustoimenpiteitä ehdotetaan Säynäslahdelle, Purolahdelle, Saunalahdelle ja Pornaistenniemen edustalle. Lampareiden ja kanavien ruoppauksilla pyritään lisäämään ruovikkoalueen monimuotoisuutta ja mm. kelluslehtisille ja uposkasveille soveltuvia kasvupaikkoja. Lampareiden välille ehdotetaan ruopattavaksi kapeita kanavia, jotka johtavat vettä ja voivat mahdollisesti torjua pienpetojen pääsyä lintujen pesille. Kanavat suunnitellaan toteutettavaksi niin, että säädettävien pohjapatojen avulla lampareiden vedenpinta voitaisiin säätää useammalle tasolle.

Pohjapatojen avulla estetään lampareiden vedenpinnan lasku liian alas ja pidetään vettä Säynäslahden lampareissa. Jos lampareiden vedenpinta laskee liian alas, kasvillisuus pystyy kasvamaan koko lampareen alueella ja umpeenkasvu kiihtyy. Järviruoko syrjäyttäisi varsinaiset vesikasvit, jotka muodostavat tärkeän elinympäristön monille vesiselkärangattomille. Monet vesilinnut puolestaan käyttävät juuri niitä ravinnokseen.

Kuvissa 6.7 ja 6.8 on esitetty Säynäslahden ruopattavat alueet. Ruopattavien alueiden määrät on rajattu niin, että ne vastaavat noin vuoden 1988 lampareiden määrää. Lampareiden laajuus vastaa sitäkin aiempaa ajanjaksoa, jotta ne eivät kasvaisi nopeasti takaisin umpeen.

Lampareisiin tehdään pesimäsaarekkeita. Saarekkeet voidaan toteuttaa esimerkiksi ruoppausmassoja hyväksikäyttäen. Saarekkeet luovat turvallisen pesimäpaikan naurulokeille, joiden toivotaan palaavan lahdelle. Lampareiden avaaminen mahdollisesti lisää myös täplälampikorenon esiintymispaikkoja. Rantaviivaa lisäämällä parannetaan myös useimpien muiden alueella lisääntyvien sudenkorntolajien elinoloja. Täplälampikorenon ja idänkirsikorenon esiintyminen alueella tulee selvittää tarkemmin ennen ruoppausten alkua. Luontodirektiivin liitteen IV lajien lisääntymispaikkoja ei saa hävittää, joten ruoppaukset tulee suunnitella niin, ettei niistä aiheudu merkittävää haittaa lajien esiintymiselle alueella.

Pornaistenniemen edusta lampareiden ruoppaukset näkyvät kuvassa 6.8. Tälle alueelle ei ole suunniteltu uusien lampareiden ruoppausta, vaan olemassa olevia laajennetaan. Lampareita laajennettaessa on säilytettävä koskematon rantaviivaa täplälampikorenonnelle. Samassa kuvassa näkyy Ruohokarinniemen laidun-alueella kiertävä kanava, sekä muut kanavarakenteet.

Purolahden edustalla ja Klobbenin kannakselle ehdotetaan kuvassa 6.9 esitettyjä ruoppauksia. Klobbenin kannas on viimevuosina kasvanut kiinni mantereeseen.

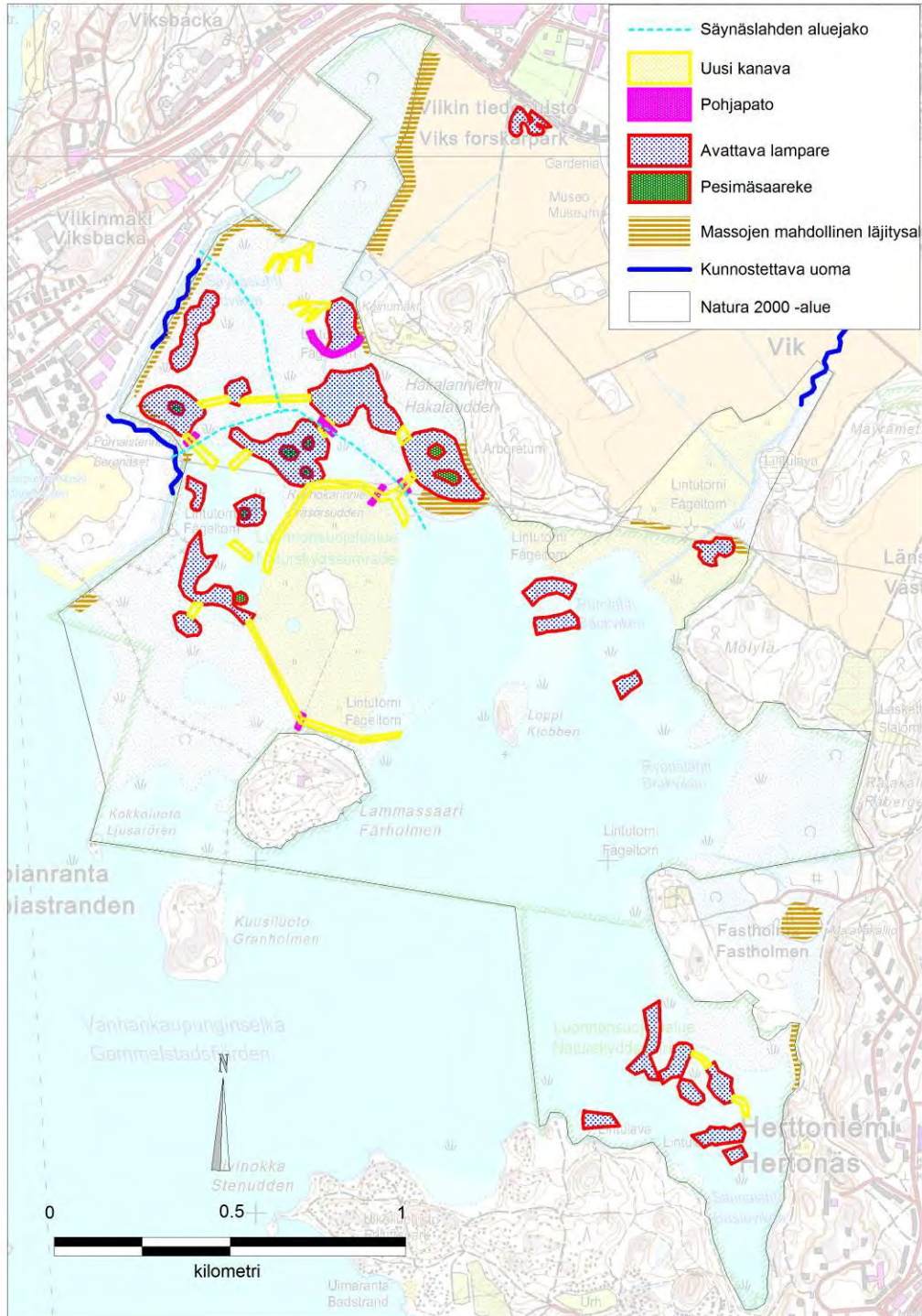
Ruoppauksilla kannas katkaistaan. Purolahdelle ehdotetaan tehtäväksi uusi laskeutusallas Viikinojan varteen. Sen suunnittelussa on huomioitava Viikinojan status lohi- ja siikapitoisena vesistönä eli kalan kulku patojen yli on turvattava.

Kuvassa 6.10 esitetään Saunalahden alueelle suunnitellut ruoppaukset. Voimakkaimman ruovikonkasvun aikaan Saunalahden suu kuroutuu umpeen. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan katsota tarpeelliseksi Saunalahden suun auki pitämistä. Ruovikko estää paitsi veneilijöitä liikkumasta alueella myös aallokon aiheuttamaa veden samentumista.

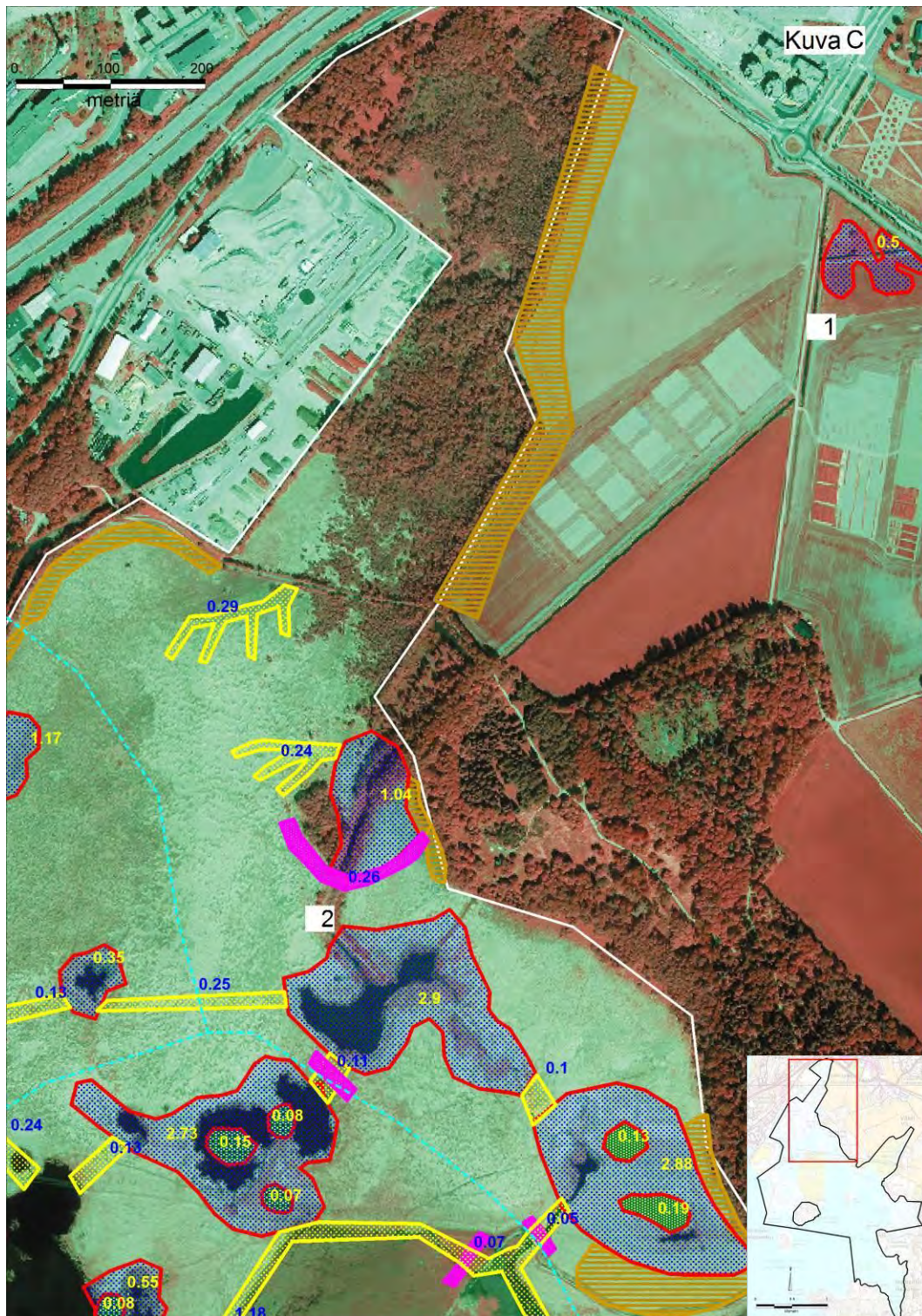
Oletetaan, että ruoppauksesta aiheutuvat massat ovat läjityskelpoisia. Yhtenä sijoituspaikkana ehdotetaan Natura 2000 -alueen reunoja, joissa massoja voidaan sijoittaa puuston ja ruovikon reuna-alueille. Läjitysmaat valitaan niin, ettei alueille myöhemmin mahdollisesti kasvava pensasto tai puusto haittaa näkymiä tai uhkaa arvokkaita luontotyyppisiä. Toisena sijoitusvaihtoehtona ovat koetilan pellot. Täällä läjitysmassoja voitaisiin käyttää esimerkiksi Viikin-ojan reunoille penkereiksi. Tämä pienentäisi tulvariskiä pelloilla.

Esitetyt massojen läjitysalueet ovat vain suuntaa-antavia ja ne täytyy tarkemmin määrittellä toimenpidesuunnitelmissa. Massojen läjityskelpoisuus tulee myös tutkia ennen niiden sijoittamista alueelle tai sen läheisyyteen.

Patoniityltä tulevan ojan suualue voitaisiin padota pohjapadolla (kuva 6.7), jolloin veden olisi pakko virrata laajemmin ruovikkoalueen halki, mutta tulvan aikana vesi pääsisi virtaamaan yli eikä pelloille aiheutuisi tulvimista. Padon avulla osa veden mahdollisesti mukanaan kuljettamista ravinteista pysähtyisi siihen. Ojanvarren puusto ja pensasto suositellaan poistettavaksi, lukuun ottamatta tervaleppälehdon aluetta.

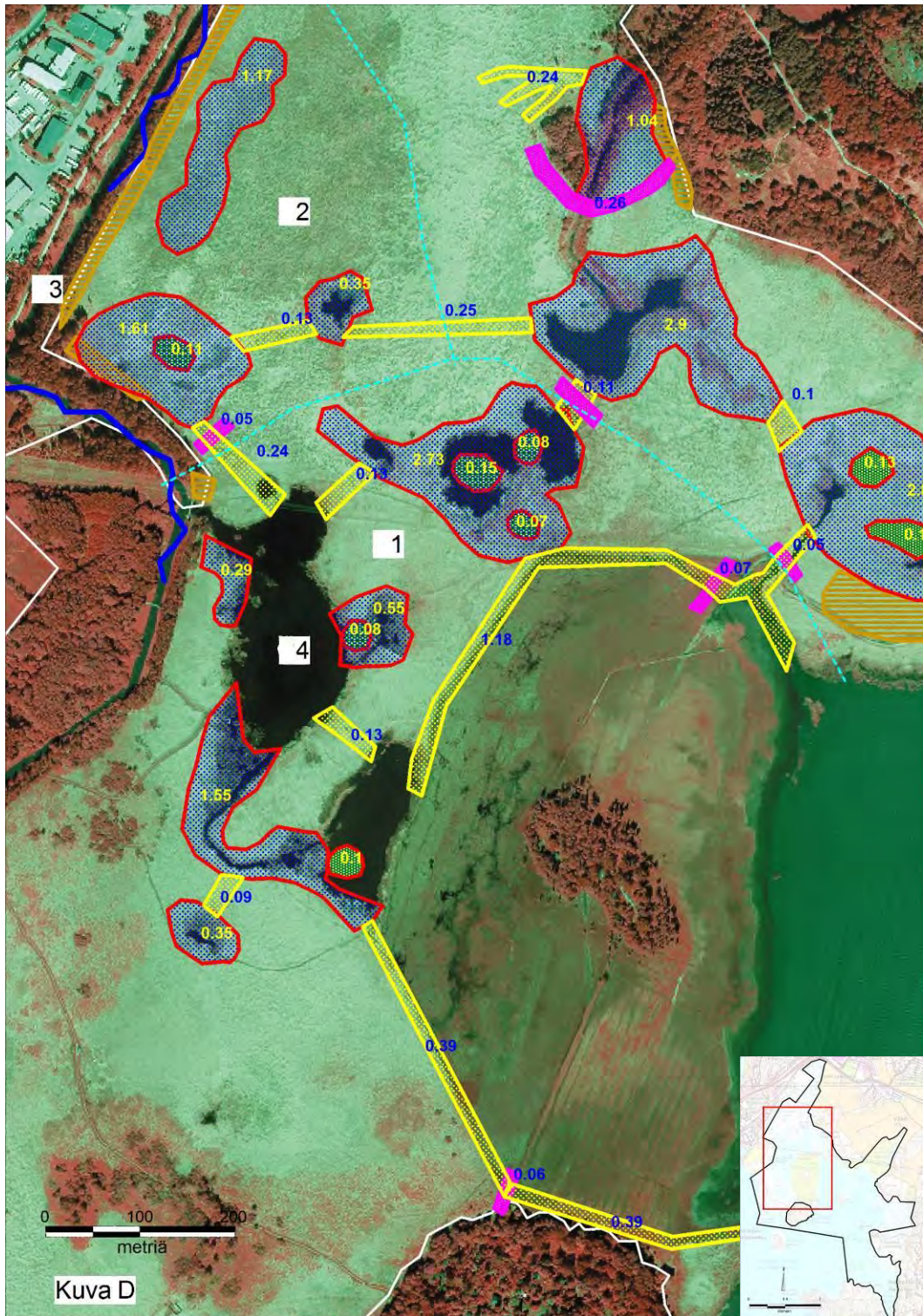

Kuva 6.6. Alueelle ehdotettuja kunnostustoimia. Kuvan selitteet koskevat myös seuraavien sivujen kuvia, joissa kohteita on esitetty tarkemmin.

Kuva 6.7. Ehdotettuja toimenpiteitä Hakalanniemen edustalle.

1	Hulevesikosteikon perustaminen Viikintien varteen	0,5 ha
2	Vaihe II, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	7,8 ha

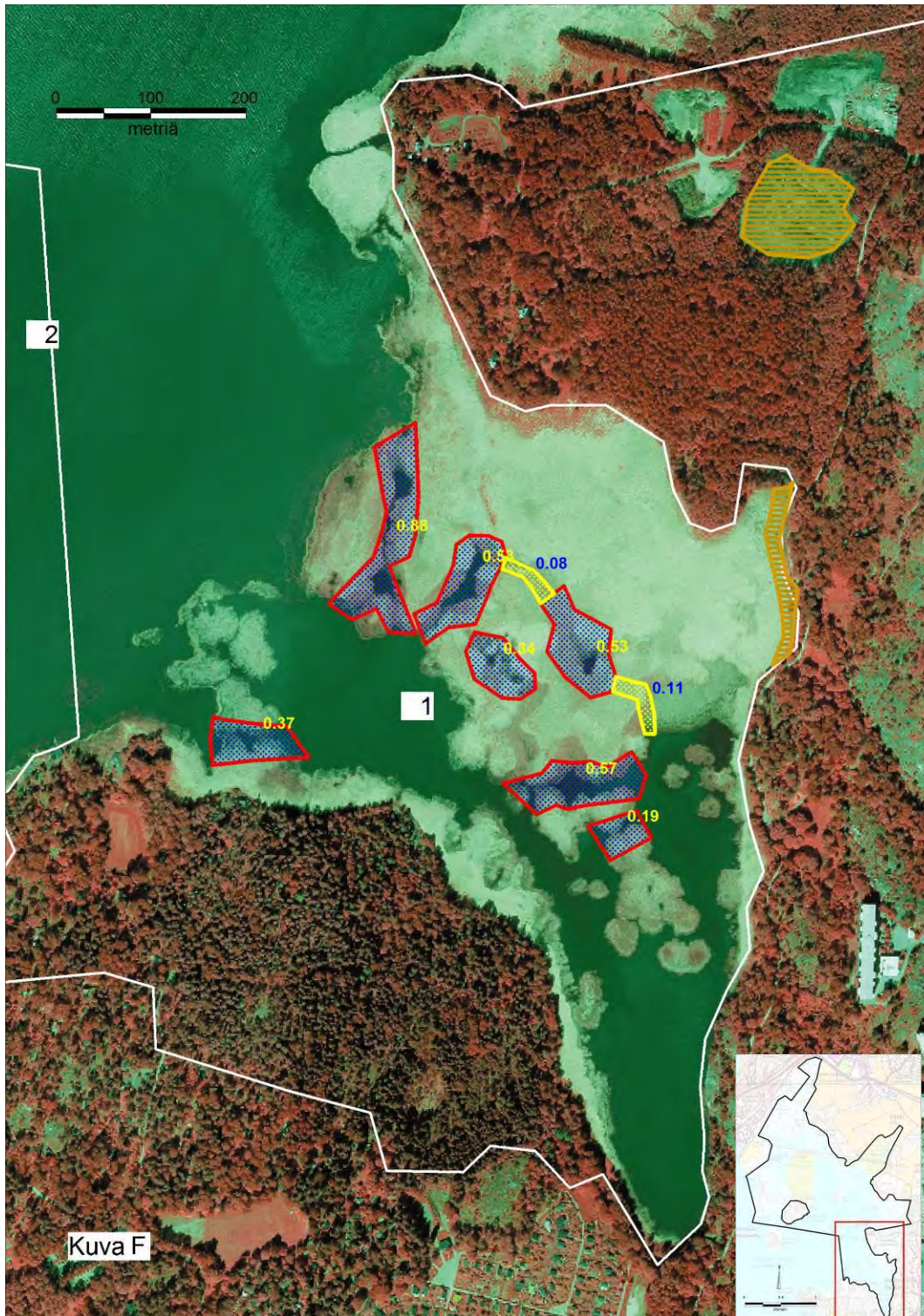
Kuva 6.8. Ehdotettuja toimenpiteitä Pornaistenniemen edustalla.

1	Vaihe I, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	8 ha
2	Vaihe III, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	3,4 ha
3	Puhdistamon ojan luonnonmukaistaminen	0,8 km
4	Hoitokalastus	

Kuva 6.9. Ehdotettuja toimenpiteitä Purolahdella.

1	Viikinojan luonnonmukaistaminen	0,6 km
2	Uuden kosteikkoaltaan perustaminen	0,5 ha
3	Ruoppaus	2,01 ha

Kuva F

Kuva 6.10. Ehdotettuja toimenpiteitä Saunalahdella.

- 1 Ruoppaus 3,6 ha
- 2 Hoitokalastus

6.2 PIENPETOJEN TORJUNTA

Linnustolle haitallisia vaikutuksia aiheutuu sekä nisäkkäistä että varislinnuista.

Pienpetojen torjumiseksi ainakin osa niittyalueesta pitäisi aidata alaosastaan tiheämpisilmäisellä aidalla. Alueelle suunnitellut kanavat voivat estää tai ainakin vaikeuttaa pienpetojen pääsyä laitumelle. Myös Klobbenin kannaksen katkaisevat ruoppausalueet voivat hillitä pienpetojen pääsyä Klobbenin edustan ruovikko ja niittyalueelle. Tehokkaimmin pienpetoja torjutaan kuitenkin pyydystämällä haittaa aiheuttavia lajeja. Pyydystyksiä on alueella tehty ja niitä tulee jatkaa vuosittain tehtävinä. Pienpetopyynnillä pyritään vähentämään alueen supikoira-, minkki-, näätä- ja kettukantoja. Muiden petoeläinten aiheuttamaa haittaa alueella seurataan. Suojelun alueen sisällä pienpetopyynti tapahtuu pääasiassa loukkupyödyksin, tarvittaessa voidaan ampua suojelun alueen sisällä. Loukkuihin joutuneet mäyrät ym. eläimet päästetään vapaaksi. Suojelun alueen ulkopuolella puolella myös metsästetään, ja siellä voidaan käyttää myös koiria apuna metsästyksessä.

Varisten torjumiseksi ensisijaisena toimenä on ruokailupaikkojen (biojäte ym.) poistaminen tai tarkempi säilyttäminen alueen läheisyydessä. Variksia on mahdollista myös loukuttaa, mikäli ruokailupaikkojen käytön estäminen ei aiheuta toivottua tulosta. Lemmenlehdon puuston toimiminen varisten päiväystyspaikkana mahdollisesti heikentyy, kun osa puustosta poistetaan.

6.3 HOITOKALASTUS

Vanhankaupunginlahden kalasto on avovesialueella tehdyn seurannan perusteella särkikalavaltainen (Haikonen ym. 2010). Pornaistenniemen lampareissa tehtiin esityön luontoinen kalastotutkimus syksyllä 2014. Siinä havaittiin hopearuutanoita ja ruutanoita (Ilkka Sammalkorpi ja Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014), jotka voivat vaikuttaa vesistön ravintoketjuun heikentävästi ja rajoittaa pohjaeläinravintoa käyttävien vesilintujen kuten mustakurkku-uikon, tukkasotkan ja punasotkan määriä (Sammalkorpi ym. 2014).

Alueen muiden lampareiden ja myös Vanhankaupunginselän ja Saunalahden kalaston tilanne tulee selvittää. Tutkimuksissa selvinneiden tietojen perusteella alueelle tulee arvioida hoitokalastuksen tarve. Osa lampareista olisi pyrittävä pitämään kalattomina. Näin tarjotaan elinympäristöjä mm. sudenkorennon toukille ja mustakurkku-uikulle.

Vanhankaupunginselällä tehtäviä kalastuksia tulisi jatkaa, ja kalastusta voitaisiin kohdentaa myös Purolahden ja Saunalahden alueille. Kalastuksessa poistettaisiin särkikalat, mutta petokalat jätettäisiin lahdelta lisääntymään.

Lampareiden osalta hopearuutanoiden ja ruutanoiden poistoon voi riittää 2-4 vuoden välein tehtävä poistopyynti esimerkiksi paunetilla tai katiskoilla. Täydelliseen kalattomuuteen lampareilla tuskin päästään eikä siihen ehkä kannata pyrkiäkään. Tärkeämpää olisi pitää kalapopulaatiot niin matalina, että vesiselkärangattomia riittää ravinnoksi myös linnuilla. Hopearuuna on lammikoissa erittäin tehokas ravinnonkäyttäjä ja lisääntyjä, ja se jättää muille eläimille niukasti elin-

mahdollisuuksia. Petokalojen niukkuuden takia niitä kannattaisi vähentää mahdollisimman paljon. Nykyinen hopearuutanavaltainen tilanne on kehittynyt arviolta noin kymmenessä vuodessa, joten muutaman vuoden välein tehtävä poisto voi riittää (Lauri Urho ja Jussi Pennanen, kirjallinen tiedonanto 21.11.2014)

Jos lampareita kaivetaan syvemmäksi ja uusia kanavia ruovikkoon tehdään, poistopyynti olisi syytä tehdä ennen näihin toimiin ryhtymistä.

6.4 HAITALLISTEN VIERASLAJIEN POISTO

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella esiintyvien haitallisten nisäkäsvieraslajien eli supikoiran ja minkin torjuntatoimet esitellään pienpetojen torjunta kappaleessa 6.2. Lampareissa elävän hopearuutanan torjuntaan liittyvästä hoitokalastuksesta on kerrottu kappaleessa 6.3. Seuraavassa esitellään kasveihin kuuluvien haitallisten vieraslajien poistoa ja torjuntaa koskevat hoitosuosituksukset.

Jättipalsamin torjunta perustuu kasvin yksivuotisuuteen ja siementen heikkoon säilyvyyteen. Kitkemällä kasvustot ennen siementen kypsymistä voidaan tehokkaasti vähentää jättipalsamin määrää alueella. Paras tulos saavutetaan jos samalta alueelta kitketään muutaman kerran kasvukauden aikana ja uudelleen kitketetään seuraavien vuosien aikana. Niittoa on mahdollista käyttää laajempien kasvustojen poistossa. Niiton ongelma on jättipalsamin kyky haaroa niitettyjä versoja ja jatkaa kasvuaan ja kukintaansa. Niitto tulisi uusina kasvukautena muutama kertaan. Mikäli torjuntatoimia tehdessä kasvusto on ehtinyt jo siemenvaiheeseen, tulee huolehtia, ettei siemeniä kulkeudu uusille kasvupaikoille kasvijätteiden mukana tai esimerkiksi kengän pohjissa.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen luontaista kasvillisuutta selvimmin uhkaa Purolahden perukan laidunniityn vieressä sara- ja ruoholuhdalla kasvavat jättipalsamit. Kasvusto on laajahko, mutta ei vielä kovin tiheä. Alueella kasvaa Natura 2000 – lomakkeella mainittu ja alueellisesti uhanalainen ojakurjenpolvi. Jättipalsamikasvusto tihentyessään uhkaa ojakurjenpolvikasvustoja. Muita laajahkoja jättipalsamikasvustoja on Lammassaaren lintutomin ympäristössä, Fastholman lumenvastaanottoaikan ympäristössä, Mäyrämetsän lounaisosan koivikossa ja Säynäslahden perukan pensas- ja ruokoluhdan alueella. Kaikille näille kohteille suositellaan toimenpiteitä kasvustojen hävittämiseksi. Myös pienemmät alueella havaitut kasvustot ja yksittäisetkin kasvit on syytä poistaa mahdollisuuksien mukaan. Lammassaaren lintutornin ympäristöön suunniteltu hakama/metsälaidunnus osaltaan hillitsee kasvin kasvua tällä alueella.

Karhunköynnöksen hävittäminen on vaikeaa, sillä se juurtuu paikalleen sitkeästi. Helpointa on aloittaa torjuntatoimet katkomalla varret tyvestä ja versojen kiuuttua poistaa ne muun kasvillisuuden seasta. Juurakoita voi yrittää kitkeä ja kaivaa pois maasta.

Laajimman havaitun Ruohokarin hoitoniitylle johtavan käytävän aidassa kasvavan kasvuston hävittämistä suositellaan ohjeen mukaisesti. Myös muita kasvustoja on syytä poistaa mahdollisuuksien mukaan.

Pajuasterin hävittäminen rantaniityiltä on todennäköisesti hyvin vaikeaa. Säännöllisin niitoin tai muilla ravinteisuutta vähentävillä hoitotoimilla sitä voitaisiin yrittää hillitä.

Pornaisten niemen edustan pajuasterikasvuston leviämistä tulee hillitä niitoin.

Hamppuvillakon versot tulee katkaista ennen siementen kypsymistä. Kasvit voi myös yrittää kitkeä pois kasvupaikaltaan.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella hamppuvillakkoa ei tavattu. Hakalanniemessä sijaitsevan arboretumin kasvusto tulisi kuitenkin poistaa viipymättä.

Rehuvuohenherneen hävittäminen onnistuu todennäköisimmin maanmuokkauksella ja kesannoinnilla, joka toistetaan useiden vuosien ajan.

Viikinmäellä suunnittelualueen ulkopuolella sijaitseva esiintymä tulisi hävittää maanmuokkauksen ja kesannoinnin avulla. Alueen läheisyydessä havaitut ja havaittavat pienemmät esiintymät voi yrittää hävittää lapiolla tai koneella kaivamalla. Juuret ulottuvat kuitenkin niin syväälle, että tämän voi joutua toistamaan useasti.

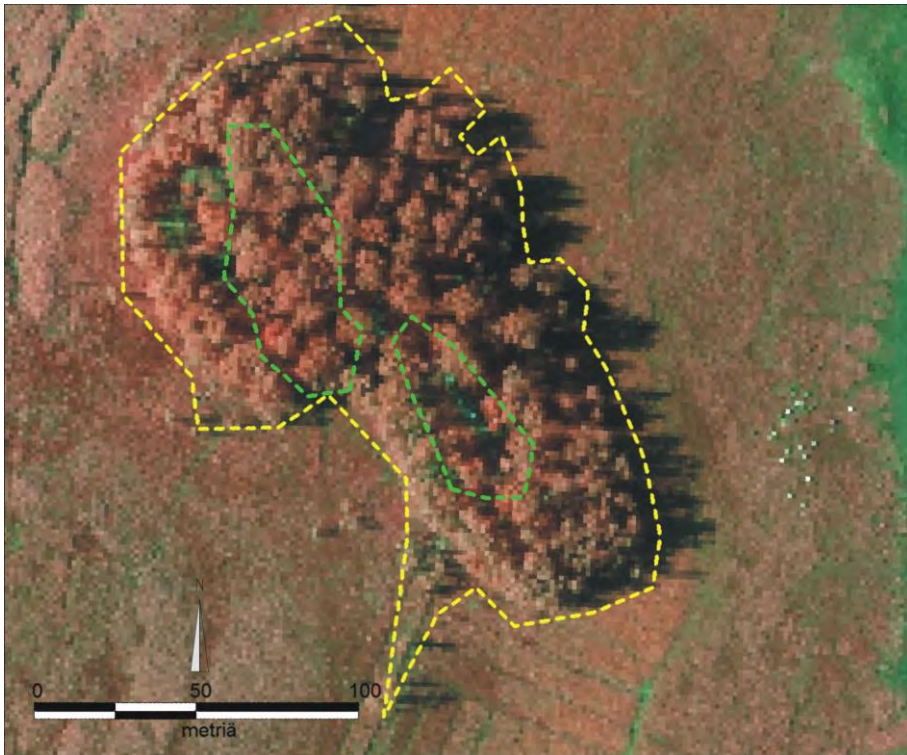
Kuva 6.11. Haitallisten vieraskasvilajien hoitotoimenpiteiden sijoittuminen Vanhankaupunginlahden suunnittelualueelle ja sen läheisyyteen.

6.5 PUUSTO JA PENSASTO

Suojelualueella linnuston elinolosuhteiden parantaminen ohjaa myös metsänhoitoa. Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen metsät saavat kehittyä pääsääntöisesti luonnontilaisina, kuten myös yleisön vastauksissa toivotaan. Vanhakaupunginlahden suunnittelualueen metsiä on hoidettu jo pitkään virkistymetsinä, ja metsät saavat kehittyä luonnontilaisina. Pääasiassa lahoppuuta ei poisteta metsistä, vaan se jätetään paikoilleen. Vaaralliset, kulkuväylien läheisyydessä kasvavat puut kaadetaan ja rungot jätetään maastoon lahoppuiksi. Pääkulkuväylien läheisyyteen (noin 10 metriä) ei jätetä maisemaa haittaavaa lahoppuustoa.

Pensaiden ja puuston poistoa jatketaan näkyvyyden lisäämiseksi lintutorneilta ja lavoilta (ensisijaisena Mäyrämetsän lintulava). Vesakon raivaus toistetaan tarpeen mukaan.

Lemmenlehdon puuston käsittely on aiheuttanut runsaasti keskustelua. Kuvassa 6.12 on verrattu metsikön nykyistä laajuutta puolen vuosisadan takaiseen laajuuteen. Ehdotamme, että puustoa hoidetaan tulevaisuudessa hakamaisena. Puustossa säästetään vanhimpia puuyksilöitä.

Kuva 6.12. Laidunalueen keskellä sijaitsevan Lemmenlehdon puuston tämän hetkinen raja kuvassa keltaisella katkoviivalla. Vihreällä katkoviivalla on esitetty 1900-luvun puolenvälin tilanne.

Laidunten lohkomisen vuoksi laajennetaan laidunalueita Lammassaaren ja Hakalanniemen puustoisille alueille (kuva 6.4). Näiltä alueilta ennen laidunnuksen aloittamista poistetaan aluspuustoa ja tarvittaessa harvennetaan metsää karjalle mielekkäämmäksi kulkea.

Pensaikon leviämisen hillitsemistä voidaan tarpeen mukaan harkita. Tulee kuitenkin muistaa, että pensaikon poistaminen raivaamalla lisää järviruo'on sekä pajujen määrää tulevaisuudessa, jos alueen hoitoa ei jatketa esimerkiksi niitoin tai lammaslaidunnuksella. Pensaikon raivaamiseen on tarvetta mm. Pornaistenniemen ja Lammassaaren välillä, sekä Hakalanniemen ja Purolahden reuna-alueilla.

6.6 REITIT JA ALUEELLA LIIKKUMINEN

Lahden polkuverkostoa on kehitettävä vastaamaan kasvanutta käyttöä. Yleisökyselyn mukaan polkupyöräilijöiden, hiihtäjien ja kävelijöiden rinnakkaiselo lahden poluilla ei aina ole ongelmaton, joten ongelmien vähentämiseksi polkuverkostoa tulee kehittää (kuvat 6.20-6.25). Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto on tehnyt erillisen suunnitelman koko lahtea kiertävästä polkuverkostosta, tässä suunnitelmassa esitetään vain muutamia alueen hoitoa ja käyttöä palvelevia polkuehdotuksia.

Kävelijöistä monet ovat linnuista kiinnostuneita, joten he todennäköisesti pyrkivät kulkemaan lähinnä lahtea. Siksi nykyisen leveän ulkoilutien ja rannan välissä olevaa polkuverkostoa tulee koko lahden alueella kehittää kävelijöille niin, että sitä pitkin pääsee myös lastenvaunujen kanssa tai paikoin jopa pyörätuolin kanssa. Mutta pyöräilijät ohjataan leveämmälle reitille.

Pornaistenniemeltä Säynäslahden pohjoisosaan ehdotetaan tehtävän uusi polku kulkemaan pitkin puhdistamolta tulevan ojan itäreunaa, missä kulkee nykyisinkin huonokuntoinen polku koivikossa. Polku voidaan sijoittaa pohjoispäästä viistosti ruovikon poikki pitkospuiden avulla, ja se yhtyy nykyiseen ulkoilutiehen vanhan puhdistamoalueen kaakkoisnurkalla. Helsingin vedenpuhdistamolla on velvollisuus pitää ojan itäreunan patovallia kunnossa, joten patovallia kannattaa hyödyntää myös polkuna.

Hakalanniemessä olevaa Arboretumin polkua parannetaan niin, että polkua pitkin voi kävellä nykyisen ulkoilutien eteläpuolella Keinumäen tornilta Purolahdelle asti.

Purolahden ja Mäyrämetsän välinen polku parannetaan ja polulla oleva puomi poistetaan.

Purolahden eteläreunan polkua parannetaan ja sinne tehdään pisto tulevalle piilokojulle. Möylän kiertävältä polulta tehdään uusi polkureitti Ryönälahden itäreunan metsän kautta niin, että polku käy ulkoilutiellä siinä kohtaa, josta Herttoniemestä tulevat retkeilijät tulevat alas ulkoilupolulle. Siitä polku kaartaa loivasti kohti Fastholman lintutornia. Tällä tavoin saadaan luontoretkeilijöille kävelyreitti ulkoilutien ja lahden väliin, mikä vähentää pyöräilijöiden ja kävelijöiden kohtaamisia.

Fastholman lintutornilta reittiä Fastholman eteläreunaa pitkin parannetaan, nykyinen polku on paikoin märkä. Kivinokan metsäalueella polkuverkostoa parannetaan maltillisesti, ja mahdollinen leveämpi ulkoilutie tulee sijoittaa aivan metsäalueen eteläreunaan.

Polkujen varsilta poistetaan vaaralliset ja kulkua haittaavat puut. Polulla olevat puut pätkitään, ja runko käännetään polun varteen mahdollisesti syntyneelle uudelle polulle poikittain. Näin saadaan kulku ohjattua vain yhtä polkua pitkin.

6.7 LINTUTORNIT JA MUUT RAKENTEET

Tehdyn kyselyn mukaan alueen käyttäjät olivat melko tyytyväisiä palvelurakenteisiin. Lintutornit ja piilokoju koettiin hyväksi, jos niiden kunnosta vain pidetään huolta. Uusia piiloja, torneja ja myös polkuja toivottiin muutamaan paikkaan.

Vanhankaupunginlahdella lintujen katselu on tapahtunut perinteisistä lintutorneista, joista lintuja on kuitenkin usein vaikea nähdä hyvin muutoin kuin kaukoputkella. Kaukoputkia ei ole kaikilla ulkoilijoilla, jotka kuitenkin olisivat kiinnostuneet näkemään myös lintuja. Siksi viime vuosina on yhä enemmän Suomessakin siirrytty suosimaan piiloja, torneja tai lavoja, jotka ovat lähempänä lintuja. Myös polkuihin on kehitetty uusia ratkaisumalleja vanhojen perinteisten pitkospuiden tilalle. Esteettömyys asettaa aivan uudenlaiset vaatimukset esimerkiksi niille poluille, joilla myös pyörätuolia käyttävän pitäisi päästä kulkemaan.

Torneihin, lavoihin ja polkuihin löytyy hyviä esimerkkejä ulkomailta, mutta myös Suomesta. Liminganlahden lintutorni on matala, ja siinä on sekä piilo että katselulava. Lava sijaitsee kosteikon reunalla. Espoon Maarintorni on matala ja perinteistä laajempi lava aivan hoitoniityn reunalla. Samanlainen on myös Porin uusin torni. Niistä lintuja on helppo tarkkailla lähietäisyydeltä. Ruotsissa mm. Hornborgsjön opastuskeskus ja piilot ovat osin veden päällä. Linnut ovat niihin ajan kuluessa tottuneet, ja lintuja on helppo tarkkailla tai kuvata lähietäisyydeltä.

Porin uusin polkureitti on myös tehty eritavalla kuin aiemmin. Polku on nostettu ylös kosteikon pinnasta ja siitä on tehty niin leveä, että pyörätuolilla voi kulkea polkusiltaa pitkin.

Vanhankaupunginlahdellekin on syytä toteuttaa mieluummin useampia hyvissä paikoissa sijaitsevia matalia lavoja tai piiloja (kuvat 6.20-6.25), kuin kalliimpia korkeita lintutorneja. Torneillekin on paikkansa mm. maisemien katselussa tai muutonseurannassa, mutta johtava ajatus voisi olla "katsoa lintuja matalammalta, mutta lähempää". Tähän asti Natura 2000 -alueen luontoarvojen tarkkailu on tehty lintuharrastajille perinteiseen tapaan torneista kaukoputkien avulla, mutta uudet rakenteet mahdollistaisivat voimakkaammat luontoelämykset myös niille, joilla on käytössään vain kiikarit, kamera tai omat silmät. Jo nyt on Hakalassa ja Lamassaaren pitkospuiden varrella olevat lavat olleet menestyksiä.

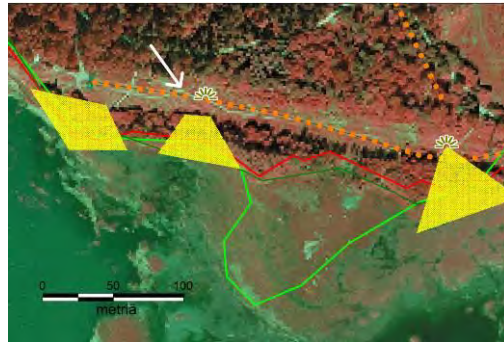
Uusia lavoja ehdotetaan tehtäväksi ainakin vanhan puhdistamon viereen Säynäslahdelle, Hakalaan sähkölinjan alle (hieman lintutornista itään kumpareelle ja toinen lähelle Purolahden rantaa) sekä Fastholmaan Saunalahden rannalle. Lisäksi

Saunalahden itärannalle kalliolle tehdään tasainen alue katselupaikaksi. Uusia torneja ehdotetaan Lammassaaren pitkospuiden varrelle metsikön kohdalle sekä Hakalan kalliolle.

Alueelle voisi sijoittaa pari uutta pöytää eväiden syöntiä varten, erityisesti lapsiperheille eväiden syönti luonnossa on usein retken kohokohta. Sopivia paikkoja olisivat esimerkiksi niiden lavojen ja tornien lähistöt, joilla pöytää ei vielä ole. Esimerkiksi Pornaistenniemeen, Fastholmaan ja Mölylään.

Roskien suhteen suositellaan samaa käytäntöä kuin mm. Metsähallituksella monilla hallinnoimilla alueillaan. Roskapönttöjä ei sijoiteta maastoon, vaan lähtökoh- ta on se, että minkä retkeilijä tuo mukanaan metsään, sen myös vie pois.

Nuotiopaikkoja alueelle ei ole syytä tehdä. Nuotiopaikat lisäävät tulipalojen vaa- ra, ja voivat houkuttaa leiriytymiseen.

Kuvat 6.13 ja 6.14. Hakalanniemeen, voimalinjan alla olevalle kumpareelle ehdote- taan rakennettavaksi ”lintukatsomo”, jossa ryhmät voivat istua, kun opas kertoo alu- een luonnosta. Paikan eteen raivataan puustoon aukko, josta aukeaa näkymä Klob- benin suuntaan.

Kuva 6.15. Liminganlahden torni on hy- vässä paikassa, mutta tornin ja piilon yh- distäminen ei ole ongelmaton: linnut eivät tule lähelle jos joku on katolla.

Kuva 6.16. Porin Yyterin lietteiden uu- delle lavalle pääsee pyörätuolillakin.

Kuva 6.17. Siikalahden piilokojulle kulkeva polku on naamioitu oksilla.

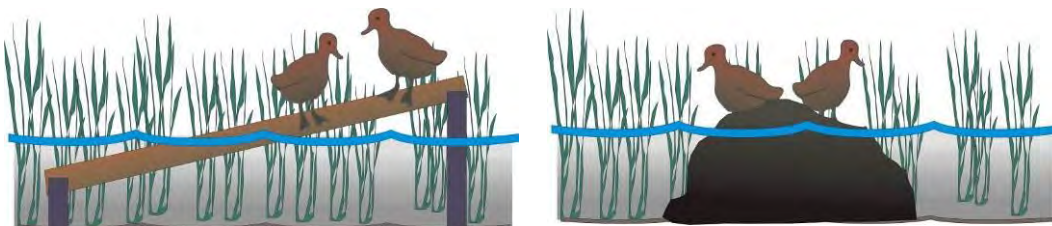

Kuva 6.18. Ruotsin Hornborgasjön opastuskeskus on kosteikon päällä. Nokikanoja voi kuvata samalla kun juo kahvia.

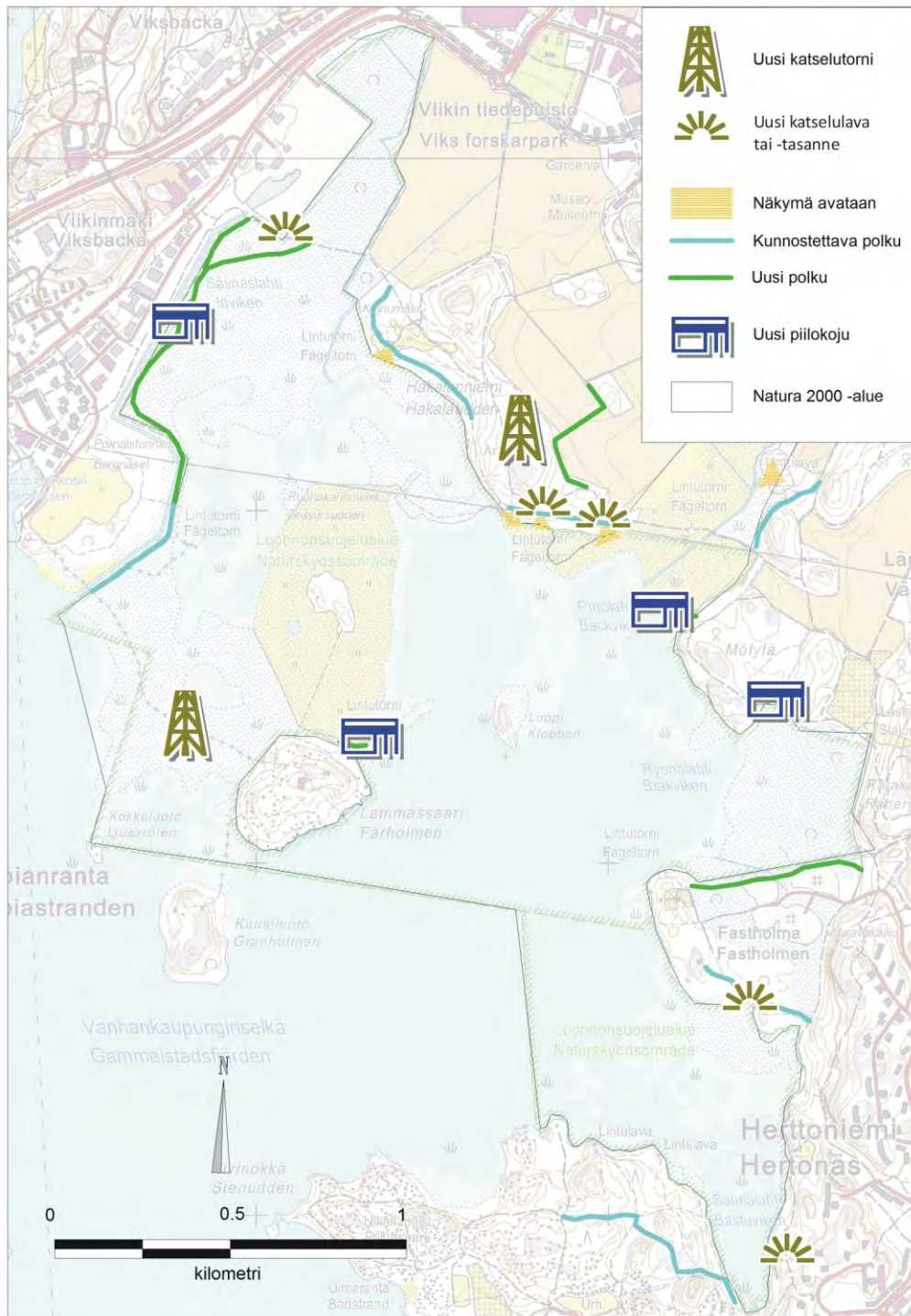
Valokuvauksen suosio on kasvanut huimasti viime vuosina, ja lintupiiloille olisi yhä enemmän kysyntää. Nykyisin mm. Pornaistenniemen piilokoju on joskus tupaten täynnä kuvaajia ja myös muita lintujen katselijoita. Kojuja tarvittaisiin lisää, ja toisaalta niiden soveltuvuutta valokuvaukseen voisi parantaa. Kojujen edessä pitäisi olla erilaisia kiviä, tukkeja tai saarekkeitä lintujen levähdyspaikoiksi. Avovesi ei ole paras elementti lintujen kuvaukseen, sillä siinä monet lintulajit liikkuvat vain päivällä ruokaillessaan. Muuna aikana ne ovat kaislikon reunoilla tai sisällä piilossa. Mahdollisuuksia kojujen kehittämiseen on, ja parhaiten siihen saa vinkkejä kojua käyttäviltä kuvaajilta.

Kojuihin voisi rakentaa nettikamerat, jolloin voi katsoa etukäteen mitä lintuja paikalla on tai tehdä vain nojatuolimatkan alueelle. On myös pohdittava voisiko joku tai jotkut kojut olla maksullisia, sillä kojujen käyttömaksuilla voitaisiin rahoittaa kojujen rakentaminen ja ylläpito. Silloin kuvauskojujen kustannus ei olisi pois muiden töiden rahoituksesta.

Uusia piiloja suositellaan tehtäväksi ainakin Lammassaaren niityn laitaan vesirajaan, Purolahdelle Mölylän kallion pohjoispuolelle sekä Mölylän metsän eteläreunalle, niittyaukean laitaan. Piilokojuille laitetaan tupakoinnin kieltävät kyltit.

Kuva 6.19. Jos kojun eteen asetetaan viistosti oleva tukki, siinä on linnuille levähdyspaikka vaikka veden korkeus vaihtelisi. Myös selvästi pinnan ylle ulottuva kivi tai keinosaari houkuttaa lintuja.

Kuva 6.20. Alueelle ehdotettuja palvelurakenteita ja reittejä. Kuvan selitteet koskevat myös seuraavien sivujen kuvia, joissa kohteita on esitetty tarkemmin.

Kuva 6.21. Säynäslahden alueen reittejä ja rakenteita.

1	Vanhan Gardenian luontopolun purkaminen	
2	Uusi polku Säynäslahden länsireunalle, patoa pitkin	1,2 km
3	Hakalanniemen polun kunnostus	1,5 km
4	Uusi piilokoju	1 kpl
5	Näkymien avaaminen	2 ha
6	Uusi katselulava	

Kuva 6.22. Hakalanniemen ja Mölylän alueen reittejä ja rakenteita.

1	Uusi luontopolku Mölylään		8	Uusi torni Hakalan kalliolle	
2	Polun kunnostus Mäyrämetsään	0,5 km	9	Pyörätuuliluiska Hakalan torniin	
3	Polun kunnostus sähkölinjan alla	0,5 km	10	Uusi katselulava	
4	Uusi polku piilokojulle	0,1 km	11	Uusi katselulava	
5	Uusi polku pellolle	0,5 km	12,13,	Näkymien avaaminen	2 ha
			14,15		
6	Uusi piilokoju Mölylän metsän laitaan				
7	Uusi piilokoju Purolahden lietteelle				

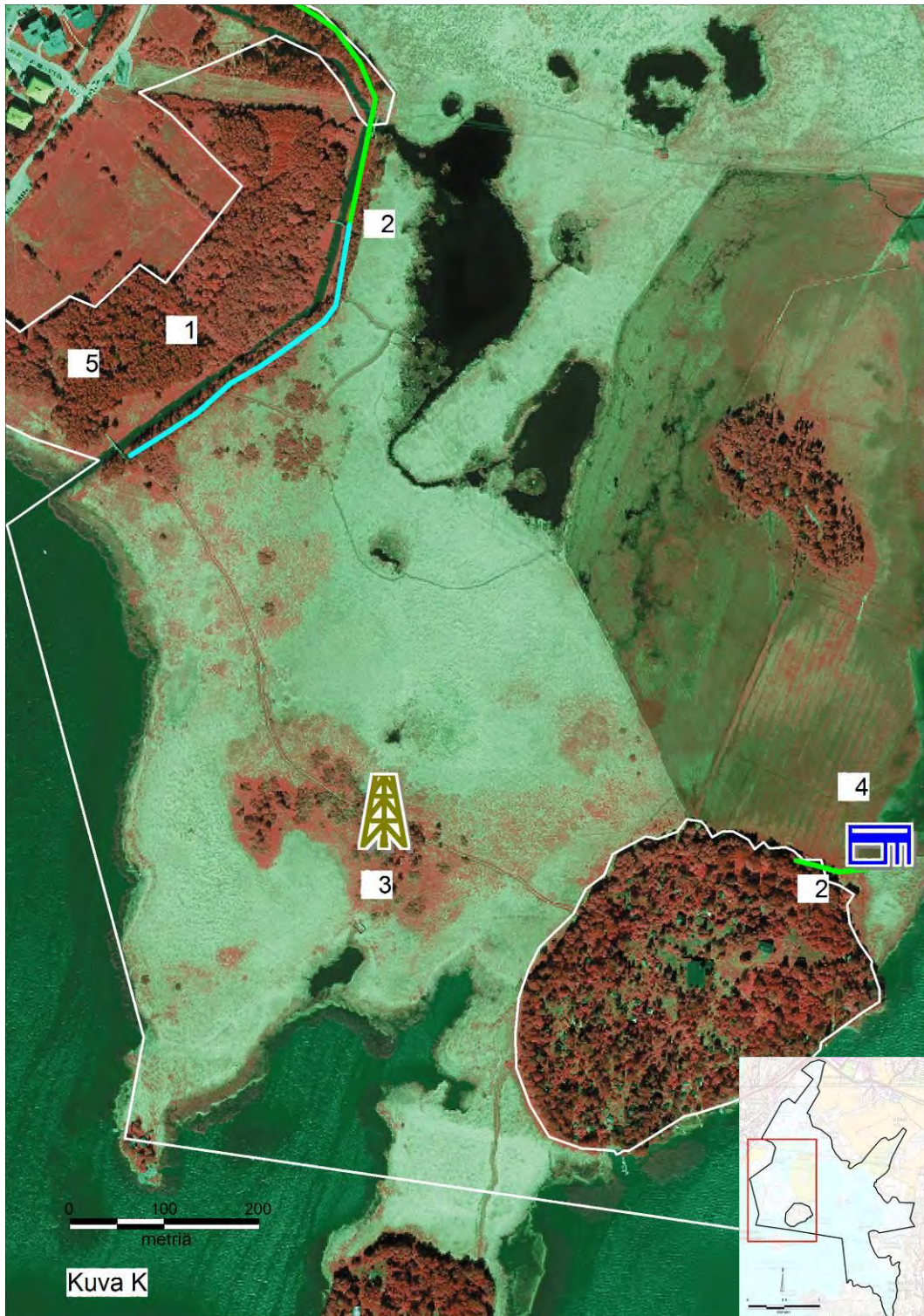
Kuva 6.23. Fastholman alueen reittejä ja rakenteita.

1	Uusi katselulava	
2	Polun kunnostus	0,5 km
3	Uusi polku	0,7 km
4	Uusi pääopaste	

Kuva 6.24. Saunalahden alueen reittejä ja rakenteita.

1	Polkujen kunnostus	1,2 km
2	Katselutasanne	
3	Näkymien avaaminen	

Kuva 6.25. Reittejä ja rakenteita Pornaistenniemen ja Lammassaaren alueella.

- 1 Luontopolun uusinta
- 2 Polkujen perustaminen tai kunnostus 1,0 km
- 3 Uusi lintutorni
- 4 Uusi piilokoju
- 5 Uusi pääopaste

6.8 MUITA MAHDOLLISIA TOIMIA

6.8.1 KEINOSAARET

Lintuharrastajat ovat yleisötilaisuuden keskusteluissa ehdottaneet alueen vesi-alueelle keinosaaria mm. lintujen pesimäpaikaksi. Lisäksi on ehdotettu kelluvaa betoniponttonia poikittain Lammassaaren ja Klobbenin välille, joka estäisi veneiden pääsyn pohjukkaan, ja jolle lokit ja tiirat voisivat asettua pesimään.

Ehdotuksia kannattaa pohtia vaihtoehtona pesimäsaarekkeiden teolle. Pesimälauttoja on käytetty lintuvesillä onnistuneesti, joten lokkien asettuminen ponttonille olisi mahdollista. Siitä aiheutuisi pieni maisemahaitta vesialueelle. Tässä suunnitelmassa pidämme saarekkeiden tekoa Säynäslahdelle ensisijaisena vaihtoehtona, ja veneilyn rajoittamiseksi pitää parantaa valvontaa ja valistusta. Mutta tarvittaessa ponttonivaihtoehto kannattaa kokeilla, sillä sen saa ainakin helposti pois, jos kokeilu ei ole onnistunut.

6.8.2 SÄHKÖLINJAN POISTO

Alueen poikki lahden yllä kulkeva voimalinja aiheuttaa vuosittain lintujen kuolemia niiden törmätessä johtoihin. Linja kulkee poikittain länsi-itä-suuntaisesti ja esimerkiksi lahdelta Viikin pelloille ruokailemaan lentävät hanhet, vesilinnut ja kahlaajat väistelevät johtoja siirtyessään alueelta toiselle. Lisäksi varikset ja petolinut istuvat linjalla kosteikon yllä ja pystyvät tarkkailemaan pesien ja poikueiden sijainnin. Koko lahden mittakaavassa voimalinja ei todennäköisesti ole aiheuttanut merkittävää haittaa Natura-arvoille, mutta voimalinja on kuitenkin myös maisemallinen haitta, ja siksi on perusteltua esittää voimalinja poistoa tulevien vuosien aikana.

Voimalinjan poistoa esitetään yleisökyselyssä ja sitä on vaadittu jo aiemmin, mutta kustannussyistä sitä ei ole poistettu. Voimalinjan poiston kustannukset ovat suuret, vähintään satoja tuhansia tai muutaman miljoonan, riippuen matkan pituudesta ja tekniikasta. Muuntoasemat ja sähkösyöttö voidaan todennäköisesti siirtää muuallekin, ja siirtokustannusten korvaukseen ainakin osittain voi todennäköisesti saada tukirahoitusta. Jos voimalinjaa joudutaan siirtämään lähialueella uuden asutuksen tieltä, voidaan lahdella tehdä siirto samaan aikaan ja saada kustannushyötyä.

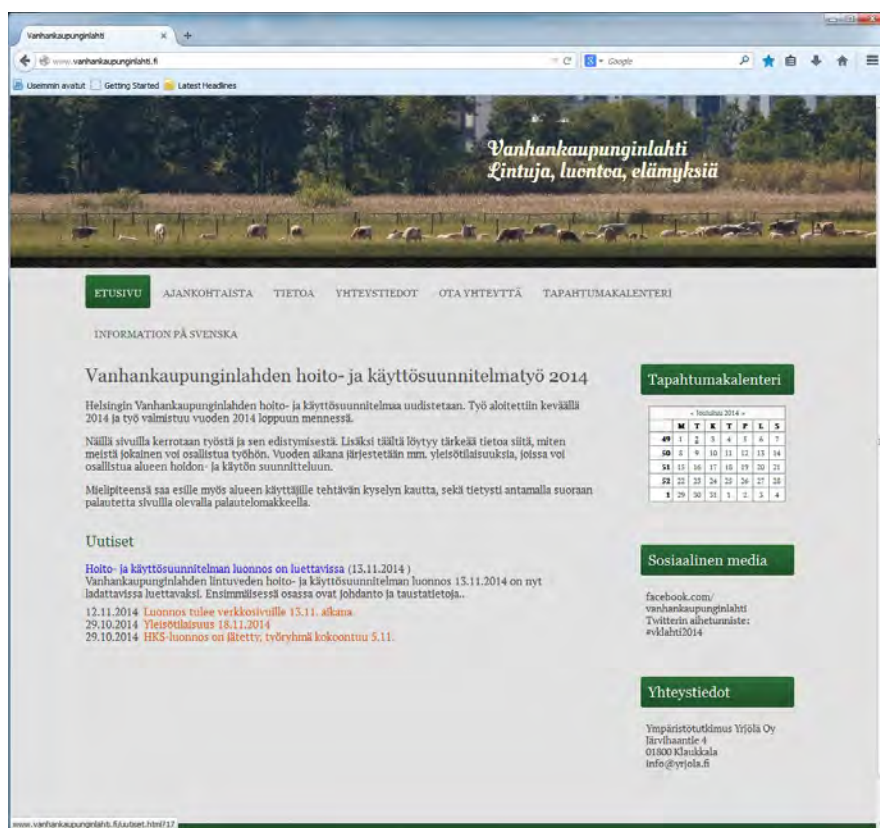
Mikäli voimalinjaa ei poisteta, tulisi koko lahden ylittävälle matkalle asentaa huomiopalloja. Näin voidaan vähentää voimajohtojen linnuille aiheuttamaa riskiä.

6.9 OPASTEET, ESITTEET JA MUU VIESTINTÄMATERIAALI

Yleisökyselyssä nousi esiin alueen opasteiden ja laajemmin koko viestinnän kehittämisen tarve. Suojelualueen rauhoitussäännöistä kertova kyltitys on maalta käsin tarkasteltuna melko hyvä jo nyt, mutta etenkin vesialueella suojelualueen rajat tulisi merkitä vielä selvemmin. Nyt vesilläliikkujille ei käyttäjäpalautteen mukaan ole selvää, missä ja millä välineillä on luvallista liikkua.

Koko alueen opastaulut päivitetään ja yhdenmukaistetaan. Alueesta tehdään uusia käyttäjiä varten esite, jossa kerrotaan alueen käyttötarkoitus ja käytöstavat, esitellään lintutornit ja opastetaan kulkureitit.

Alueelle luodaan verkkosivusto, jota ylläpidetään ajantasaisena. Sosiaalista mediaa hyödynnetään. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön aikana avattua Facebook-sivustoa hyödynnetään verkkosivuston ohella ajankohtaisten havaintojen ilmoittamisessa yleisölle. Facebook on myös oivallinen kanava käyttäjille tuoda julki omia kokemuksiaan alueesta.

Kuva 6.26. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyötä varten avattiin www-sivusto.

Vanhankaupunginlahti: tiedotuksen ja viestinnän kehittäminen

Mitä me oikein haluamme?

- Hei, omat kotisivut!
- Ja Facebookki tietenkin!
- Ja Twitter
- Näyttävät esitteet

Mutta miten se saadaan aikaan?

- Pitää olla innostunut, ja tuulettaa virastobyrokratia välillä huoneesta ulos
- Tekemällä ja ratkaisuja keksimällä, ei mahdollisia ongelmia ja syitä niihin luettelemalla
- Ja rapatessa roiskuu, aina ei onnistu
- Mutta jos mitään ei aloita ja tee, niin sitten ei mitään tapahdukaan

Ratkaisut

- Siirretään domain Vanhankaupunginlahti.fi kaupungin ympäristökeskukselle
- Määrätään sivuille päivittäjä
- Sama henkilö pitää Facebookkia ja twiittailee
- Tilataan graafikolta "Vanhankaupunginlahti Style"
- Otetaan tyyliohjeistus käyttöön kaikessa materiaalissa
- Joku vahtii, että ohjeistusta noudatetaan
- Mietitään, mitä informaatiomateriaalia tarvitaan
- Muistettava kieliversiot
- Mikään ei ole pysyvää -> päivitä mieluummin useasti vähän
- Tee sopimukset tuottajien kanssa

Ollaan aktiivisia

- Järjestetään yleisötapahtumia
- Kilpailuja
- "Kohtaa päättäjät" -tyyppisiä tilaisuuksia
- Mahdollisuuksia keskusteluun ja ajatusten vaihtoon
- Luodattava säännöllisesti palautetta
- Ja toimittava palautteen mukaan

6.10 SEURANTA

Vanhankaupunginlahden ympäristönseurannoista tulisi laatia erillinen seuranta-ohjelma, jonka toteutumista Viikin tutkimustyöryhmä seuraa. Seuranta-aineiston otantaa on kehitettävä niin, että tulokset antavat luotettavan kuvan hoitotoimien vaikutuksista. Käyttämällä koe- ja verrokkialueita aineiston laatu paranee ja aineistosta tehtävät johtopäätökset kestävät myös kriittiset tarkastelut. Hoitotoimien vaikutusten arvioinnissa on tähdittävä julkaisemiseen kansainvälisissä sarjoissa Vain siten Vanhankaupunginlahdella saadut tulokset saadaan leviämään laajemmin myös tiedeyhteisöön.

Maastosta mitattujen muuttujien lisäksi seuranta-aineiston tausta-aineistoksi on hyvä kerätä myös muuta ympäristötietoa, kuten säätiedot, merenpinnan vaihtelut ym. Näitä voidaan käyttää tilastollisissa analyyseissä, jolloin pystytään ehkä paremmin arvioimaan mikä on tehtyjen toimenpiteiden osuus populaation vaihtelussa ja kuinka suuren osuuden vaihtelusta selittää luontainen ympäristönmuutos.

6.10.1 VEDENLAATU

Helsingin ympäristökeskus ottaa näytteet Vanhankaupunginselän näytepisteestä ja sitä on syytä jatkaa, kuten myös Vantaanjoen näytepisteiden havainnointia.

Veden laadusta lahden pohjukassa tai Säynäslahden lamparealueella ei ole yhtä tarkkaa tietoa. Kun laajamittaisiin kunnostustoimiin ryhdytään, kannattaa sijoittaa vedenlaadun tarkkailupisteet myös näille alueille. Vain siten voidaan todentaa mitä muutoksia hoitotoimet aiheuttivat, ja kuinka kauan veden laadun palautuminen esimerkiksi ruoppausten aiheuttamasta samentumisesta kesti.

Lampareiden vedenlaadun seuranta kertoisi kehityksestä pidemmällä aikavälillä ja esimerkiksi hoitokalastuksen ja ruoppausten vaikutuksista. Näytteenotto tulee aloittaa ennen toimenpiteisiin ryhtymistä.

6.10.2 POHJAN SEDIMENTTI JA POHJAEÄIMET

Helsingin ympäristökeskus ottaa näytteet Vanhankaupunginselän näytepisteestä ja sitä on syytä jatkaa. Lisäksi olisi hyvä tehdä säännöllistä seurantaa myös Säynäslahden lampareilla, jotta voidaan todentaa lisääntyvätkö pohjaeläimet kalaston poiston ja muiden kunnostustoimien jälkeen.

6.10.3 KASVILLISUUS

Kasvillisuuskartoitus tulisi toistaa säännöllisin välein, esimerkiksi koko lahden alueelta kerran viidessä vuodessa. Kunnostustöiden vaikutuksia voidaan tutkia tarkemmin tietyillä koealueilla ja niillä kasvillisuuden seuranta olisi joka vuosi.

Säännöllisesti tehtävän kasvillisuuskuviointin avulla voidaan seurata kasvillisuuden levittäytymisen nopeutta vesialueella. Kuviotietoja voidaan käyttää hyväksi myös muiden eliöryhmien tutkimuksissa, kuten esimerkiksi linnustonseurannas-

sa. Kasvillisuus seuranta tulee toteuttaa niin, että tulokset tallennetaan paikkatietoaineistoon. Kasvillisuus seurannassa hyödynnetään ilmakuvia, joita tulisi myös ottaa viiden vuoden välein. Ilmakuvatarkastelun ja maastotarkastusten yhdistelmällä kasvillisuuskuviointi on helpoiten tulkittavissa ja tallennettavissa paikkatiedoksi.

Laidunalueiden kasvillisuutta tulisi seurata jo aiemmin perustettujen seurantalinjojen avulla. Näin saadaan mahdollisimman hyvin vertailukelpoista tietoa kasvillisuuden kehityksestä Ruohokarin hoitoniityllä. Seuranta on suoritettu 1995–1999 ja edellisen kerran 2008. Kasvillisuuden seuranta Ruohokarin hoitoniityllä tulisi jatkossa toistaa vähintään viiden vuoden välein. Seuraava seuranta olisi syytä ajoittaa lähivuosille.

Vanhankaupunginlahdella on tehty vesikasvillisuus selvityksiä lamparealueilla (Viitasalo 1990, 1992) ja sekä lampare että avovesialueella (Lammi, E. 2002). Vesikasvillisuuden tilan seuraamiseksi vesikasviselvitys tulisi toistaa samoin menetelmin ja samoilta seuranta-alueilta mahdollisimman pian. Myös ruopattavien lampareiden kasvillisuuden tilan kehitystä tulisi seurata uusilla seurantalinoilla.

Korkeakasvuisten merenrantaniittyjen tilan kohentamiseksi Vanhankaupunginlahdella suositellaan tutkimusta, jossa selvitetään erilaisin ruovikon poisto keinoin parasta tapaa palauttaa mesiangervoaltaisten niittyjen kasvillisuus. Laiduntaminen yhdistettynä niittoihin on paras tapa hillitä järviruo'on kasvua ja jopa poistaa järviruokoa. Korkeakasvuisten merenrantaniityn lajisto ei kuitenkaan hyödy laidunnuksesta, päinvastoin se voi kärsiä siitä. Tästä syystä tulisi selvittää erilaisin niitto ja polttokokein paras keino elvyttää tyyppin kasvillisuus. Yksi keino kapeiden ja ruovikoitumassa olevien mesiangervoniittyjen laajentamiseen voisi olla vaiheittainen niitto. Ensimmäisenä niittovuotena niitetään laajahko alue mesiangervoniityn ympäriltä. Sama toistetaan seuraavana kasvukautena. Kolmantena vuonna niitto toistetaan, mutta mesiangervoniityä lähinnä olevalta alueelta jätetään niittämättä muutaman metrin (noin 5m) levyinen kaistale. Seuraavana vuonna niittämättä jätettävää kaistaletta levennetään. Toimenpiteeseen yhdistetään seuranta, jolloin voidaan reagoida tarpeen mukaan kasvillisuuden muutoksiin alueella. Jos järviruoko talttuu nopeasti, ei niittoja ole tarpeen toistaa vuosittain. Jos taas ruoko ei vähene, on koko aluetta niitettävä pidempään.

Lisäksi voidaan toimenpiteiden vaikutusten arviointia varten tehdä aarin kokoiset seurantaruuudet eri hoitotoimenpiteille. Suunnittelualueelle perustetaan ruovikoniityn ja ruovikkotyypin I tai II alueille Pornaistenniemen ja Lammassaaren välille esimerkiksi neljä ruutua eli yhteensä kahdeksan ruutua. Ruuduista yksi kummallakin tyyppillä on referenssiruuu, jolla ei tehdä toimenpiteitä. Yhdellä ruudulla tehdään pelkkä niitto vuosittain kesäkuun puolenvälin tienoilla. Yhdellä ruudulla niittoon yhdistetään poltto. Niitto ja poltto toistetaan joka toinen vuosi. Yhdellä ruudulla tehdään niitto ja juurakon poisto kertatoimenpiteenä. Tutkimus vaatii tarkemman tutkimus- ja seurantasuunnitelman tekoa.

Vieraslajitilannetta Vanhankaupunginlahdella tulisi seurata säännöllisesti tehtävin kartoituksin. Kartoitusten tulosten perusteella voidaan antaa kohdennettuja torjuntaohjeita tarpeen mukaan. Uusien vieraslajien ilmaantuessa tehdään heti suunnitelma toimenpiteistä tai lajin leviämisen seurannasta.

6.10.4 LINNUSTO

Linnuston muutosten seurantaan, ja varsinkin toimenpiteiden vaikutusten seurantaan, tarvitaan säännöllisiä linnustoselvityksiä. Vaikka seurannoista koituu kustannuksia, luotettavaan seurantaan tarvitaan riittävän tiheä otanta, muutoin johtopäätökset jäävät hatariksi tai vaaditaan pitkä aika ennen kuin muutoksia voidaan luotettavasti arvioida. Luotettavan trendin määrittämiseen tarvitaan yleensä vähintään 5 otantaa. Linnuston todelliset muutokset saattavat hukkuu satunnaisu-lahtelun alle, jos laskentavuosia on harvassa.

Samoin kuin kasvillisuuden seurannassa, myös linnustonseurannassa kannattaa verrata muutoksia käsitellyillä alueilla ja käsittelemättömillä alueilla. Jos lintujen reviirit tallennetaan vuosittain paikkatietoaineistoksi, voidaan otanta koe- ja vertailualueilta tehdä myös jälkikäteen poimimalla.

Linnustonseurantaa on syytä jatkaa samoilla menetelmillä kuin tähänkin asti on tehty, siten säilytetään vuosien välinen vertailtavuus. Koko lahden alueelta laskeaan vesi- ja rantalinnut viiden kierroksen kiertolaskennalla, lisäksi koko Natura 2000 –alueen varpuslinnut ja hoitoniittyjen kaikki lajit kartoitetaan viiden kerran kartoituslaskennalla. Alueella levähtävien lintujen määrä lasketaan kiertolaskennalla keväällä noin 4-5 vuorokauden välein, ja syksyllä keskimäärin 7 vuorokauden välein. Käytetyistä menetelmistä on tarkempi kuvaus viimeisimmässä linnustoraportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

6.10.5 KALAT

Kalastoon liittyviä seurantoja tehdään jokisuussa, erityisesti meritaimenen tai siian lisääntymisen selvittämiseksi. Vanhankaupunginselällä tehdään myös verkoilla koekalastuksia, joita on syytä jatkaa säännöllisesti kalaston rakenteen ja ikäluokkien selvittämiseksi.

Säynäslahden lampareiden kalakantaa on jatkossa seurattava säännöllisesti, ja tarkemmin on selvitettävä alueella mahdollisesti tehtävien hoitokalastusten vaikutus lampareiden kalakantaan. Lampareista kaloja voidaan pyytää esimerkiksi katiskoilla tai paunetilla.

6.10.6 SAMMAKKOELÄIMET

Vanhankaupunginlahden ruovikkoalueet ja Viikin pellot on merkitty Helsingin luontotietojärjestelmässä tärkeäksi matelija- ja sammakkoeläin alueeksi. Alueen matelija- ja sammakkoeläimien kannankehitystä tulisi seurata ja etenkin viitasammakon runsaus alueella tulisi selvittää. Seuranta olisi hyvä ajoittaa ennen ruovikkoalueella tehtävää lampareiden muokkaamista ja uusien muodostamista sekä niiden jälkeen.

6.11 TOIMENPITEIDEN AIKATAULU JA KUSTANNUKSET

Seuraavassa on esitetty viime vuosien kokemusten perusteella niittojen- ja ruoppauksen hintatasoja Uudenmaan elinkeino- ja ympäristökeskuksen alueella. Viime kädessä hinta määräytyy aina tarjouskilpailun ja työkohteen mukaan. Seuraavassa on esitelty arvioita hintaperusteista sekä toteutuneita kustannuksia Vanhankaupunginlahdella Life-hankkeissa.

Muualla Suomessa saatuja kokemuksia Life-hankkeiden kunnostustöistä ja kustannuksista ovat koonneet Mikkola-Roos ja Niikkonen (2005). Kustannukset ovat vaihdelleet menetelmästä riippuen ja myös eri puolella Suomea kustannukset ovat hieman eronneet toisistaan. Osa töistä on tehty jo noin 10 vuotta sitten, joten kustannustaso on saattanut muuttua.

Kustannuksiin olennaisesti vaikuttavia tekijöitä ruoppauksissa ovat kohteen ja läjityspaikan välinen etäisyys sekä ruopatun massan laatu. Kovin vesipitoisen ruoppausaineksen kuljettaminen pitkiä matkoja ei ole järkevää. Massan kuivattamiseksi voidaan harkita välivarastointia lähialueella.

Kaivutyön kustannuksiin vaikuttaa myös se, voidaanko työ tehdä jään päältä, vai tarvitaanko työn suorittamiseen kelluvaa kalustoa. Jään päältä tehtävä kaivu on edullisinta kovina talvina, jolloin jäätä ei tarvitse ainakaan kovin paljoa vahvistaa.

Laidunten kustannuksiin on niittojen ja raivauksen ohella lisättävä aitaamiskustannukset, jotka Life-hankkeissa ovat olleet noin 3€ metri. Tuo luku on nykyisin todennäköisesti enemmän.

Palvelurakenteiden osalta on olemassa vain suuntaa-antavia arvioita, sillä kustannukset ovat vaihdelleet paljon. Kustannuksiin vaikuttavat mm. rakennustapa sekä vaadittavien perustusten toteutustapa. Palvelurakenteiden kustannuksia on aiemmin esitetty Lintulahdet Life -hankkeen yhteenvedossa (Mikkola-Roos & Niikkonen 2005). Tuosta julkaisusta on jo aikaa, joten kustannukset selviävät lopullisesti vasta tarjouspyyntöjen yhteydessä. Kustannuslaskennassa on käytetty mm. lintutornille arvona 30 000 euroa, lintupiilolle 30 000 euroa, katselulavalle 15 000 euroa ja uusien polkujen perustamiseen 25 000 euroa/kilometri.

Alueelle on toivottu myös wc-tiloja sekä vesipisteitä, samoin kahvilaa ja opastuskeskusta. Näiden kustannukset on arvioitu karkeasti yleisten rakennuskustannusten perusteella.

Taulukko 6.2 Vanhankaupunginlahden Life-hankkeen kustannuksia vuosina 2004–2007 sekä 2008–2012. Luvut ovat euroja, ja lisäksi on annettu tehdyn työn pinta-ala. Luvuissa ei ole mukana arvonlisäveroa.

Työ	2004–2007	2008–2012	Huomautukset
Niitto	10000; 10 ha 8000, 15 ha	5000; 8 ha	
Jyrsintä	3000; 5 ha 3500; 7 ha		
Aitaus	2000; 10 ha		
Puuston raivaus	500; 0,3 ha 2000; 0,5 ha		
Laidunnus	9000; 10 ha 43000; 24 ha	13500; 10 ha 54000; 24 ha	Ei laidunnusta 2011–2012
Ruoppaus	9000; 0,2 ha 12000; 0,5 ha 8000; 0,5 ha		
Vesikasvien niitto	15000; 5 ha		
Pienpetopyynti	6000	5000	

Edellisen taulukon luvuilla voidaan suunnilleen arvioida myös tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjen ehdotusten kustannuksia. Kustannukset on esitetty taulukoissa 6.3-6.6. Hoitotoimien suunnittelussa käytetty osa-aluejako on esitetty kuvassa 6.27.

Taulukko 6.3. Ehdotetut kunnostus- ja hoitotoimet, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutus-jakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Pienpetopyynti		1	kpl	I ja II	20-30	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Koko lahti	Pönttöverkoston ylläpito		1	kpl	I ja II	2-4	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Koko lahti	Haitallisten vieraskasvilajien poisto		10	ha	I ja II	8-20	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Uuden laitumen raivaus	20, 2, 22	6	ha	II	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lammassaari-Purolahti	Laidunnus	20, 2	40	ha	I ja II	10-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Laidunnusta tukeva niitto	20, 2	12	ha	I	10-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	20, 13	4	ha	I	10-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Laidunten lohkominen	20, 2			I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Pornaisten-niemi-Lammassaari	Mesiangervoniittyjen hoito	22, 16	2-5	ha	I	10-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Purolahti	Uuden kosteikkoaltaan perustaminen	2	0,5	ha	I	80-120		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti ja Klobben	Ruoppaus	13	2,01	ha	I	50-80	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Reunametsät	Näkymien avaaminen	18, 2, 5,9	2	ha	I	10-15	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)

Ruohokari	Puuston käsittely	20	1,2	ha	I	5-10	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Ruohokari	Laidunalueen laikutus	20	3	ha	I	5-10	Tarvittaessa	Helsingin kaupunki (Hkr)
Ruohokari	Vesakon raivaus	20	1,5	ha	I	5-10	3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Saunalahti	Ruoppaus	7	3,6	ha	II	50-100	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahden lampareet	Hoitokalastus	16	1	kpl	I ja II	5-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki
Säynäslahti	Vaihe I, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	8	ha	I	100-200	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Vaihe II, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	7,8	ha	II	100-200	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Vaihe III, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	3,4	ha	II	50-100	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Vanhankaupungin-selkä	Hoitokalastus	21, 7, 13	1	kpl	I ja II	5-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki
Viikin pellot	Hulevesikosteikon perustaminen Viikintien varteen	1	0,5	ha	I	80-120		Valtio
Viikin pellot	Viikinojan luonnonmukaistaminen	1	0,6	km	II	50-100		Valtio
Viikinmäki	Puhdistamon ojan luonnonmukaistaminen	26, 15	0,8	km	II	50-100		Helsingin kaupunki (Hkr)

Taulukko 6.4. Ehdotetut palvelurakenteet, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019,	Kustannus, tuhansia	Toistuvuus	Vastuutaho
Pornaisten-niemi	Luontopolun uusinta	15	15	kpl tauluja	I	5-10		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Mölylä	Uusi luontopolku	10	15	kpl tauluja	I	5-10		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Säynäslahden tervalepikko	Vanhan Gardenian luontopolun purkaminen	17	1		I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr)
Säynäslahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16	1,2	km	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaari	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16, 22	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Polkujen perustaminen tai kunnostus	18	1,5	km	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mäyrä metsä	Polkujen perustaminen tai kunnostus	5	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mölylä ja Purolahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	10, 2	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Ryönälahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	11	0,9	km	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Fastholma	Polkujen perustaminen tai kunnostus	6	0,5	km	II	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Kivinokka	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16	1,2	km	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Viikin pellot	Polkujen perustaminen tai kunnostus	1	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaaren pitkokset	Uusi lintutorni	22	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio

Hakalanniemen kallio	Uusi lintutorni	22	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Pyörätuoliluiska Hakalan lintutorniin	18	1	kpl	II	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaaren niitty	Uusi piilokoju	20	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Uusi piilokoju	16	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti	Uusi piilokoju	2	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mölylän metsä	Uusi piilokoju	10	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Uusi katselulava	16	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lammassaren niitty	Uusi katselulava	20	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Uusi katsepaikka	18	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Uusi katselulava	18	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Fastholma	Uusi katselulava	6	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Herttoniemen kallio	Katselutasanne	9	1	kpl	I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lammassaaren niitty	Weppikamera piilokojuun	20	1	kpl	I	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Weppikamera piilokojuun	16	1	kpl	II	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti	Weppikamera piilokojuun	2	1	kpl	I	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio

Pornaisten-niemi	Uusi pääopaste	15	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Fastholma	Uusi pääopaste	6	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)

Taulukko 6.5. Ehdotetut tutkimukset ja seurannat, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Muuttolintulaskennat				I ja II	15-20	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pesimälintulaskennat				I ja II	15-20	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pönttölintujen seuranta				I ja II	5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Kasvillisuuden seuranta koealoilta				I ja II	5-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Kasvillisuus selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Sammakoiden ja matelijoiden selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Sudenkorentojen ja muiden hyönteisten selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Lepakoiden ja muiden nisäkkäiden selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Vedenlaadun seuranta				I ja II	5-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pohjaeläinseuranta				I ja II	5-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Kävijätutkimus				I			Helsingin kaupunki (ymk)

Taulukko 6.6. Ehdotetut viestintätoimet, viestintämateriaalit sekä niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Viestintäsuunnitelman laatiminen					20-30	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	www-sivujen ylläpito					5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Facebook ja muu sosiaalinen media					5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Esite alueen luonnosta ja palveluista					5-10	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Retkikartta alueesta					5-10	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)

7 EHDOTETTUIJEN HOITO- JA KÄYTTÖTOIMIEN VAIKUTUKSET

Lampareiden ruoppaukset ja kanavien kaivaminen aiheuttavat tilapäisesti veden samentumista, koska sedimenttiä lähtee liikkeelle työn aikana. Myös ravinteita saattaa lähteä liikkeelle sedimentin mukana. Rakentamistöiden jälkeen haittaa ei ole.

Myös rantaniittyjen mahdollinen jyrskintä voi aiheuttaa aluksi veden samentumista ja sedimenttiä saattaa kertyä kasvillisuuden päälle. Samentuminen on ohimenevää ja aallokko sekä veden virtaukset poistavat sedimenttiä kasvillisuuden päältä.

Ruoppaukset ja kasvillisuuden niitto vähentävät osaltaan kasvillisuutta, mutta pääasiassa järviruokoa, jota on tarpeen vähentää alueelta. Järviruokoon väheneminen lisää muiden kasvilajien menestymisen mahdollisuuksia.

Esitetyt toimenpiteet ovat sellaisia, että linnuille ei koidu haittaa tai se on todennäköisesti merkityksetön. Ne voivat esimerkiksi veden samentuessa vaihtaa ruokailualueita. Ruoppauksia Natura 2000 -alueella tai sen vieressä ei tehdä lintujen pesimäaikana. Kasvillisuuteen tehtävät avoimet vesialueet parantavat erityisesti vesilintujen ruokailu- ja poikasalueita. Lisäksi ne antavat sorsille paremmin suojaa sulkaatokautena.

Veneilyn rajoittaminen lahdella sekä veneilyn ohjaaminen reiteille turvaavat rauhallisen levähdysalueen erityisesti muutolla levähtäville vesilinnuille. Myös arat pesimälajit hyötyvät suojaisista ja rauhallisista pesimäpaikoista. Vanhankaupunginlahdella on pesimäaikana havaittu suojelualueella mm. huviveneilijöitä, vesiskootteri, kalastajia sekä melojia. Vaikka määrät eivät ole suuria, voi haudonta-aikana aiheutettu häiriö aiheuttaa pesintätappioita

Veden samentuminen saattaa väliaikaisesti karkottaa kaloja ja sedimentin lisääntyminen voi vaikuttaa kalojen kutualueisiin. Ruovikkoalueen lampareiden ruoppauksella voi olla vaikutuksia myös sammakkoeläimiin ja sudenkorentoihin. Ruoppausten aikana ja välittömästi niiden jälkeen vaikutukset voivat olla negatiivisia. Lampareiden ja reunavyöhykkeen lisääntyminen vaikuttaa kuitenkin pitkällä tähtäimellä positiivisesti. Laitumien ja niittyjen raivaus voi vaikuttaa myös mm. perhosten esiintymiseen alueella. Vaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia, mutta niiden merkitys populaatioille on todennäköisesti pieni.

Laidunnus vaikuttaa kasvillisuuden monimuotoisuuteen pääasiassa positiivisesti. Jotkut korkeakasvuiset ruohot taantuvat laidunalueilla. Monille rantaniityillä esiintyville kasvilajeille laidunnus on kuitenkin esiintymisen ehto.

Kunnostustoimilla on vaikutuksia myös maisemaan. Rantaniittyjen ja –laidunten määrän kasvu vähentää laajan järviruokokasvuston painoarvoa maisemassa ja luo moni-ilmeisen rantamaiseman. Samoin vesilampareiden lisääminen monipuolistaa maisemaa. Lampareista poistetun massan läjittäminen voi muuttaa hetkellisesti maisemaa huonommaksi (1-3 vuotta, kunnes kasvillisuus kasvaa läjitysalu-

een päälle), mutta läjitysalueille on tehtävä hoitosuunnitelma ja niiden maisemoinnista on huolehdittava.

Todennäköisesti läjitysalueen valtaavat ensin koivuntaimet, savikat, ohdakkeet ja muut pioneeriyhdyskuntien lajit. Samoin tapahtuu ruovikkoon mahdollisesti tehtäville matalille patorakennelmille. Jos kaikki puiden ja pensaiden taimet käydään niiltä säännöllisesti poistamassa, vaikutukset maisemaan ovat hyvin pieniä.

Taulukko 7.1. Hoitotoimien mahdollisia vaikutuksia luontotyyppihin ja eliöryhmiin.

Luontotyyppi tai lajiryhmä	Toimi	Mahdollinen vaikutus
Luontotyypit		
Jokisuistot	Ruoppaukset ja kanavien kaivaminen, läjitykset.	Lisäävät väliaikaisesti kiintoaineksen aiheuttamaa samentumista lähialueella. Muuttavat kasvillisuustyyppien luonnon-tilaa. Muuttavat alueen vesitaloutta.
Vaihtumissuot ja rantasuot	Pensaikon poisto ja puuston raivaus. Ruoppaukset ja kanavien kaivaminen.	Vähentää suopintojen kuivumista ja viivyttää metsittämistä ja umpeenkasvua. Pienentää jonkin verran vaihtumis- ja rantasoiden pinta-alaa erityisesti Säynäslahden alueella.
Kostea suurruohokasvillisuus	Pensaikon poisto ja ruovikon raivaus.	Estää alueiden umpeenkasvua ja parantaa suurruohokasvillisuuden elinmahdollisuuksia alueella.
Merenrantaniityt	Laidunnus ja niitot.	Estävät niittyjen umpeenkasvua ja parantavat niittykasvillisuuden säilymistä alueella.
Metsäluhdat	Rantametsien käyttö laitumina. Polkuverkoston parantaminen.	Ei vaikutuksia metsäluhtiin, kun laidunpaikat valitaan oikein. Polkuja ei tehdä metsäluhtien yli, joten vaikutuksia ei ole.
Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt	Niitot.	Parantavat kasvillisuuden elinolosuhteita.
Luonnonmetsät	Polkujen raivaus ja puiden poisto. Virkistyskäytön ohjaus.	Vähentävä luonnonmetsien pinta-alaa hiukan, pyrittävä välttämään polkujen raivaamista luonnonmetsiin. Pienentää luonnonmetsien kenttä- ja pohjakerroksen kasvillisuuden kulumista.
Lehdot	Polkuverkoston kehittäminen.	Voi aiheuttaa kasvillisuuden kulumista, ellei polkuja ohjata parhaiden lehtokohdeiden ohi.
Kasvit		
Ojakurjenpolvi	Vieraslajien poisto Pensaikon ja ruovikon raivaus. Laidunnus.	Estää ojakurjenpolven elinympäristön umpeenkasvun ja parantaa lajin mahdollisuuksia säilyä alueella. Vaikuttaa kasvustojen kokoon, mutta vähentää myös kilpailevaa kasvillisuutta.

Taulukko 7.1. jatkuu...

Linnut		
Vesilinnut	Suojaisten pesimäsaarekkeiden teko. Pienpetojen poisto. Kalaston poisto lampareista	Parantaa pesintämenestystä. Vähentää ravintokilpailua.
Petolinnut	Lampareiden ja kanavien kaivaminen.	Voi aiheuttaa häiriötä ruskosuohaukan pesinnälle, jos tehdään väärään aikaan lähialueella Lisää ravinnon määrää ruovikkoalueella.
Rantakanat	Ruovikon niitto. Lampareiden ja kanavien kaivaminen. Pienpetojen poisto.	Vähentää osan lajeista elinympäristöä. Lisää mosaiikkimaisuutta ruovikkoon ja parantaa siten elinolosuhteita pidemmällä aikavälillä. Parantaa pesintämenestystä.
Kahlaajat	Ruovikon niitto ja laidunnus Rantaniittyjen kuivien osien laikuttaminen. Pienpetojen poisto.	Luovat sopivia pesimä- ja ruokailualueita. Parantaa pesintämenestystä.
Lokit ja tiirat	Pesimäsaarekkeiden teko. Pienpetojen poisto. Kalaston poisto lampareista	Parantaa pesintämenestystä. Vähentää ravintokilpailua.
Tikat	Puiden poisto Uudet polut Uusien metsäalueiden rajaaminen suojelualueeksi	Jos lahopuuta jätetään riittävästi, ei vaikutusta. Voi lisätä häiriötä, mutta kulun ohjaaminen toisaalta vähentää häiriön laajuutta. Parantaa lajien elinolosuhteita.
Ruovikon varpuslinnut	Pensaikon poisto ruovikkoalueelta. Lampareiden ja kanavien kaivaminen.	Hidastaa ruovikkoalueiden vähittäistä kuivumista ja metsän levittäytymistä. Vähentää lajien elinympäristöä hieman, mutta toisaalta parantaa elinympäristön laatua lisäämällä mosaiikkimaisuutta.
Rantaniityn varpuslinnut	Ruovikon niitto ja laidunnus Rantaniittyjen kuivien osien laikuttaminen.	Luovat sopivia pesimä- ja ruokailualueita.
Rantametsien varpuslinnut	Uudet polut. Puiden poisto lintutornien vierestä.	Voi lisätä häiriötä, mutta kulun ohjaaminen toisaalta vähentää häiriön laajuutta. Jos poistetaan vain näkyvyyden parantamiseksi välttämättömät puut, vaikutus rantametsien varpuslintuihin on merkityksetön.

Lintudirektiivin linnuista kahlaajat, kuten liro, suokukko, lapinsirri ja vesipääsky hyötyvät selkeästi rantaniittyjen niittämisestä ja laiduntamisesta. Ylipäätään useimmille kahlaajille matalakasvuinen lieteranta on tärkeä ruokailu ja levähdyspaikka, jonka olemassaolon järviruoko vaarantaa. Myös harvinainen pikkutiira (EN) käy lahdella saalistelemassa ja levähtää rantaniittyjen edustalla muiden tiirojen joukossa.

Ruovikkoalueen lampareiden avaaminen voi vaikuttaa haitallisesti joihinkin ruovikoissa viihtyviin lajeihin, koska biotoopin määrä hieman vähenee. Lampareiden kaivutyöt tulee tehdä pesimäajan ulkopuolella, joten pesintään ei häiriötä aiheudu. Kun lampareet on avattu, alue monipuolistuu ja mm. mustakurkku-uikku toivottavasti palaa alueen pesimälajiksi. Tämä vaatii lampareiden vesikasvillisuuden elpymistä ja vesiselkärangattomien määrän nousua. Muita lampareista hyötyviä vesilintulajeja ovat punasotka (VU) ja tukkasotka (VU), nokina, tavi sekä harvalukuinen heinätavi ja pikku-uikku (VU).

Laidunalueiden laajennus lisää sopivaa ruokailu- ja pesimäaluetta mm. hanhille, sorsille ja kahlaajille. Punajalkaviklojen ja töyhtöhyppien sekä taivaanvuohen määrät kasvavat, ja laidunalueella harvinaisena pesivän sitruunavästäräkki (VU) todennäköisesti hyötyy merkittävästi laidunalueen laajentamisesta. Sama koskee hieman yleisempää, mutta Suomessa voimakkaasti taantunutta keltavästäräkkiä (VU).

Vanhankaupunginlahdella esiintyy harvalukuisena myös luontodirektiivin liitteen IV lajeja, joita ei ole mainittu Natura-tietolomakkeella. Sudenkorennoista lampikorennot hyötyvät lampareista, jos lampareiden vesikasvillisuus saadaan elpymään ja kalojen määrä vähenemään. Lampareiden avaaminen voi vaikuttaa tilapäisesti haitallisesti sudenkorentoihin, joiden toukat elävät lampareiden pohjalla. Pidemmällä ajalla kunnostustoimista on lajeille kuitenkin hyötyä.

Sudenkorentojen tavoin viitasammakkoon voi kunnostusvaiheessa kohdistua haitallisia vaikutuksia, mutta mosaiikkimainen ruovikko avovesilampareineen soveltuu lajille kuitenkin selvästi paremmin kuin yhtenäinen ruokoluhta.

Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin nyt esitetyillä toimilla ei ole merkitystä. Todennäköisesti jotkin lajit, kuten vesisiippa, voivat hyötyä saalistukseen sopivien vesialueiden lisääntymisestä.

Vanhankaupunginlahden rantametsistä on löytynyt joukko harvalukuisia sienilajeja, joista osa on uhanalaisia. Uhanalaiset lajit ovat sinihuovakka (*Amaurodon cyaneus*, VU) luhtanyhäkki (*Hyphoderma deviatum*, VU) ja rantarypykki (*Phlebia lindtneri*, VU). Esitetyillä hoitotoimilla ei todennäköisesti ole merkittävää haitallista vaikutusta näiden lajien esiintymiseen, vaan suurempi uhka on elinympäristön muuttuminen kuivumisen tai kulutuksen takia.

Taulukko 7.2. Arvioidut vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeltaviin luontoarvoihin.

0=ei vaikutusta tai todennäköisesti ei vaikutusta, ++ = parantaa merkittävästi luontotyyppin tai lajin elinoloja. + = lisää jonkin verran luontotyyppin tai lajin elinoloja. -- heikentää merkittävästi luontotyyppin tai lajin elinoloja. - = heikentää jonkin verran luontotyyppin tai lajin elinoloja. .. toimenpide ei kohdistu lajiin tai luontotyyppiin.

Natura-arvo	Toimenpide						
	Ruoppaus	Vesikasvillisuuden niitto	Ranta-alueiden niitto	Laidunnus	Puuston poisto	Polkuverkoston parantaminen	Lintutornit, -piilot ja katselulavat
Luontodirektiivin luontotyyppit:							
1130 Jokisuistot	-	0
6430 Kosteaa suurruohokasvillisuus	0	+	++	0	0
9080 *Fennoskandian metsäluhdat	0	0	0
Lintudirektiivin liitteen I linnut:							
heinäkurppa	0	+	++	++	..	0	0
huuhkaja	0	0	0
kalatiira	+	+	0	0
kapustarinta	0	0	+	+	..	0	0
kaulushaikara	-	0	-	-	..	0	0
kuningaskalastaja	++	-	0	0	0
kurki	0	+	+	+	..	0	0
lapintiira	+	+	0	0
laulujoutsen	+	+	+	+	..	0	0
liro	0	+	++	++	..	0	0
luhtahuitti	+	0	0	0	..	0	0
maakotka	0	0
merikotka	+	+	0	0	0	0	0
mustakurkku-uikku	++	+	0	0
mustatiira	+	+	0	0
niittysuohaukka	0	0	0	0	..	0	0
palokärki	0	0	0
peltosirkku	0	0	0	0	0
pikkujoutsen	0	0	0	0	..	0	0
pikkulepinkäinen	+	+	+	0	0
pikkusieppo	0	0	0
pikkutiira	+	+	0	0
pohjantikka	0	0	0
punakuiri	0	+	+	+	..	0	0

Taulukko 7.2 jatkuu...

	Ruoppaus	Vesikasvillisuuden niitto	Ranta-alueiden niitto	Laidunnus	Puuston poisto	Polkuverkoston parantaminen	Lintutornit, -piilot ja katselulavat
räyskä	+	+	0	0	0
ruisräikkä	+	+	..	0	0
ruskосуohaukka	-	-	+	+	..	0	0
sinirinta	0	..	0	0	0	0	0
sinisuohaukka	0	0	+	+	..	0	0
suokukko	0	+	++	++	..	0	0
suopöllö	0	0	+	+	0	0	0
sääksi	+	+	0	0	0	0	0
uivelo	0	0	0	0	..	0	0
valkoposkihanhi	0	+	++	++	..	0	0
varpuspöllö	0	0	0
valkoselkätikka	0	0	0
vesipääsky	+	+	++	+	..	0	0
viirupöllö	0	0	0

7.1 YHTEENVETO KUNNOSTUSTOIMIEN VAIKUTUKSESTA NATURA-ARVOIHIN

Esitetyt kunnostustoimet eivät todennäköisesti heikennä Natura 2000 -alueen arvoja. Suurin mahdollinen heikentävä vaikutus Natura 2000 -alueelle ovat Vantaanjoen valuma-alueelta tulevat vedet, asutuksen lisääntymisen myötä lisääntyvä kulutus ranta-alueille sekä veneily Natura 2000 -alueen vesialueella. Esitetyillä toimilla pyritään vähentämään näitä vaikutuksia.

Kunnostustoimista tehdään toteutusvaiheessa tarkemmat toteutussuunnitelmat. Toteutussuunnitelmat laatii Helsingin kaupunki, ja niiden toteuttamista valvoo Uudenmaan ELY-keskus. Kaikkia hoito- ja käyttösuunnitelman toimia ei välttämättä pystytä toteuttamaan. Toteutuminen riippuu mm. lupien ja rahoituksen järjestymisestä.

Kunnostustoimien lisäksi alueen luontoarvoihin vaikuttavat lähialueen kaavoitus sekä muut toimet lähiympäristössä. Kaavoituksessa on varmistettava, että Vankkaupunginlahden lähistölle ei suunnitella toimia, jotka voisivat heikentää merkittävästi alueen Natura-arvoja. Hankkeiden vaikutukset on arvioitava erikseen, jos todennäköisiä merkittäviä vaikutuksia Natura-alueelle ilmenee.

Tällä suunnitelmalla ei ole heikentävää vaikutusta niihin luontoarvoihin, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 – verkostoon.

8 VANHANKAUPUNGINLAHDEN TULEVAISUUS

8.1 TULEVAISUUDEN ORGANISAATIO

Nykyisin Helsingin kaupungin ympäristökeskus vastaa alueen hoidon suunnittelusta sekä tarvittavien seurantojen ja selvitysten tekemisestä. Ympäristökeskus vastaa myös Natura- ja luonnonsuojelualueilla olevien opastaulujen sisällöstä. Rakennusvirasto vastaa käytännön hoidon organisoinnista, ja tilaa hoitotyöt Staralta. Eri virastojen ja Staran yhdessä toteuttama hoito tapahtuu hyvässä hengessä. Vanhankaupunginlahteen liittyvien asioiden hoitamista estää kiire, sillä virkamiehillä on paljon muitakin asioita hoidettavanaan. Hoitoon varatut rahat tulevat eri virastojen budjeteista ja ”kilpailevat” muun rahoitustarpeen kanssa. Hoidon toteuttamista vaikeuttaa myös maan omistuksen ja hallinnan jakautuminen usealle taholle.

Tulevaisuudessa hoidon onnistumista voisi edistää se, että hoidosta vastaisi yksi Vanhankaupunginlahti-tiimi joko kaupungin sisäisenä ryhmänä tai erillisenä yhtiönä. Tiimin henkilökunnan hoidettavana olisivat kaikki alueen työt suunnittelusta käytännön hoitoon. Tiimillä on oma budjetti ja mahdollisuus hakea sponsori- ja hankerahaa. Hoito- ja käyttösuunnitelmaa tehdessä on puhuttu, että alueella pitäisi olla ainakin yksi kokoaikainen työntekijä, ”manageri”, joka edistäisi alueen asioita. Myös maan omistus tai hallinta olisi hyvä keskittää yhdelle taholle.

8.2 VANHANKAUPUNGINLAHDEN VISIO

Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahti on luonnoltaan ja linnustoltaan entistä monipuolisempi. Luontotyypit voivat hyvin. Rantaniittyjen varpuslintujen ja kahlaajien laji- ja parimäärät ovat korkeampia kuin nykyisin. Luonnonsuojelualue on laajentunut kosteikolta myös ympäröiviin metsiin. Alue on luonnon keidas keskellä pääkaupunkia. Lahden ympäristöstä löytyy ruovikoita ja metsiä, joissa voi vetäytyä luonnon rauhaan yksikseen tai tarkkailla luontoa yhdessä muiden kanssa. Erilaisten käyttäjien on selkeää ja helppoa liikkua hyvin hoidettuja reittejä pitkin. Lintutomeista, -kojuista ja -lavoilta voi ihailla maisemia tai tarkkailla ja kuvata luontoa läheltä. Opastauluista saa perustietoja alueesta, ja lisää tietoja avautuu mobiililaitteiden kautta. Webbikameroiden avulla voi tehdä myös nojatuolimatkan alueelle. Vanhankaupunginlahti on tunnettu sekä kotimaassa että ulkomailla.

Ulkoilun lomassa voi nauttia myös kahvilapalveluista lintujen elämää tarkkaillen. Kosteikkoa on laajennettu luonnonsuojelualueen ulkopuolelle, ja kosteikon laidalle huomaamattomaan paikkaan on rakennettu luontoon hyvin maastoutuva, osittain veden päällä oleva lintukahvila. Siellä voi nauttia kahvista ja muista herkuista seuraten samalla aivan kahvilan viereen tulevien lintujen liikkeitä. Linnut näkee läheltä ja paljain silmin. Paikallisille herkkuihin tarjoava kahvila palvelee myös matkailijoita ja kauempaa tulevia lintubongareita. Kuten ulkomaiset kahvilat, tämä Vanhankaupunginlahden kahvilakin on suosittu ja tunnettu laajalti.

Vaikka Vanhankaupunginlahti on pääkaupungin ytimessä, se on säilyttänyt ydinominaisuutensa: Alue on laaja, luonnontilainen paikka, jossa monipuolinen linnusto ja muu luonto voivat elää omaa elämäänsä. Ihmiset tulevat alueelle virkistymään ja ulkoilemaan. Luonnon tarkkailun lisäksi vierailija löytää hiljaisia alueita ja voi ihailla laajalle avautuvia maisemia.

Kuvat 8.1. Ruotsissa Hornborgasjön Trandansenilla kurkien kerääntyminen on tuoteistettu lintuharrastajien ja suuren yleisön yhteiseksi massatapahtumaksi, jossa on kurkien katselun ohella tarjolla myös markkinoita ja muuta toimintaa. Samanlaista toimintaa pitää saada myös Vanhankaupunginlahdelle, sillä alueella on potentiaali niin kaupunkilaisten kuin turistien keskeisenä vierailukohteena.

9 LÄHTEET

Airaksinen, O, Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. Ympäristö-opas 46. Suomen ympäristökeskus. 2. painos.

Aroviita, J., Hellsten, S., Jyväsjärvi, J., Järvenpää, L., Järvinen, M., Karjalainen, S. M., Kauppila, P., Keto, A., Kuoppala, M., Manni, K., Mannio, J., Mitikka, S., Olin, M., Pilke, A., Rask, M., Riihimäki, J., Sutela, T., Vehanen, T. & Vuori, K.-M. 2012. Ohje pintavesien ekologisen ja kemiallisen tilan luokitteluun vuosille 2012–2013 — päivitettyt arviointiperusteet ja niiden soveltaminen. Ympäristöhallinnon ohjeita 7/2012.

Asanti, T., Gustafsson, E., Hongell, H., Hottola, P., Mikkola-Roos, M. Osara, M., Ylimaunu, J. & Yrjölä, R. 2003: Kosteikkojen linnuston suojeluarvo. – Suomen Ympäristö 596. Suomen Ympäristökeskus.

Ellermaa, M. 2011: Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. – *Tringa* 37/38:140-174)

Haikonen, A., Köngäs, P. ja Laamanen, M. 2011. Helsingin edustan merialueen kalataloustarkkailu vuosina 2008–2009. - Kala- ja vesiraportteja 32.

Harjuntausta, A., Kinnunen, R., Koskenpato, K., Lehikoinen, P., Leppänen, M. & Nousiainen, I. 2013: Valkoposkivanhan aiheutuvien haittojen lieventäminen. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 11/2013.

Heinonen, M. & Lammi, E. 2009: Vanhankaupunginlahden lintuveden kasvillisuuden seuranta 2008-2009. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 14/2009.

Helsingin kaupunki 2008: Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008-2017. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 16/2008.

Helsingin luontotietojärjestelmä <http://www.hel.fi/luontotieto>

Hoogesteger, T., Rahkonen, J. & Karhilahti, A. 2014: Suomen vihersammakot. — Luonnon Tutkija 2014, Suomen Biologian Seura Vanamo oy

Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008. Metsätyypit – Opas kasvupaikkojen luokitteluun. - Metsäkustannus. 192 s.

Huuska, P. & Miinalainen, M. (toim.) 2012: Katsaus Helsingin ympäristön tilaan 2012. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 15/2012

Kala- ja Vesitutkimus Oy, Mikkola-Roos, M. & Hirvonen, H. 1996: Toukolanranta, rakentamisen ympäristövaikutukset. Ekologinen näkökulma II. — Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:20.

Kiema, S. & Saarenoksa, R. 2006: Pornaistenniemen käävät ja orvakat sekä niiden suojeluarvo. — Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2006.

- Laine, J., Vasander, H., Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Saarinen, M. & Penttilä, T. 2012. Suotyypit ja turvekankaat –opas kasvupaikkojen tunnistamiseen. - Metsäkustannus. s. 160.
- Lammi, E. 2002: Viikin - Vanhankaupunginlahden Natura-alueen vesikasvillisuus. - Ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2002.
- Leikas, P. & Rautiainen, A. 2010: Kanit Helsingissä ja kanivahinkojen torjunta. - Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2010:6 / Katu- ja puisto-osasto
- Mikkola-Roos, M. & Oesch, T. 1998: Ekologinen tila, kunnostus- ja hoitosuunnitelma. Viikki–Vanhankaupunginlahti. –Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/98.
- Mikkola-Roos, M. & Niikkonen, T. (toim.) 2005: Kosteikkojen kunnostuksen ja hoidon parhaat käytännöt kuudella Life-kohteella Suomessa – Life CO-OP -hankkeen tulokset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 149.
- Mikkola-Roos, M. & Yrjölä, R. (toim.) 2000: Viikki. Helsingin Vanhankaupunginlahden historiaa ja luontoa. - Tammi.
- Mikkola-Roos, M., Rusanen, P., Haapanen, E., Lehikoinen, A., Pynnönen, P. & Sarvanne, H.: 2013: Helsingin Vanhankaupunginlahden linnustoseuranta 2012. Vuosien 2000-2012 yhteenveto.– Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 20/2013.
- Muotka, K. 2009: Helsingin ulkoilureittien ja puistojen roskaantuminen - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2/2009.
- Oesch, T. 1994: Vanhankaupunginlahden kasvillisuuskartoitus. Käsikirjoitus. – Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Helsingin vesi- ja ympäristöpiiri. Julkaisematon raportti.
- Oesch, T. 1996. Viikin Vanhankaupunginlahden kasvillisuuden seuranta 1996. – Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisematon raportti.
- Oesch, T. 1999. Helsingin Vanhankaupunginlahden kasvillisuuden seuranta 1999. –Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisematon raportti.
- Pakarinen, R. 2013: Helsingiläisten kattolokit ja valkuposkihanhet. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 10/2013.
- Pellikka, K., Räsänen, M. & Viljamaa, H. 2007: Kasviplanktonin suhde ympäristömuuttujiin Helsingin ja Espoon merialueella vuosina 1969–2003. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 5/2007.
- Pynnönen, P. 2013: Vanhankaupunginlahden sudenkorentoselvitys 2012. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 13/2013.
- Päivänen, J. & Leppänen, P. 2010: Helsingin hiljaiset alueet - asukaskyselyn tuloksia. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 5/2010.

Raunio, A. Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. – Osa I: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristö 8/2008.

Rodgers, J.A. & Smith, H.T. 1997: Buffer zone distances to protect foraging and loafing water birds from human disturbance in Florida. — Wildlife Society Bulletin 1997:139-145.

Räikkönen, N: 2007: Ruovikkoluokittelu ja ruovikon laatukartoitus bioenergia- ja rakennuskäyttöön. Teoksessa: Ikonen, I. & Ikonen, I. & Hagelberg, E. Ruovikot ja merenrantaniityt – Luontoarvot ja hoitokokemuksia Etelä-Suomesta ja Virosta. - Suomen ympäristö37/2007.

Saarikivi, J. 2008: Helsingin matelija- ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2008.

Salla, A., Nurmi, P. & Riipinen, M. 2012: Lumen läjityksen ympäristövaikutukset Helsingissä. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2012.

Sammalkorpi, I., Mikkola-Roos, M., Lammi, E. & Aalto, T. 2014: Ravintoketjukuristus lintuvesien hoidossa. - Julkaisussa Linnut vuosikirja 2013. Birdlife 2014.

Siivonen, Y. 2004: Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004.

Stennett, S. 2011: Viikki management plan. Moniste.

Vatanen, S. 2005: Sedimenttien haitta-ainekartoitus Helsingin vesialueella vuonna 2005. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2005.

Vieraslajiportaali <http://www.vieraslajit.fi>. Viitattu 11/2014.

Viitasalo, I. 1990. Viikin Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun alueen lampaiden kasvillisuus vuonna 1990. - Julkaisematon raportti. 27.11.1990. Helsingin kaupunki, vesi- ja viemärilaitos.

Viitasalo, I. 1992. Viikin Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun alueen lampaiden kasvillisuudesta vuonna 1992. Julkaisematon raportti. 17.12.1992. Helsingin kaupunki, ympäristökeskus.

Viitasalo, I., Hyytiäinen, U.-M., Pekuri, S., Saarnio, S.-P. & Toppinen H. 2002: Rantavyöhykkeen uroskasvillisuuden tila Helsingin ja Espoon merialueilla vuosina 1998-99. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 4/2002.

Väisänen, R.A. 1996: Rauhoitettujen eläinten ja kasvien arvot. - Luonnon Tutkija 100:4-18.

Watts, B. & Bradshaw, D.S. 1994: The influence of human disturbance on the location of Great Blue Heron colonies in the Lower Chesapeake Bay. — Colonial Waterbirds 17 (2):184–186.

Wermundsen, T., Nieminen, J. & Asikainen, P. 2014: Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014. - Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:38.

Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006: Vanhankaupunginlahden lintuvesi – Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 5/2006.

Hoitosuunnitelmatyön aikana Vanhankaupunginlahti.fi sivustolla olleita aineistoja:

- Gardenia Helsingin kotisivut <http://www.gardenia-helsinki.fi/>
- Viikin luonnosta kertovat sivut <http://www.gardenia-helsinki.fi/Viikinluonto/index.htm>
- Ajankohtaisia lintuhavaintoja Viikin ja Vanhankaupunginlahden alueelta <http://www.tiira.fi/viikki.html>
- Vanhankaupunginlahden pesimälinnusto 2014, yhteenveto (Sarvanne, julkaisematon aineisto)
- Nisäkäs- ym. eläinhavaintoja Vanhankaupunginlahdelta 2012–2014 (Eero Haapanen, julkaisematon aineisto)
- Viikin arboretumin kotisivut <http://www.helsinki.fi/viikki/arboretum.html>
- Viikin koetilan kotisivut <http://www.helsinki.fi/viikki/koetila.html>
- Helsingin Vanhankaupunginlahden linnustonseuranta 2012. Vuosien 2000–2012 yhteenveto. (Mikkola-Roos ym. 2013)
- Kivinokan pohjoisen metsäalueen kääpä- ja orvakkainventointi 2006–2007 (Kiema & Saarenoksa 2006)
- Vanhankaupunginlahden sudenkorentoselvitys 2012 (Pynnönen 2013)
- Vanhankaupunginlahden lintuveden kasvillisuuden seuranta 2008–2009 (Heinonen & Lammi 2009)
- Vanhankaupunginlahden vesikasvillisuusselvitys 2001 (Lammi 2002)
- Vanhankaupunginlahden lintuvesi -Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (vuoden 2006) (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006)
- Valkoposkivanhan aiheutuvien haittojen lieventäminen (Harjuntausta ym. 2013)
- Helsingiläisten kattolokit ja valkoposkivanhan (Pakarinen 2013)
- Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003 (Siivonen 2004)
- Helsingin matelija- ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007 (Saarikivi 2008)
- Rantavyöhykkeen uposkasvillisuuden tila Helsingin ja Espoon merialueilla vuosina 1998–99 (Viitasalo ym. 2002)
- Sedimenttien haitta-ainekartoitus Helsingin vesialueella vuonna 2005 (Vatanen 2005)
- Kasviplanktonin suhde ympäristömuuttujiin Helsingin ja Espoon merialueella vuosina 1969–2003 (Pellikka ym. 2007)
- Katsaus Helsingin ympäristön tilaan 2012 (Huuska & Miinalainen 2012)
- Lumen läjityksen ympäristövaikutukset Helsingissä (Salla ym. 2012)
- Helsingin hiljaiset alueet - asukaskyselyn tuloksia (Päivänen & Leppänen 2010)
- Helsingin ulkoilureittien ja puistojen roskaantuminen (Muotka 2009)
- Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008 – 2017 (Helsingin kaupunki 2008)

LIITTEET

- 1 Pornaistenniemen tervaleppälehdon luontoarvot ja käyttö
- 2 Mölylän metsän ja Bäcksin rinneniityn luontoarvot ja käyttö
- 3 Natura-lomakkeella mainitut lajit ja luontotyypit
- 4 Kasvillisuustyyppien kuvaukset
- 5 Avoimien alueiden kasvillisuuskuviot
- 6 Metsäisten alueiden kasvillisuuskuviot
- 7 Luontodirektiivin luontotyypit
- 8 Yleisökysely
- 9 Kyselylomake